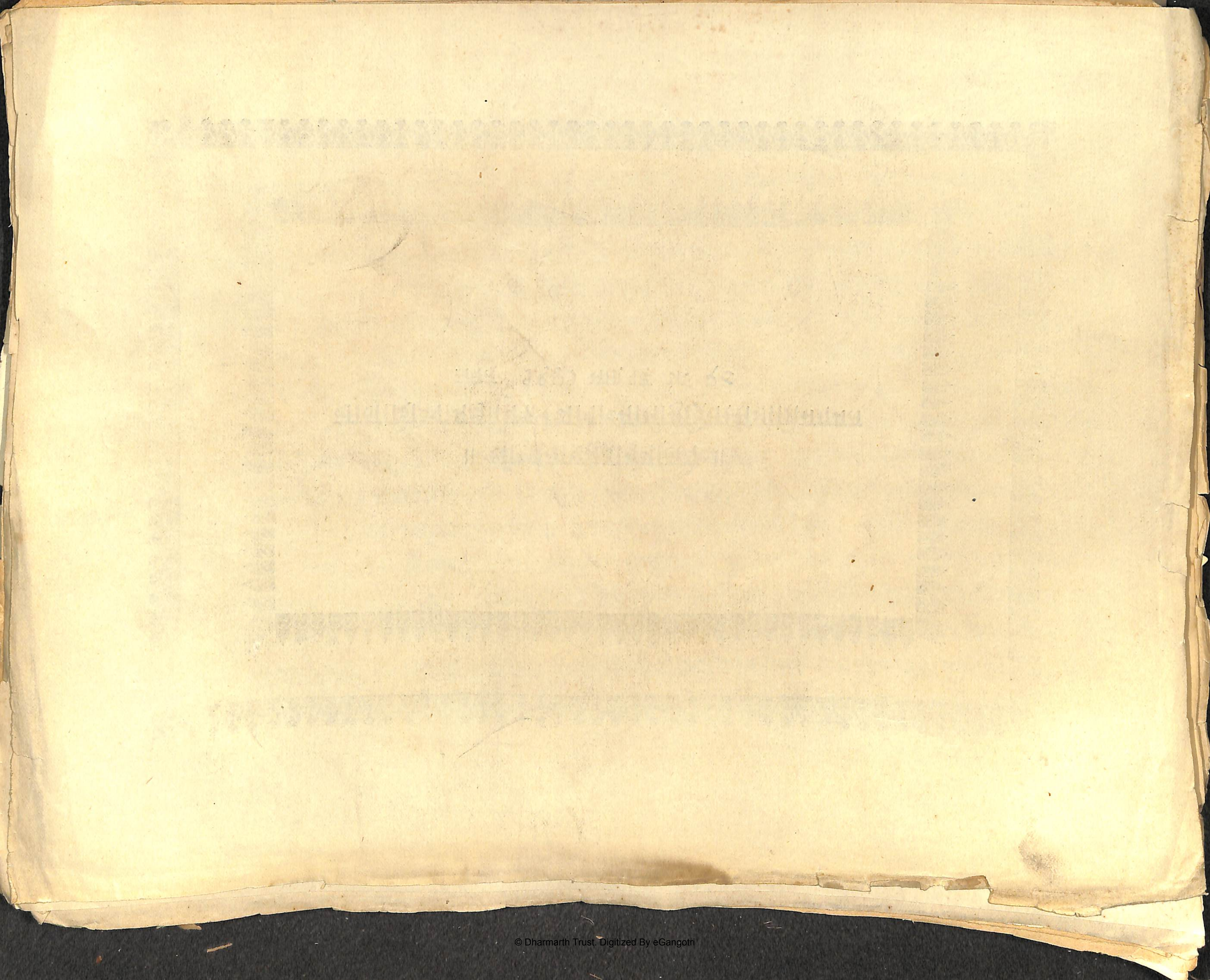
॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंत्रालये ॥

लालाशिब्बामल्लाधिकारेआषाढमासोमुद्रितस्समाप्तिमगमत्

संवत् १९४१ भाद्रपद प्र. २८

आनयामासतंतूर्णंवटुकंहेममालिनं ज्ञात्वाकालात्ययंसोपिभयव्याकुललोचनः अस्नातएवचागत्यकुबेरस्या
ग्रतःस्थितः तंदृष्ट्वाधनदःक्रुद्धःकोपसंरक्तलोचनः प्रत्युवाचरुषाविष्टः स्फुरदोष्ठपुटद्वयः धनदउवाच आःपा
पदुष्टदुर्वृत्तकृतंमेदेवहेलनं अष्टादशश्वित्रकुष्ठीवियुक्तःकांतयातया अस्मात्स्थानादपध्वस्तोगच्छस्थानमथाधमं
इत्युक्तोधनदेशेनतस्मात्स्थानात्पपातसः महादुःखाभिभूतश्चकुष्ठैःपीडितविग्रहः नैवतोयंनभक्ष्यंचवनेरौद्रालभद
दसौनसुखंदिवसेतस्यननिद्रांलभतेनिशि पातकेनाभिभूतोपिपूर्वकर्मस्मरत्यसौ छायायांपिडिततनुर्निदाघेतपपी
डितः शिवपूजाप्रभावेनस्मृतिस्तस्यनलुप्यते भ्रममाणस्ततोगच्छद्धिमाद्रिंपर्वतोत्तमं तत्रापश्यन्मुनिवरंमार्कंडेयं
तपोनिधिं यस्यायुर्विद्यतेसप्तब्रह्मणोदिवसान्यथ आश्रमंतुगतस्तस्यऋषेर्ब्रह्मसदःसमं ववंदेचरणौतस्यदूरतः
पापकर्मकृत् मार्कंडेयोमुनिवरोदृष्ट्वातंकुष्ठिनंतदा परोपकरणार्थायसमाहूयेदमब्रवीत् कस्मात्कुष्ठाभिभूतस्त्वंकु
तोनिंद्यतरोह्यसि इत्युक्तःसप्रत्युवाचमार्कंडेयंमहामुनिं हेममाल्युवाच राजराजस्यानुचरोहेममालीतिनामतः
मानसात्पुष्पनिचयमानीयप्रत्यहंमुने शिवपूजनवेलायांकुबेरायसमर्पये एकस्मिन्दिवसेकाललोपश्चविहितोम
या पत्नीसौख्यप्रसक्तेनकामव्याकुलचेतसा ततःक्रुद्धेनशप्तोहंराजराजेनवैमुने कुष्ठाभिभूतःसंजातोवियुक्तःकां
तयातथा अधुनातवसान्निध्यंप्राप्तोस्मिशुभकर्मणा सतांस्वभावतश्चित्तंपरोपकरणक्षमं इतिज्ञात्वामुनिश्रेष्ठमांप्र
शाधिकृतागसं मार्कंडेयउवाच त्वयासत्यमिदंप्रोक्तंनासत्यंभाषितंयतः अतोव्रतोपदेशंतेकथयामिशुभप्रदं आ
षाढेकृष्णपक्षेतुयोगिनीव्रतमाचर अस्याव्रतप्रभावेन कुष्ठंनश्यंतितेनघ इतिवाक्यंमुनेःश्रुत्वादंडवत्पतितः क्षि
तौ उत्थायदिष्टोमुनिनाबभूवातीवहर्षितः मार्कंडेयोपदेशेनकृतंतेनव्रतोत्तमं तद्व्रतस्यप्रभावेनदेवरूपोबभूवसः
संयोगंकांतयालेभेबुभुजेसौख्यमुत्तमं ईदृग्विधंनृपश्रेष्ठकथितंयोगिनीव्रतं अष्टादशसहस्राणिद्विजान्भोजयेत्

तुयःतत्फलंसमवाप्नोतियोगिनीव्रतकृन्नरः महापापप्रशमनीमहात्पुण्यफलप्रदा शुचौकृष्णैकादशीतेकथितायोगिनीनृप पठनाच्छ्रवणान्मर्त्यःसर्वपापैःप्रमुच्यते इतिब्रह्मवैवर्त्तपुराणे ॥

पद्मपुराणेच आषाढकृष्णयोगिन्येकादशीमाहात्म्यं

अस्यांपुंडरीकाक्षनामविष्णुपूजनं आषाढकृष्णद्वादश्यांतिथौशत्वेनहरेःपूजनंकार्यं आषाढकृष्णत्रयोदश्यांत्रयोदशीमात्रव्रतत्वेनकामत्रयोदशीव्रतं हेमाद्रौ भविष्योत्तरे कामंपूज्यत्रयोदश्यांसुरूपोजायतेध्रुवं इष्टांरूपवतींभार्यांलभेत्कामांश्चपुष्कलान् मूलमंत्रांगसंज्ञाभिरंगमंत्राःप्रकीर्त्तितः पूर्ववत्पद्मपत्रस्थःकर्त्तव्यश्चतिथीश्वरःगंधपुष्पोपहारैश्चयथाशक्तिविधीयते पूजात्रावित्तशाठ्येनकृतापिनफलप्रदा आज्यधारासमिद्भिश्चदधिक्षीरान्नमाक्षिकैः पूर्वोक्तफलकोहोमःकृतःशांतेनचेतसा अत्रमूलमंत्रःकामगायत्रीसाचैत्रशुक्लत्रयोदश्यांअनंगत्रयोदश्यां अनंगमंत्राअपि तत्रैव ज्ञेयाःआषाढकृष्णचतुर्दश्यां मासशिवरात्रिव्रतांगत्वेनशिवचतुर्दशीव्रतं तदुक्तंमदनरत्ने स्कंदपुराणेयतःकृष्णचतुर्दश्यांपूजायत्नेननमेकृता तथाजागरणंरात्रौसन्निधौमेकृतंतथेति आषाढामावास्यापितत्कल्पादिःकल्पादिकृत्यमधिकृत्यात्रश्राद्धादिविधेयं अमावास्यायांसकलामावास्यासाधारणं शूलव्रतं हेमाद्रौशिवधर्मेषु अमायांतुनिराहारोयोब्दमेकंसुयंत्रितःशूलंपिष्टमयंकृत्वावर्षांतेविनिवेदयेत् अनेनभ्रूणहत्यादिपापानिसकलान्यपि नश्यंत्यरिविनाशश्चशिवलोकेगतिर्भवेत् अथाषाढशुक्लप्रतिपदायामारोग्यप्रतिपद्व्रतं विद्याप्राप्तिव्रतांगत्वेन सूर्यपूजनं ब्रह्मणःपूजनंच संवत्सरमिदंकृत्वाततःसाक्षात्त्रयोदशं पूजनंदेवदेवस्यतस्मिन्नहनिभार्गवेतिविष्णुधर्मोत्तरोक्तमारोग्यव्रतं सदाप्रतिपदंप्राप्यशुक्लपक्षस्ययादव संवत्सरंमहाभागशुक्लगंधानुलेपनैरित्यादिशुक्लप्रतिपदिसविस्तरंज्ञेयं आषाढशुक्लद्वितीयायांरथयात्रोत्सवः तदुक्तंतिथितत्त्वेस्कांदे आषाढस्यसितेपक्षेद्वितीया

युष्यसंयुता तस्यांरथेसमारोप्यरामंमांभद्रयासह नारदीयेपिआषाढस्यसितेपक्षेद्वितीयापुष्यसंयुतेत्यादि द्विजा
तिभिर्व्रतस्यार्थंपरिक्रम्यपुरोदितं जलाशयांतिकंगत्वाकारयेच्चमहोत्सवं तदंतेदेवभुवनंप्रवेश्यचयथाविधि ब्राह्म
णान्भोजयेच्चैवव्रतस्यास्यप्रपूर्त्तयेइति आषाढशुक्लतृतीयायां सलक्ष्मीककेशवपूजा नारदीये आषाढस्यतृतीयायां
शुक्लपक्षेचवासरा केशवंतुसलक्ष्मीकंसस्त्रीकंतुद्विजोर्चयेत् भोजनैःसुरभीदानैर्वस्त्रैश्चैवविभूषणैः प्रियैर्वाक्यैर्भृशं
प्रीत्यानारीसौभाग्यवांछया समुपास्यव्रतंचैतद्धनधान्यसमन्विता देवदेवप्रसादेनविष्णुलोकमवाप्नुयात् आषाढ
शुक्लचतुर्थी रथंतरकल्पादिः तस्यांकल्पादिश्राद्धदानादिकमनंतफलदमितिवाक्प्रपंचितम् आषाढशुक्लपंचम्यां पं
चवर्णध्वजग्रामाद्बहिर्धरोपांतेनिधायवायुपूजासर्वलोकपालपूजा तदुक्तंनारदीये आषाढशुक्लपंचम्यांवायुंसर्वगतंमु
नेग्रामाद्बहिर्विनिर्गत्यधरोपांतेसमास्थितः ध्वजंचपंचवर्णंतुवंशदंडाग्रसंस्थितं संमूर्छितंनिदध्यात्तुकल्पितासनमध्य
तः ततस्तन्मूलदेशेतुदिक्षुसर्वासुनारद लोकपालान्समभ्यर्च्यकुर्याद्वायुपरीक्षणं तस्मैतस्मैदिगीशायपूजांसम्य
क्प्रकल्पयेत् एवंस्थित्वानिराहारस्तत्रयामचतुष्टयं सायमागत्यगेहंस्वंभुक्त्वास्वयमवस्थितः लोकपालान्नमस्कृत्य
सुप्याद्भूमितलेस्थितः यःस्वप्नोजायतेतस्यांरात्रौयामेचतुर्थके सएवभवितानूनंसत्यमित्याहवैशिवः अशुभेतुसमु
त्पन्नेःशिवपूजापरायणः सोपवासोयजेद्देवंयामंतद्दिनमेववा भोजयित्वाद्विजानष्टौततःशुभफलंलभेत् एतमेतत्स
मुद्दिष्टंशुभाशुभनिदर्शनं नृणांसौभाग्यजनकमिहलोकेपरत्रच इतिसौभग्यजनकपंचमीव्रतं आषाढशुक्लषष्ठ्यांस्कं
दव्रतं नारदीये आषाढशुक्लषष्ठ्यांतुस्कंदव्रतमनुत्तमं उपोष्यपूजयित्वैवशिवोमाप्रियमात्मजं लभतेवांछितान्का
मान्पुत्रपौत्रादिसंततिं आषाढशुक्लसप्तम्यां सूर्यपूजाव्रतं नारदीये आषाढशुक्लसप्तम्यांजातइंद्रोरविःस्वयं सं
पूज्यविविधान्नेनसोपवासोजितेंद्रियः स्वर्गतिमलतेविप्रदेवेंद्रस्यप्रसादतः निर्णयामृतेऽपि आषाढशुक्लसप्तम्यां

कश्यपाद्विवस्वान्नामसूर्योजातः तत्रवर्तुलमंडलस्थितंसूर्यंधूपदीपानुलेपनादिभिः संपूज्यनैवेद्यंदद्यात् तदुक्तंब्रह्म
पुराणे आषाढशुक्लसप्तम्यांविवस्वान्नामभास्करः जातःपूर्वंतुतस्मात्तंतत्रोपोष्ययजेत्सदा रथचक्राकृतौरम्येमंडले
सर्वकामदं भक्ष्यैर्भोज्यैस्तथापेयैःपुष्पैर्धूपैर्विलेपनैरिति आषाढशुक्लाष्टम्यांमहिषघ्नदेवीव्रतं नारदीये शुक्लाष्टम्यां
तथाषाढेस्नात्वाचैवनिशांबुना तेनैवस्नापयेद्देवींपूजयेच्चविधानतःततःशुद्धजलैःस्नाप्यविलिंपेत्सेंदुचंदनैः नैवेद्यंशर्क
रोपेतंदत्त्वाचमनमर्पयेत् भोजयित्वाततोविप्रान्दत्त्वास्वर्णंचदक्षिणां विसृज्यचततःपश्चात्स्वयंभुंजीतवाग्यतःएतद्व्र
तंनरःकृत्वादेवीलोकमवाप्नुयात् तथाचदेवीपुराणे अष्टम्यांचतथाषाढेनिशातोयेनस्नापयेत् ततोदेवींजलैःकुष्ठैर्वर
दामुदकेनच स्नात्वाविलिप्यकर्पूरंचंदनंरोचनांवुभिरितिपाठांतरं धूपचंदनकर्पूरवालकैःसितासिल्हकैः भक्ष्यान्श
र्करयापूर्णान्पानिकानिशुभानिच दापयेत्कन्यकाविंप्रान्भोजनंचात्मनस्तदा शक्तितोदक्षिणांदद्यान्माहिषघ्नींचकी
र्तयेत् दीपमालांघृतेनैवसर्वान्कामान्प्रयच्छति सर्वयज्ञमहादानसर्वतीर्थफलंलभेत् एतद्व्रतवरंशुक्रमयारुद्रेणवि
ष्णुना जगतोहितमिच्छद्भिश्चीर्णंदुर्गाव्रतंमहत् भानुनाग्रहविध्वंससमरेचकृतंपुरा देवासुरैर्यक्षनागकिन्नरैर्मानवै
स्तथा अप्सरोभिस्तथास्त्रीभिःसौभाग्यस्याविवृद्धये कृतंवैग्रहशार्दूलयश्चकुर्याद्यथाविधि श्रवणादस्यचाप्नोतिस
र्वकामसुखानिच इष्टानिलभतेमर्त्योवंध्यापुत्रंप्रसूयते इतिमहिषघ्नदेवीव्रतं आषाढशुक्लनवम्यामैंद्रीदेवीपूजा
व्रतं नारदीये आषाढस्यनवम्यांचयःकुर्यादुपक्षयोर्द्विज नक्तंचैंद्रींसमभ्यर्च्यसितामैरावणस्थितां सभवेद्देवलो
केतुभोगभाग्देवयानगः आषाढशुक्लदशमीमन्वादिका नारदीये आषाढशुक्लदशमीपुण्यामन्वादिकामता तस्यांस्ना
नंदानजपोहोमोवास्वर्गगतिप्रदः अथातआषाढशुक्लैकादशीदेवशयनीकृत्यं नारदीये आषाढशुक्लैकादश्यांयाद्विधानं
तुतच्छृणु उपोष्यतास्मिन्दिवसेविधिवन्मंडपेशुभे स्थापयेत्प्रतिमांविष्णोःशंखचक्रगदांबुजैः लसच्चतुर्भुजांसौम्यां

आनयामासतंतूर्णंवटुकंहेममालिनं ज्ञात्वाकालात्ययंसोपिभयव्याकुललोचनः अस्नातएवचागत्यकुवेरस्या
ग्रतःस्थितः तंदृष्ट्वाधनदःक्रुद्धःकोपसंरक्तलोचनः प्रत्युवाचरुषाविष्टः स्फुरदोष्ठपुटद्वयः धनदउवाच आःपा
पदुष्टदुर्वृत्तकृतंमेदेवहेलनं अष्टादशश्वित्रकुष्ठीवियुक्तःकांतयातया अस्मात्स्थानादपध्वस्तोगच्छस्थानमथाधमं
इत्युक्तोधनदेशेनतस्मात्स्थानात्पपातसः महादुःखाभिभूतश्चकुष्ठैःपीडितविग्रहः नैवतोयंनभक्ष्यंचवनेरौद्रोलभद
दसौनसुखंदिवसेतस्यननिद्रांलभतेनिशि पातकेनाभिभूतोपिपूर्वकर्मस्मरत्यसौ छायायांपिडिततनुर्निदाघेतपपी
डितः शिवपूजाप्रभावेनस्मृतिस्तस्यनलुप्यते भ्रममाणस्ततोगच्छाद्धिमाद्रिंपर्वतोत्तमं तत्रापश्यन्मुनिवरंमार्कंडेयं
तपोनिधिं यस्यायुर्विद्यतेसप्तब्रह्मणोदिवसान्यथ आश्रमंतुगतस्तस्यऋषेर्ब्रह्मसदःसमं ववंदेचरणौतस्यदूरतः
पापकर्मकृत् मार्कंडेयोमुनिवरोदृष्ट्वातंकुष्ठिनंतदा परोपकरणार्थायसमाहूयेदमब्रवीत् कस्मात्कुष्ठाभिभूतस्त्वंकु
तोनिंद्यतरोह्यसि इत्युक्तःसप्रत्युवाचमार्कंडेयंमहामुनिं हेममाल्युवाच राजराजस्यानुचरोहेममालीतिनामतः
मानसात्पुष्पनिचयमानीयप्रत्यहंमुने शिवपूजनवेलायांकुवेरायसमर्पये एकस्मिन्दिवसेकाललोपश्चविहितोम
या पत्नीसौख्यप्रसक्तेनकामव्याकुलचेतसा ततःक्रुद्धेनशप्तोहंराजराजेनवैमुने कुष्ठाभिभूतःसंजातोवियुक्तःकां
तयातथा अधुनातवसान्निध्यंप्राप्तोस्मिशुभकर्मणा सतांस्वभावतश्चित्तंपरोपकरणक्षमं इतिज्ञात्वामुनिश्रेष्ठमांप्र
शाधिकृतागसं मार्कंडेयउवाच त्वयासत्यमिदंप्रोक्तंनासत्यंभाषितंयतः अतोव्रतोपदेशंतेकथयामिशुभप्रदं आ
षाढेकृष्णपक्षेतुयोगिनीव्रतमाचर अस्याव्रतप्रभावेन कुष्ठंनश्यंतितेनघ इतिवाक्यंमुनेःश्रुत्वादंडवत्पतितः क्षि
तौ उत्थायदिष्टोमुनिनाबभूवातीवहर्षितः मार्कंडेयोपदेशेनकृतंतेनव्रतोत्तमं तद्व्रतस्यप्रभावेनदेवरूपोबभूवसः
संयोगंकांतयालेभेबुभुजेसौख्यमुत्तमं ईदृग्विधंनृपश्रेष्ठकथितंयोगिनीव्रतं अष्टादशसहस्राणिद्विजान्भोजयेत्

ढ इंद्रस्यानुचरोभवेत् आषाढकृष्णदशम्यांधर्मराजस्यपूजनं भविष्यपुराणोक्तंयमव्रतं दशम्यांयमउद्दिष्टः
सर्वव्याधिहरोध्रुवं मूलमंत्राःस्वसंज्ञाभिरंगमंत्राश्चकीर्तिताः मूलमंत्राःप्रधानमंत्राः अंगमंत्राः परिवारमंत्राःप
द्मपत्रेषु परिवारदेवतासहितंकर्णिकस्थंतिथीशंगंधादिभिःपूजयेत् सतिलक्षीरान्नमाक्षिकैर्होमंकुर्य्यात् तत्रादौ
यमायधर्मराजायेत्यादिपरिवारदेवतापूजा ततोघृताक्तधानाहोमस्ततआज्यधारादिहोमः ॥ इतिभविष्यत्पु
राणोक्तंयमदशमीव्रतं इदंदशमीमात्रेसर्वमासेष्वनुष्ठेयं आरोग्यव्रतमपिदशमीमात्रेसर्वदानुष्ठेयं आषाढकृष्णैकाद
शीयोगिनीतदुक्तंनारदीये आषाढकृष्णैकादशींयोगिनींसमुपोष्यतां सर्वदानफलंप्राप्य मोदतेविष्णुमंदिरे अ
स्याःकथा युधिष्ठिरउवाच आषाढकृष्णपक्षेतुकावाह्येकादशीभवेत् किंनामकोविधिस्तस्याएतद्विस्तरतोवद
श्रीकृष्णउवाच व्रतानामुत्तममिदंलोकानांचहितायचकथयिष्यामिराजेंद्रभुक्तिमुक्तिफलप्रदं आषाढस्यकृष्णपक्षेयो
गिनीनामनामतः तस्याव्रतप्रभावेनपूतोभवतिमानवः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्तव्यैकादशीतिथिः कामप्रदेहलोकेच
परलोकेचमोक्षदा महापातकहंत्रीचमहापुण्यफलप्रदा योगिनीनामयस्मात्तुतस्मात्सर्वोत्तमास्मृता संसारेदुस्तरे
राजन्संचरैकादशीव्रतं जगत्त्रयमसारंवैसारंवैयोगिनीव्रतं कथयामितवाग्रेहंकथांपौराणिकींशुभां अलकायां
राजराजः शिवभक्तिपरायणः तस्यासीत्पुष्पवटुकोहेममालीतिनामतः तस्यपत्नीसुरूपाचविशालाक्षीतिनाम
तः सतस्यांस्नेहसंयुक्तः कामपाशवशंगतः मानसात्पुष्पनिचयमानीयस्वगृहेस्थितः पत्नीप्रेमसमायुक्तोनकु
वेरालयंगतः कुवेरोदेवसदनेकरोतिशिवपूजनं मध्यान्हसमयेराजन्पुष्पागमसमीक्षकः हेममालीस्वभवनेरम
तेकांतयासह यक्षराट्प्रत्युवाचाथकालातिक्रमकोपितःकस्मान्नायातिभोयक्षाहेममालीदुरात्मवान् निश्चयःक्रिय
तांमस्यइत्युवाचपुनःपुनः यक्षाऊचुःवनिताकामुकोगेहेरमतेस्वेच्छयानृप तेषांवाक्यंसमाकर्ण्यकुवेरःकोपपूरितः

॥ ॐश्रीगणेशायनमः ॥ अथाषाढमासकृत्यनिर्णयः ॥

तत्रमिथुनसंक्रांतौपराः षोडशघटिकाःपुण्यकालउक्तः रात्रौतुपूर्वोक्तव्यवस्थाज्ञेया अथकृत्यंस्कंदपुराणे आषाढंचापियोमासमेकभक्तंसमाचरेत् राज्ञोसौमान्यतांप्राप्यकामानाप्नोतिपुष्कलान् महाभारते आषाढमेकभक्तेनस्थित्वामासमतंद्रितःबहुधान्योबहुधनोबहुमान्यश्चजायते आषाढकृष्णप्रतिपदामारभ्य बहुभोगबहुधान्यप्राप्तिव्रतारंभःकार्यः तदुक्तंविष्णुधर्मोत्तरे ज्यैष्ठ्यांतुसमतीतायांप्रतिपत्प्रभृतिक्रमात् पूर्ववत्पूजयेद्देवंविश्वरूपधरं हरिं पूर्ववत्रूपावाप्तिव्रतवत् कृत्वाव्रतांतेचतथात्रिरात्रंदत्वाश्वयुक्तंशयनंद्विजाय लब्ध्वाधनंधान्यममुत्रभूमौ स्वर्लोकमासाद्यचभोगवान्स्यात् इदमेवभोगावाप्तिव्रतं अत्रारोग्यप्रतिपद्व्रतांगत्वेन माधवनामधेयसूर्यपूजाव्रतं आषाढकृष्णद्वितीयायांतिथिपत्वेनब्रह्मणःपूजाव्रतंकार्य्यं आषाढकृष्णतृतीयायां गौरीव्रतांगत्वेनसुभगगौरीपूजाव्रतं इयंचाग्नेयकल्पादि तत्रापिकल्पादिश्राद्धदानादिकृत्यं कल्पांतस्थायिफलकमुक्तं आषाढकृष्णचतुर्थ्यां संकटचतुर्थीव्रतांगत्वेन हरनंदनगणपतिपूजादिकमुपवासव्रतं कार्य्यं पंचम्यांनागपूजा आषाढकृष्णषष्ठ्यां गुहनामधेयस्कंदपूजाव्रतं आषाढकृष्णसप्तम्यां निक्षुभार्कपूजा माघकृष्णादित्वेन भविष्यपुराणे यानाय्र्युपवसेद्देवंकृष्णामेकांतुसप्तमीं सागच्छेत्परमंस्थानंनिक्षुभार्कंप्रपूजयेत् एकांतिथिवर्गेमुख्यां कृष्णसप्तमींनिक्षुभार्के सप्तमीव्रतं तत्रादित्यस्यभगवतः पूजोपवासव्रतं स्त्रीभिरनुष्ठेयं आषाढकृष्णाष्टम्यांकृष्णाष्टमीव्रतं तदुक्तं वह्निपुराणे प्रतिमासंचतेपूजामष्टम्यांयःकरिष्यति ममचैवाखिलान्कामान्ससंप्राप्नोत्यसंशयामिति आषाढकृष्णनवम्यामैंद्रीदेवीपूजाव्रतं तदुक्तंमदनरत्ने उपवासपरोभक्त्यानवम्यांपक्षयोर्द्वयोः आषाढेमासिराजेंद्रयःकुर्यान्नक्तभोजनं पूजयेच्छ्रद्धयादुर्गामैंद्रीनाम्नींतुनामतः ऐरावणगतांशुभ्रांश्वेतवस्त्रस्वरूपिणीं ऐरावणसमारू

कौपीनांतर्वासोवहिर्वासःप्रावरणीयवस्त्रैर्गंधाक्षतपुष्पधूपदीपखाद्यनैवेद्य फलनीराजनमंत्रपुष्पप्रदक्षिणा नम
स्कारैर्यतिस्तोषणीयः पूजानिवेदनंकृत्वाब्राह्मणान्संपूज्ययथाशक्तिदक्षिणांदत्त्वा श्रीपरमेश्वरःप्रीयतामितियथाश
क्तिब्राह्मणान्भोजयेत् इतिगृहस्थधर्माःप्राग्वृष्टेर्मृदमादायशुद्धांकांचिदपीडयन् प्राग्वृष्टेर्ज्येष्ठाषाढमासयोः एवंमृ
त्तिकासंग्रहेदंतकाष्ठदंडोदकपात्रादिकसंग्रहप्रदर्शनार्थः तस्यसर्वस्यसमानत्वात् स्मरन्यज्ञेश्वरंविष्णुंवामनंक्रोड
रूपिणं येनोद्धृतासिदेवित्वंक्रोडरूपेणदंष्ट्रया त्वयासहसमायातुकेशवोधरणीधरः इतिमृत्संग्रहः इतिशंकराचा
र्यकृतव्यासपूजासमाप्ता॥ ॥ * अस्यामेवगजपूजोक्ताव्रतेहेमाद्रौ एवमस्त्वितिदेवेशस्तमुवाचमतंगजं आ
षाढ्यांचतथाभाद्र्यांसमभ्यर्च्यगजाधिपं तवपूजांकरिष्यंतिदत्तोह्येषोवरस्तवेति तद्विधिस्तु तत्रैवद्रष्टव्यः विस्तरभ
यान्नेहप्रतन्यते इयंमन्वादिः अस्यामेवदिग्विशेषेवायुसंचारेफलविशेषउक्तोज्योतिःशास्त्रे आषाढ्यांभास्करास्ते
सुरपतिनिलयेवातिवातेसुवृष्टिः सस्यार्द्धंसंप्रकुर्य्याद्यदिदहनदिशिमंदवृष्टिर्यमेन नैर्ऋत्येसस्यनाशोवरुणादिशि
जलंवायुकोणप्रवायुः कौवेर्य्यांसस्यपूर्णासकलवसुमतीतद्वदीशानवायौ १ अत्रनक्षत्रयोगवशादपिफलविशेष
उक्तःसंहितायां आषाढपूर्णिमायांतुयन्नक्षत्रंविचारयेत् पूर्वाषाढेसुभिक्षंस्यान्मूलेदुर्भिक्षमुच्चकैः उत्तराषाढकेश्वा
नांपीडाकटकसंहतिरिति अस्यांविष्णुपुराणदानं तल्लिखित्वाचयोदद्यादाषाढ्यांघृतधेनुनेत्युक्तम् घृतधेनुदानंवि
ष्णुधर्मोत्तरे तिलाभावेतथादद्याद्घृतधेनुंप्रयत्नतः वासुदेवंजगन्नाथंघृतक्षीराभिषेचनैः संपूज्यपूर्ववत्पुष्पैर्गंधधू
पादिभिर्नरः अहोरात्रोषितोनाम्नाअभिपूज्यघृतार्चिषं गव्यस्यसर्पिषःकुंभंपुष्पमालाविभूषितं कांस्योपधानसं
युक्तंसितवस्त्रयुगेनच हिरण्यगर्भसहितंमणिविद्रुममौक्तिकैः कुंभःपलसहस्त्रपरिमाणोवादशपलादिकानिपंचश
तपलानिवाकुंभः इक्षुयष्टिमयान्पादान्खुरान्रौप्यमयांस्तथा सौवर्णेचाक्षिणीकुर्य्यात् शृंगेचागुरुकाष्ठजे स

त्रधान्यमयेपार्श्वेपत्रोर्णेनचकंवलम् पत्रोर्णधौतकौशेयं कुर्यात्तुरुष्ककर्पूरैर्घ्राणंफलमयान्स्तनान् तुरुष्कःसिल्ह
कंशिलारसइतियावत् पुच्छंक्षौममयंकार्यंरोमाणिसितसर्षपैः ताम्रपृष्ठंविचित्रंतुईदृक्रूपांमनोहरां विधिनाकृ
तवत्सांचकुर्य्याल्लक्षणलक्षितां एवंकृत्वातथानत्वापूजयित्वाविधानतः तद्भक्तायप्रदातव्यामंगलाशास्त्रपारगे एतां
मयोपकारायगृहाणत्वंद्विजोत्तम प्रीयतांममदेवेशोघृतार्चिःपुरुषोत्तमः इत्युदाहृत्यविप्रायदद्याद्धेनुंनराधिप स्कां
दे त्वयंमंत्रः घृतमग्निश्चदेवाश्चघृतंमेदीयतामितिफलं घृतक्षीरवहानद्योयत्रपायसकर्दमाः त्रिषुलोकेषुसर्वेषुसुख
भागीभवेन्नरः सकामानांत्वियंव्युष्टिः कथितानृपसत्तम व्युष्टिःफलं विष्णुलोकंनरोयातिनिष्कामायदिदीयते
इत्यादि दक्षिणात्वेकसुवर्णप्रभृतियथाशक्तीतिहिरण्यमितिघृतधेनुदानविधिः ॥ स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपा
लोवदान्याग्रणीर्नानाशास्त्रविचारसारसविल्सद्वृंदसंरक्षकः धर्माधर्मविभागकृद्रघुपतेःपादाबुजार्चारतो जीया
त्पुत्रकलत्रमित्रसहितस्संपालयन्क्ष्मांचिरम् १ रणवीरसिंहभूपेशकारितेकृत्यसागरे अभूदाषाढकृत्यानांरम्योऽ
रत्नसमुच्चयः॥ ३ ॥ इतिश्रीमत्सूर्यवंशावतंसरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारितेकृत्यरत्नाकरे आषा
ढमासकृत्यरत्नसमुच्चयः समाप्तोऽयमाषाढमासः ॥ * ॥

विष्णुपवित्रारोपणवद्बोध्यः अस्यामेवपौर्णमास्यांसंन्यासिनामौत्सर्गिकसंचरणचातुर्मास्यगतापवादस्य परिपालन
संकल्पांगत्वेनक्षौरंव्यासपूजादिकंविहितं उत्सर्गशास्त्रंचाहश्वेताश्वतरीये एकरात्रंवसेद्ग्रामेपत्तनेतुदिनत्रयं पुरेदि
नद्वयंभिक्षुर्नगरेपंचरात्रकम् वर्षास्वेकत्रतिष्ठेतस्थानेपुण्यजनाश्रिते आत्मवत्सर्वभूतानिपश्यन्भिक्षुश्चरेन्महीमिति
अरुणस्मृतौ वर्षासुध्रुवशीलस्तुमासांस्त्वेकाकीयतिश्चरेत् द्वावेवाचरेदिति अत्रवर्षासुमासास्त्विति कार्त्तिकांताश्चत्वारो
मासाउच्यंते द्वाविति द्वयोर्वाश्रावणभाद्रपदयोरित्यर्थः ध्रुवशीलः एकस्थिरः चरेदिति भिक्षाटनाद्यनुवादः मे
धातिथिः आषाढ्यांपौर्णमास्यांचकारयेद्वपनंयतिः चातुर्मास्यमध्येतुवर्जयेद्वपनंयतिरिति तथाच वपनांतेतुपु
नःस्नानमद्भिर्द्वादशभिर्यतिरिति द्वादश्यांचप्रकुर्वीतक्षौरांतेप्राणसंयमानिति अत्रिः वपनानंतरंस्नात्वापूजयेत्पुरुषो
त्तममिति यतिधर्मसमुच्चये देवंकृष्णंमुनिंव्यासंभाष्यकारंगुरोर्गृहं गुरुदेवगणाध्यक्षंदुर्गांदेवींसरस्वतीं गणंगणे
शंअध्यक्षंक्षेत्रपालं अत्रक्षौरादिसंकल्पकर्मणि औदयिकीत्रिमुहूर्तापूर्णिमाग्राह्या त्रिमुहूर्ताधिकंग्राह्यंपर्वक्षौरप्र
णामयोरित्यभियुक्तोक्तेः कृत्यरत्नावल्यादौतु मध्याह्नव्यापिनीग्राह्यादिनद्वयेतादृशीचेत्परैवेत्युक्तं केनापिप्रणिधा
नेन पौर्णमास्या अस्यसंकल्पविधेरसंभवेद्वादश्यामेवानुष्ठेयं द्वादश्यांपौर्णमास्यांवाकुर्यात्संकल्पमात्मविदित्या
दिवचनादिति अथव्यासपूजाविधिरुच्यते आषाढपौर्णमास्यांयतिः प्रातरुत्थायमृच्छौचादिकृत्वा अष्टोत्तरशत
स्नानपूर्वकक्षौरस्नानसंध्यादिपर्वतर्पणांतंकार्य्यं ततोव्यासपूजास्थापनांगत्वेन हस्तौपादौप्रक्षाल्यप्राणायामंच कृ
त्वा ब्राह्मणैःसहतिथ्यादिसंकीर्त्यव्यासपूजांकरिष्येइतिसंकल्प्य श्रीपर्णीवृक्षपीठंनिधाय तदुपरि सदशं धौत
वस्त्रंनिस्सार्य्य तत्रसंन्यासपीठंगंधादिनालिखेत् तत्रायंक्रमःप्रागायताद्वादशरेखा उदगायताउदक्संस्थाद्वादशरे
खालिखेत्ततःपृथिव्यामेरुपृष्ठऋषिःसुतलंछंदः कूर्मोदेवता आसनोपवेशनेविनियोगःपृथ्वित्वितिपठित्वाआधारश

क्तयेनमः वेदव्यासायनमः अनंतायनमः इत्यासनमावाह्य पूर्वेरक्षतुगोविंदोह्याग्नेय्यांगरुडध्वजः याम्यांरक्ष
तुवाराहोनारसिंहस्तुनैर्ऋते केशवोवारुणींरक्षेद्वायव्यांमधुसूदनः उत्तरेश्रीधरोरक्षेदैशान्यांतुगदाधरः ऊर्ध्वंगोव
र्द्धनधरोह्यधस्तात्तुमहीधरः इतिदिग्बंधः प्राणायामत्रयंकृत्वांगकरन्यासौकृत्वा प्रणवस्यऋष्यादिस्मृत्वा पादादि
न्यासध्यानंकृत्वा सलिलंस्पृशेत् आधारशक्तिमारभ्य साक्षतपुष्पैः पीठदेवताआवाहयेत् आधारशक्तयेनमः वै
राग्यायनमःऐश्वर्य्यायनमःवेदव्यासायनमः अनंतायनमः वराहायनमः पृथिव्यैनमः रत्नदीपायनमः रत्न
प्रासादायनमः दिव्यसिंहासनायनमः धर्मायनमः ज्ञानायनमः वैराग्यायनमः ऐश्वर्य्यायनमः अधर्माय
नमः अज्ञानायनमः अवैराग्यायनमः अनैश्वर्य्यायनमः संसत्त्वबोधात्मनेनमः रंरजसेप्रकृत्यात्मनेनमः तं
तमसेसोमात्मनेनमः ऊंमूलायनमः कंदायनमः ऊंनालायनमः पद्माय. पत्रेभ्यो- केसरेभ्यो. कर्णिकायै. द्वा
दशकलात्मनेसूर्य्याय. षोडशकलात्मनेसोमाय. दशकलात्मनेअग्निमंडलाय.आत्मने. अंतरात्मनेनम इतिपी
ठदेवताआवाह्य ततोमुख्यदेवताऽऽवाहनं तत्रक्रमः गंगणपतये दुंदुर्गायै क्षंक्षेत्रपालाय इंइंद्राय संसर
स्वत्यै. निंनिर्ऋतये- इत्याग्नेयवायव्यैशाननैर्ऋत्यकोणेषुस्थापयेत् मध्येश्रीकृष्णायंकृष्णपूर्वे वासुदेवाय- दक्षि
णेसंकर्षणायनमः पश्चिमेप्रद्युम्नाय- उत्तरेअनिरुद्धाय- इतिकृष्णपंचकम् कृष्णदक्षिणभागेव्यासपंचकंसंस्था
प्य मध्येवेदव्यासाय. व्यासपूर्वेसुमंतवे व्यासदक्षिणेजैमिनये व्यासपश्चिमेवैशंपायनायनमः व्यासोत्तरेपैला
य- इतिव्यासपंचकन्या- कृष्णवामभागेशंकराचार्यपंचकम्. मध्येशंकराचार्य्येभ्योनमः पूर्वेविश्वरूपाचार्ये
भ्यो-दक्षिणेपद्मपादाचार्येभ्यो- पश्चिमेहस्तामलकाचार्येभ्यो. उत्तरेत्रोटकाचार्येभ्योनमः इतिशंकराचार्य्यपंचक
मावाह्य कृष्णपार्श्वयोर्ब्रह्मरुद्रौ पश्चिमादौ सनकादीन्स्थाप्य सनकायनमः सनंदनायनमः सनातनायनमः

सनत्कुमारायनमः सनत्सुजातायनमः पंपरमगुरुभ्योनमः पंपरमेष्ठिगुरुभ्योनमः अन्यांश्च ब्रह्मविद्याचार्यान्पू
जयेत् तेच ब्रह्मब्रह्मावसिष्ठश्चशक्तिश्चैवपराशरः व्यासःशुकोगौडपादोगोविन्दस्वामिशंकरः इडविडाचार्ये
भ्योनमः समस्तब्रह्मविद्यासंप्रदायप्रवर्तकाचार्येभ्योनमः तत इंद्रादिदिक्पालान् स्वेस्वेस्थाने स्थापयेत्
तत्रायंक्रमः पूर्वे इंद्रायनमः अग्नये नमः यमायनमः निर्ऋतयेनमः वरुणायनमः वायवेन
मः सोमायनमः ईशानायनमः ब्रह्मणेनमः अनंतायनमः आत्मनेनमः अंतरात्मनेनमः परमात्मनेनम इ
तिदिक्पालानावाह्य ग्रहान्वैप्रतिष्ठाप्य ततस्तुमित्रावरुणौ ततःषोडशोपचारैर्वेदमंत्रैःपूजयेत् सहस्रशीर्षे
तिषोडशर्चस्य नारायणऋषिः पुरुषोदेवता अनुष्टुप्छंदः अंत्यात्रिष्टुप्षोडशोपचारपूजायांविनियोगः
सहस्रशीर्षेत्यावाहनं पुरुषएवेत्यासनं एतावानस्येतिपाद्यं. त्रिपादूर्ध्वमित्यर्घ्यं- तस्माद्विराडित्याचमनं आ
प्यायस्वेतिमंत्रैःपंचामृतं यत्पुरुषेणेतिस्नानं तंयज्ञमितिवस्त्र. तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतमितियज्ञोपवीतं. हि
रण्यरूपइत्यलंकारान् तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचःसामानीतिअक्षताः तस्मादश्वेतिपुष्पाणि. परिमलद्रव्यम्
यत्पुरुषंव्यदधुरितिधूपं ब्राह्मणोस्येतिदीपं चंद्रमामनसइतिनैवेद्यम् मध्येपानीयं उत्तरापोशानंकरोमीत्युद्वर्त
नम् नाभ्याआसीदितिफलम् तांबूलंच सप्तास्यासन्नितिदक्षिणा नीराजनंच यज्ञेनयज्ञमितिमंत्रपुष्पं अथवा
सर्वानेव तत्तन्नाम्नायतिःपूजयेत पश्चाद्दंतकाष्ठवस्त्रचंदनोदकचदद्यात् व्यासयुक्तानिमान्सर्वान्पूजयेच्चयथाक्रमं॥
अथपुष्पांजलिः लक्ष्मीकलत्रंललिताब्जनेत्रंपूर्णेंदुवक्रंपुरुहूतमित्रं कारुण्यपात्रंकमनीयगात्रंवंदेपवित्रंवसुदेवपुत्र
म् १ ॐनमोभगवतेवासुदेवाय शुद्धबुद्धस्वरूपिणे हिरण्यरेतसेतुभ्यंप्राधान्यवलरूपिणे १ नमोस्त्वनंताय
नीलोत्पलदलश्यामंपीतांबरधरंहरिम् शंखचक्रगदापद्मधारिणंप्रणमाम्यहम् १ इतिवैशंपायनपुष्पांज लि.

सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञंपरमानंदरूपिणम् ब्रह्माणंशंकराचार्यंप्रणमामिविवेकिनम् २ परात्परतरंशांतंयोगींद्रंयोगि
सेवितं शांतेंद्रियंजितक्रोधंसशिष्यंप्रणमाम्यहं इतिशंकराचार्यपुष्पांजलिः पदेपदेमहापापसंघान्हंत्यसकृत्कृतान
प्रदक्षिणांतांमद्भक्त्याग्रहाणजगदीश्वर इतिप्रदक्षिणा ततःपूर्वासनोपरिस्थित्वानमस्कारंकुर्यात् व्यक्ताव्यक्तंस्थूलं
सूक्ष्मंनिर्गुणंसगुणंशुभम् विश्वव्यापिनमीशानंवंदेदेवंरमापतिम् १ इतिनमस्कारः उद्भिज्जैरंडजैर्वापिप्राणिभिर्व्या
प्यतेमही सूक्ष्मासूक्ष्मैर्व्याकियुक्तैर्नानारूपैःसमंततः एतेषांरक्षणायाहमाषाढादिवसान्यतःअसतिप्रतिबंधेतुमासान्वै
वार्षिकानिह निवसामीतिसंकल्प्यमनसाविधिपूर्वकं वाचिकसंकल्पेसंन्यासिवक्तव्यान्मंत्रानाहात्रिः माधव
श्चतुरोमासान्सर्वभूतहितायवै निद्रांयास्यतिशेषांकेलक्ष्म्यासहजगत्पतिः सुप्तश्चैवोस्थितोयावन्नभवेत्ससनातन.
अहंतावन्निवत्स्यामिसर्वभूतहितायवै १ इदंव्रतंमयादेवगृहीतंपुरतस्तवनिर्विघ्नसिद्धिमायातुप्रसादात्तेरमापते २ प्राव्
ट्कालेतुप्रायेणप्राणिभिर्व्याप्यतेमही स्थास्यामिचतुरोमासानतस्तेषांहितायवै ३ स्थापयिष्यामिशेषांकेलक्ष्म्या
सहजगत्पतिं शेषपर्यंकवर्येस्मिन्फणामणिगणान्विते श्वेतद्वीपांतरेचैवकुरुनिद्रांजगत्पते ४ सुप्तेत्वयिजगन्नाथे
जगत्सुप्तंभवेद्भुवि विबुद्धेचविबुद्ध्येतप्रसन्नोमेभवाव्यय श्वेतद्वीपेयोगिनाथभोगिनाथेस्थितेत्वयि चातुर्मास्यव्रतानु
ज्ञांदेहिलक्ष्मीपतेनमः चतुरोवार्षिकान्मासान्देवस्योत्थापनावधि इतिचातुर्मास्यसंकल्पः ततउक्तवंतंयतिंब्रूयुः पार्श्व
स्थायेद्विजातयः निवसंतुसुखेनात्रगमिष्यामःकृतार्थतां दर्शनात्सहवासाच्चभाषणादभिवंदनात् भिक्षादानाद्व
स्त्रदानाद्गमिष्यामःकृतार्थतां त्वयिभुक्तेजगन्नाथेभुक्तोभवतिसर्वदा त्वयिसुप्तेदेवगणाःसंतोषयांतिसर्वदा अतो
भवद्भिःस्थातव्यंचातुर्मास्यव्रतावधि शुश्रूषांवःयथाशक्तिकरिष्यामोह्यहर्निशं गृहस्थैःप्रार्थितोभिक्षुरत्रैवस्था
स्यामीतिप्रतिवदेत् ततोयतिःयस्यस्मृत्येतीपठित्वा अनेनपरमेश्वरः प्रीयतामितिवदेत् ततोगृहस्थैरासन.

स्वाभवेत्पार्थपरिपूर्णंव्रतोत्तमम् इतिभविष्योत्तरे स्वर्णगौरीव्रतोद्यापनं अथकथासूतउवाच कैलासशिखरे
रम्येसिद्धगंधर्वसेविते उमयासहितःस्कंदःपप्रच्छशिवमव्ययम् स्कंदउवाच करुणासागरेशानलोकानांहितका
म्यया व्रतंकथयदेवेशपुत्रपौत्रप्रवर्धनं शंकरउवाच साधुपृष्टंमहाभागकथयामिषडानन स्वर्णगौरीव्रतंनामस
र्वसंपत्करंनृणां पुरासरस्वतीतीरेविमलाख्यामहापुरी तत्रचंद्रप्रभोनामराजाभूद्धनदोपमः तस्यश्रीरूपलावण्य
सौंदर्यस्मरविभ्रमे महादेवीविशालाख्येद्वेभार्येचमृगेक्षणे तयोःप्रियतराज्येष्ठतस्यासीन्नृपतेर्मता सकदाचिद्वनं
भेजेमृगयासक्तमानसः तत्रशार्दूलवाराहवनमाहिषकुंजरान् हत्वावभ्रामतृष्णार्त्तः सरसीविपनेमहत् चको
रचक्रवाकाब्हपुंडरीकशताकुलं उत्फुल्लमल्लिकोद्दामकुमुदोत्पलमंडितं समासाद्यसरस्तीरेपीत्वाजलमनुत्तमं
भक्त्यागौरीमर्चयंतंददर्शाप्सरसांगणं किमेतदितिपप्रच्छराजाराजीवलोचनः स्वर्णगौरीव्रतमिदंक्रियते
स्माभिरुत्तमं सर्वसंपत्करंन्दृणांतत्कुरुष्वनृपोत्तम राजोवाच विधानंकीदृशंव्रतंकिंफलंविस्तरान्ममताऊचुर्योषि
तःसर्वानभोमासितृतीयिके प्रारब्धव्यंव्रतमिदंगौर्य्याःषोडशवत्सरान् तच्छ्रुत्वसोपिजग्राहव्रतंनियतमा
नसः गुणैःषोडशभिर्युक्तंडोरकंदक्षिणेकरे बध्नाम्यनेनमंत्रेणकरिष्येहंव्रतंतव ततःकृत्वाव्रतंदेव्यामदिरामदम
त्तयाप्रधृतंडोरकंहस्तेदृष्ट्वापत्न्यतिकोपिता त्रोटित्वासाचचिक्षेपवाह्यशुष्कतरूपरि नकर्त्तव्यंनकर्त्तव्यमितिराज्ञि
वदत्यपि तेनसंस्पृष्टमात्रेणततःपल्लवितांगकः तंद्वितीयाततोदृष्ट्वाभक्तिव्याकुलिताभवत् तन्मूलेडोरकंछिन्नंगृहीं
त्वासाबबंधह ततस्तद्व्रतमाहात्म्यात्पत्युःप्रियतराभवत् देवीकृतापचारेणसात्यक्तादुःखितावने प्रययौसातुमहिषी
ध्यायंतीविस्मयाकुला मुनीनामाश्रमेपुण्येनिवसंतीसतीक्वचित् निवारितामुनिवरैर्गच्छपार्थैर्यथासुखं धावंतीवि
पिनेघोरेगणाध्यक्षंददर्शह तेनदृष्टापिसागौरीत्याज्येयमनपोषिता ततोददर्शाग्रगतांगच्छंतीतुसरःश्रियं ततो

यत्फलमाप्नोतितेनतत्फलमाप्नुयात् अनेनविधिनातेनतत्कार्य्यंव्रतासिद्धये पंचवर्षंप्रकर्त्तव्यमतुलंधनलिप्सुभिःप
श्चादुद्यापनंकुर्य्याद्रोटकस्यव्रतस्यच उद्यापनेतुकर्त्तव्यौहैमरौप्यौतुरोटकौ इतिशिवपुराणेबिल्वरोटकव्रतम् ना
रदीयेऽप्येवं नभःशुक्लप्रतिपदिलक्ष्मीवृद्धिप्रदायकं धर्मार्थकाममोक्षाणांनिदानंपरमंव्रतं सोमवारंसमारभ्य
यावन्मासत्रयंद्विज कार्त्तिकेसितभूतायामुपोष्यव्रतकृन्नरः पूर्णायांशिवमभ्यर्च्यसौवर्णंवस्त्रसंयुतं दद्याद्विप्रा
यसंकल्प्यधनवृद्ध्यैमुनीश्वर श्रावणशुक्लद्वितीयायांविश्वकर्मशयनम् तत्रचंद्रायार्घ्यदानं नारदीये नभःशुक्लद्वि
तीयायांविश्वकर्माप्रजापतिः स्वपतेसातिथिःपुण्याह्यशोकशयनाह्वया सशक्तिकंतुशय्यायांपूजयित्वाचतुर्मुखं
इममुच्चारयेन्मंत्रंप्रणम्यजगतांपतिं चंद्रार्घ्यदानमंत्रोक्तंसर्वासिद्धिप्रदायकं श्रीवत्सधारिन्श्रीकांतश्रीवासश्रीपते
ऽव्यय गार्हस्थ्यंमाप्रणाशंमेयातुधर्मार्थकामदइति श्रावणशुक्लतृतीयायांस्वर्णगौरीव्रतंनारदीये नभःशुक्लतृतीया
यांस्वर्णगौरीव्रतंचरेत् उपचारैःषोडशभिर्भवानींनामभिर्यजेत् पुत्रान्देहिधनंदेहिसौभाग्यंदेहिसुव्रते अन्यांश्च
सर्वकामान्मेदेहिदेविनमोस्तुते एवंसंप्रार्थ्यदेवेशींभवानींभवसंयुतां व्रतसंपूर्त्तिकामातुवायनंदापयेत्तथा एवं
षोडशवर्षाणिकृत्वानारीशुभंव्रतं उद्यापनंचरेद्भक्त्यावित्तशाठ्यविवर्जिता मंडपेमंडलेशुद्धेगणेशादिसुरार्चनं
कृत्वाताम्रमयंपात्रंकलशोपरिविन्यसेत् सौवर्णींप्रतिमांतत्रभवान्याःपरिपूजयेत् गंधपुष्पादिभिःसम्यक्ततोहो
मंसमाचरेत् वेणुपात्रैःषोडशभिःपक्वान्नपरिपूरितैः समर्प्यदेव्यैनैवेद्यंद्विजेशंतान्निवेदयेत् वायनंचततःपश्चाद्द
द्यात्संबंधिबंधुषु प्रतिमांगुरवेदत्वाद्विजेभ्योदक्षिणांतथा पूर्णंलभेत्फलंनारीव्रताचरणतत्परा अथास्यांश्राव
णशुक्लतृतीयायांस्वर्णगौरीव्रतेपूजा देविदेविसमागच्छप्रार्थयेहंजगन्मये इमांमयाकृतांपूजांगृहाणसुरसत्तमे आ
वाहनम् १ भवानित्वंमहादेविसर्वसौभाग्यदायके अनेकरत्नसंयुक्तमासनंप्रतिगृह्यतां आसनम् २ सुचारुशी

तलंदिव्यंनानागंधसुवासितं पाद्यंगृहाणदेवेशिशिवेनसहितेशिवे पाद्यं २ अर्घ्यंगृहाणदेवेशिफलरत्नसमान्वितं
अष्टांगकल्पितंभक्त्याशिवेनसहसुव्रते अर्घ्यम् ३ गंगातोयंसमानीतंसुवर्णकलशेस्थितं आचम्यतांमहादेविशं
करप्रियवादिनि आचमनं ४ गंगासरस्वतीरेवापयोष्णीयमुनाजलैः स्नापितासिमयादेविसदाशांतिंप्रयच्छमे
स्नानं ५ सर्वभूषाधिकेसौम्येलोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेदेविवाससीप्रतिगृह्यतां वस्त्रं ६ कर्पूरकुंकुमैर्युक्तं
हरिद्रादिसमान्वितं कस्तूरिकासमायुक्तंचंदनंप्रतिगृह्यतां चंदनं ७ अक्षतान्धवलान्देविकुंकुमाक्तान्सुशोभनान्
भालालंकारसिद्ध्यर्थंगिरिजेप्रतिगृह्यतां अक्षताः ८ माल्यानिचसुगंधीनिमालत्यादीनियानिच मयाहृतानिपु
ष्पाणिपूजार्थंप्रतिगृह्यतां पुष्पाणि ९ देवद्रुमरसोद्भूतःकालागुरुसमन्वितः आदीयतेमयाधूपोभवानिघ्राणत
र्पणः १० आज्यंचवर्त्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंमया दीपंगृहाणदेवेशित्रैलोक्यतिमिरापहं दीपं ११ अन्नंचतुर्विधं
स्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितम् नैवेद्यंगृह्यतांदेविप्रसादंकुरुसर्वदा नैवेद्यम् १२ कर्पूरैलालवंगादितांबूलदलसंयुतं
क्रमुकस्यफलंदेवितांबूलंप्रतिगृह्यताम् तांबूलं १३ इदंफलंमयादेविस्थापितंपुरतस्तव तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्ज
न्मनिजन्मनि फलं १४ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः अनंतपुण्यफलदमतःशांतिंप्रयच्छमे दक्षिणा १५
पुत्रान्देहिधनंदेहिसौभाग्यंदेहिसुव्रते अन्यांश्चसर्वकामांश्चदेहिदेविनमोस्तुते प्रार्थना भवान्याश्चमहादेव्याव्र
तसंपूर्तिहेतवे वायनंद्विजवर्यायप्रीतयेहंददामिते १७ वायनदानमंत्रः १८ नानाषोडशपक्वान्नैर्वेणुपात्राणिषो
डश कुर्य्याद्वस्त्रादिभिर्युक्तान्याहूयद्विजदंपतीः व्रतोद्यापनपूर्त्यर्थंब्राह्मणेभ्योददाम्यहं स्वलंकृताःसुवासिन्यःपा
तिव्रत्येनभूषिताः ममकामसमृद्ध्यर्थंप्रतिगृह्णंतुमोदिता इतिस्वर्णगौरीव्रतपूजा अथोद्यापनं युधिष्ठिरउवाच
उद्यापनविधिंब्रूहितृतीयायाःसुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिव्रतसंपूर्त्तिहेतवे श्रीकृष्णउवाच उद्यापन

विधिंवक्ष्येसावधानेनवैशृणु त्रिंशद्दंडप्रमाणेनविस्तीर्णंदक्षिणोत्तरं प्रत्यक्प्राग्वैतुराजेंद्रतच्चगोचर्ममुच्यते गोचर्म
मात्रंसंलिप्यगोमयेनविचक्षणः मंडलंकारयेत्तत्रनानावर्णैःसुशोभनं ग्रहमंडलपार्श्वेतुपद्ममष्टदलंलिखेत् तन्म
ध्येस्थापयेत्कुंभमव्रणंमृण्मयंशुभं ताम्रपात्रंप्रकुर्वीतपलैःषोडशभिस्ततः तदर्धार्धेनवाकुर्य्याद्वित्तशाठ्यंविवर्ज
येत् कर्षमात्रसुवर्णेनप्रतिमांकारयेद्बुधः तदर्धंमध्यमंप्रोक्तंतदर्धंतुकनिष्ठिकं कृत्वारूपंप्रयत्नेनपार्वत्याचहरस्यच
अथताम्रमयेपात्रेप्रतिमांतच्चविन्यसेत् श्वेतवस्त्रयुगच्छन्नंश्वेतयज्ञोपवीतकं भाजनंचतिलैःपूर्णंकलशोपरिविन्य
सेत् पार्वत्यासंयुतंकृत्वास्थापयित्वाविधानतः वेदोक्तेनप्रतिष्ठाचकर्तव्याचयथाविधि पंचामृतेनस्नपनंकृत्वादे
वस्यचोत्तमं स्नानंचकारयेत्पश्चात्ततःपूजांसमाचरेत् चंदनेनसुगंधेनसुपुष्पैश्चप्रपूजयेत् धूपंचकल्पयेद्धूपंचंदना
गुरुसंयुतं नानाप्रकारनैवेद्यंतथादीपंचकारयेत् अर्चयेत्पूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पैःफलाक्षतैः आवाहनादिकर्तव्यंपु
राणागमसंभवैः कार्य्याविधानतःपूजाभक्तिश्रद्धासमान्वितैः देवदेवसमागच्छप्रार्थयेहंजगत्पते इमांमयाकृतां
पूजांगृहाणसुरसत्तम एवंपूजाप्रकर्तव्यारात्रौजागरणंततः गीतनृत्यादिसंयुक्तंकथापुस्तकवाचनं अर्चयेत्पूर्व
वद्देवंपश्चाद्धोमंसमाचरेत् स्वगृह्योक्तविधानेनकृत्वाग्निस्थापनंततः प्रारभेत्तुततोहोमंनवग्रहपुरःसरं तिल।
श्चयवसंमिश्रानाज्येनचपरिप्लुतान् स्विष्टकृद्धोमपर्य्यंतंकृत्वाविधिवदाचरेत् एवंसमाप्यहोमंतुतत्राचार्य्यंप्रपूज
येत् अर्घ्यपुष्पप्रदानेनवस्त्रालंकारभूषणैः शक्त्यातुदक्षिणांदद्यादोंकारेणसमन्वितां धेनुंसदक्षिणांदद्यात्सुशी
लांचपयस्विनीं स्वर्णशृंगींरौप्यखुरांकांस्यदोहनसंयुतां रत्नपुच्छांवस्त्रयुतांताम्रपृष्ठीमलंकृतां सवत्सामव्रणांभ
द्रांधेनुंदद्यात्प्रयत्नतः सुवर्णेनसमोपेतामाचार्यायचसाधवे षोडशभिःप्रकारैश्चपक्वान्नैःप्रीणयेत्सदा षोडशप्रति
मांदद्याद्ब्राह्मणेभ्यःप्रयत्नतः वंशपात्रस्थितैःपश्चाद्दद्याद्वित्तानुसारतः बंधुभिःसहभुंजीतनियतश्चपरेहनि एवंकृ

स्वाभवेत्पार्थपरिपूर्णंव्रतोत्तमम् इतिभविष्योत्तरे स्वर्णगौरीव्रतोद्यापनं अथकथासूतउवाच कैलासशिखरे
रम्येसिद्धगंधर्वसेविते उमयासहितःस्कंदःपप्रच्छशिवमव्ययम् स्कंदउवाच करुणासागरेशानलोकानांहितका
म्यया व्रतंकथयदेवेशपुत्रपौत्रप्रवर्धनं शंकरउवाच साधुपृष्टंमहाभागकथयामिषडानन स्वर्णगौरीव्रतंनामस
र्वसंपत्करंनृणां पुरासरस्वतीतीरेविमलाख्यामहापुरी तत्रचंद्रप्रभोनामराजाभूद्धनदोपमः तस्यश्रीरूपलावण्य
सौंदर्यस्मरविभ्रमे महादेवीविशालाख्येद्वेभार्येचमृगेक्षणे तयोःप्रियतराज्येष्ठातस्यासीन्नृपतेर्भता सकदाचिद्वनं
भेजेमृगयासक्तमानसः तत्रशार्दूलवाराहवनमाहिषकुंजरान् हत्वावभ्रामतृष्णार्त्तः सरसीविपनेमहत् चको
रचक्रवाकाब्हपुंडरीकशताकुलं उत्फुल्लमल्लिकोद्दामकुमुदोत्पलमंडितं समासाद्यसरस्तीरेपीत्वाजलमनुत्तमं
भक्त्यागौरीमर्चयंतंददर्शाप्सरसांगणं किमेतदितिपप्रच्छराजाराजीवलोचनः स्वर्णगौरीव्रतमिदंक्रियते
स्माभिरुत्तमं सर्वसंपत्करंन्दृणांतत्कुरुष्वनृपोत्तम राजोवाच विधानंकीदृशंव्रूतंकिंफलंविस्तरान्ममताऊचुर्योषि
तःसर्वानभोमासितृतीयिके प्रारब्धव्यंव्रतमिदंगौर्य्याःषोडशवत्सरान् तच्छ्रुत्वसोपिजग्राहव्रतंनियतमा
नसः गुणैःषोडशभिर्युक्तंडोरकंदक्षिणेकरे बध्नाम्यनेनमंत्रेणकरिष्येहंव्रतंतव ततःकृत्वाव्रतंदेव्यामदिरामदम
त्तयाप्रधृतंडोरकंहस्तेदृष्ट्वापत्न्यतिकोपिता त्रोटित्वासाचचिक्षेपवाह्यशुष्कतरूपरि नकर्त्तव्यंनकर्त्तव्यमितिराज्ञि
वदत्यपि तेनसंस्पृष्टमात्रेणततःपल्लवितांगकः तद्द्वितीयाततोदृष्ट्वाभक्तिव्याकुलिताभवत् तन्मूलेडोरकंछिन्नंगृहीं
त्वासाबबंधह ततस्तद्व्रतमाहात्म्यात्पत्युःप्रियतराभवत् देवीकृतापचारेणसात्यक्तादुःखितावने प्रययौसातुमहिर्षीं
ध्यायंतीविस्मयाकुला मुनीनामाश्रमेपुण्येनिवसंतीसतीक्वचित् निवारितामुनिवरैर्गच्छपार्थैर्यथासुखं धावंतीवि
पिनेघोरेगणाध्यक्षंददर्शह तेनदृष्टापिसागौरीत्याज्येयमनपोषिता ततोददर्शाग्रगतांगच्छंतींतुसरःश्रियं ततो

यत्फलमाप्नोतितेनतत्फलमाप्नुयात् अनेनविधिनातेनतत्कार्य्यंव्रतासिद्धये पंचवर्षप्रकर्त्तव्यमतुलधनलिप्सुभिः प
श्चादुद्यापनंकुर्य्याद्रोटकस्यव्रतस्यच उद्यापनेतुकर्त्तव्यौहैमरौप्यौतुरोटकौ इतिशिवपुराणेबिल्वरोटकव्रतम् ना
रदीयेऽप्येवं नभःशुक्लप्रतिपदिलक्ष्मीवृद्धिप्रदायकं धर्मार्थकाममोक्षाणांनिदानंपरमंव्रतं सोमवारंसमारभ्य
यावन्मासत्रयंद्विज कार्त्तिकेसितभूतायामुपोष्यव्रतकृन्नरः पूर्णायांशिवमभ्यर्च्यसौवर्णंवस्त्रसंयुतं दद्याद्विप्रा
यसंकल्प्यधनवृद्ध्यैमुनीश्वर श्रावणशुक्लद्वितीयायांविश्वकर्मशयनम् तत्रचंद्रायार्घ्यदानं नारदीये नभःशुक्लद्वि
तीयायांविश्वकर्माप्रजापतिः स्वपतेसातिथिःपुण्याह्यशोकशयनाह्वया सशक्तिकंतुशय्यायांपूजयित्वाचतुर्मुखं
इममुच्चारयेन्मंत्रंप्रणम्यजगतांपतिं चंद्रार्घदानमत्रोक्तंसर्वसिद्धिप्रदायकं श्रीवत्सधारिन्श्रीकांतश्रीवासश्रीपते
ऽव्यय गार्हस्थ्यंमाप्रणाशंमेयातुधर्मार्थकामदइति श्रावणशुक्लतृतीयायांस्वर्णगौरीव्रतंनारदीये नभःशुक्लतृतीया
यांस्वर्णगौरीव्रतंचरेत् उपचारैःषोडशभिर्भवानींनामभिर्यजेत् पुत्रान्देहिधनंदेहिसौभाग्यंदेहिसुव्रते अन्यांश्च
सर्वकामान्मेदेहिदेविनमोस्तुते एवंसंप्रार्थ्यदेवेशींभवानींभवसंयुतां व्रतसंपूर्त्तिकामातुवायनंदापयेत्तथा एवं
षोडशवर्षाणिकृत्वानारीशुभंव्रतं उद्यापनंचरेद्भक्त्याचवित्तशाठ्यविवर्जिता मंडपेमंडलेशुद्धेगणेशादिसुरार्चनं
कृत्वाताम्रमयंपात्रंकलशोपरिविन्यसेत् सौवर्णींप्रतिमांतत्रभवान्याःपरिपूजयेत् गंधपुष्पादिभिःसम्यक्ततोहो
मंसमाचरेत् वेणुपात्रैःषोडशभिःपक्वान्नपरिपूरितैः समर्प्यदेव्यैनैवेद्यंद्विजेशंतान्निवेदयेत् वायनंचततःपश्चाद्द
द्यात्संबंधिबंधुषु प्रतिमांगुरवेदत्त्वाद्विजेभ्योदक्षिणांतथा पूर्णंलभेत्फलंनारीव्रताचरणतत्परा अथास्यांश्राव
णशुक्लतृतीयायांस्वर्णगौरीव्रतेपूजा देविदेविसमागच्छप्रार्थयेहंजगन्मये इमांमयाकृतांपूजांगृहाणसुरसत्तमे आ
वाहनम् १ भवानित्वंमहादेविसर्वसौभाग्यदायके अनेकरत्नसंयुक्तमासनंप्रतिगृह्यतां आसनम् २ सुचारुरूपी

वनश्रियंचाग्रेसर्वाभरणभूषितां पश्यंतीशकुनैस्तत्तद्वजंतीच्छिवमानुषी तैस्तैर्निराकृतादृष्टानिर्विण्णानिष्पपातह तत
स्तत्कृपयागौरीप्रादुरासीन्महासती तांदृष्ट्वादंडवद्भूमौनत्वास्तुत्वानृपांगना जयदेविनमस्तुभ्यंजयभक्तवरप्रदे
जयशंकरवामांगेमंगलेसर्वमंगले ततोलब्ध्वावरंभक्त्यागौरीमभ्यर्च्यतद्व्रतं चक्रेदेवीपदंतस्यैददौसौभाग्यसंपदः
इतिगौर्याःप्रसादेनसर्वान्कामानवाप्यच अंतेशिवपुरंप्राप्तःकांताभिःसहितोनृपः यःशोभनंव्रतमिदंकथितंशिवा
याः कुर्यात्सचप्रियतरोभविताचगौर्याः प्राप्यश्रियंसमधिकंभुविशत्रुसंघान्निर्जित्यनिर्मलपदंसहसाप्रयाति इ
तिस्कंदपुराणेस्वर्णगौरीव्रतकथा इयमेवतृतीया मधुस्रवेतिनाम्ना गुर्जरदेशेषुप्रसिद्धा परयुताग्राह्येतिदिवोदासः
एतस्याचारविधिरपि तत्रैव अस्यामेवाऽनंततृतीयाव्रतंभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच सौभाग्यारोग्यफलदंविघ्ना
धिक्षयकारकं भुक्तिमुक्तिप्रदंकिंचिद्व्रतंब्रूहिजनार्दन श्रीकृष्णउवाच यदुमायाःपुरादेवउवाचासुरसूदनःकथासु
संप्रवृत्तासुललिताराधनंप्रति तदिदानींप्रवक्ष्यामि भुक्तिमुक्तिफलप्रदं नराणामथनारीणामाराधनमनुत्तमं शृ
णुष्वावहितोभूत्वासर्वपापप्रणाशनं नभस्येव्वथवैशाखेपुनर्मार्गशिरेतथा शुक्लपक्षेतृतीयायांस्नात्वासद्गौरसर्षपैः
गोरोचनंचगोमूत्रंमुस्ताचगोशकृत्तथा दधिचंदनसंमिश्रंललाटेतिलकंन्यसेत् सौभाग्यारोग्यकृद्यस्मात्सदाचल
लिताप्रिया प्रतिपक्षंतृतीयासुवद्ध्वावापीतवाससी धारयेदथवारक्तेसितानिकुसुमानिच विधवापांडुरक्तानिकु
मारीशुक्लवाससी दध्यर्घ्यंपंचगव्येनततःक्षीरेणकेवलं तर्पयेन्मधुनातद्वत्पुष्पगंधोदकेनच पूजयेत्शुक्लपुष्पैश्चफ
लैर्नानाविधैरपि धान्यकाजाजिलवणगुडक्षीरघृतादिषु शुक्लाक्षतैस्तिलैरर्घ्यैर्ललितायाःसदार्चयेत् आपादादर्चनं
कुर्याद्गौर्याःसम्यक्समासतः वरदायैनमःपादौतथागुल्फौश्रियेनमः अशोकायैनमोजंघेभवान्यैजानुनीतथा ऊ
रूमंगलकारिण्यैवागदेव्यैचतथाकटिं पद्मोद्भवायैजठरमुरःकामश्रियेनमः करौसौभाग्यवासिन्यैबाहूश.शिमुखश्रि

यें मुखंदर्पणवासिन्यैस्मितंगौर्य्यैनमस्तथा तथानासांसुनेत्रायैत्रिनेत्रायैविलोचने तुष्ट्यैललाटफलकेंकात्याय
न्यैशिरस्तथा नमोगौर्य्यैनमःसृष्ट्यैनमःकांत्यैनमःश्रियै रंभायैललितायैचवासुदेव्यैनमोनमः एवंसंपूज्यविधि
वद्यतःपद्ममालिखेत् पत्रैर्द्वादशभिर्युक्तंकुंकुमेनसकार्णिकं पूर्वेणविन्यसेद्गौरीमपर्णांचततःपरं भवानींदक्षिणेतद्व
द्रुद्राणींतुततःपरं विन्यसेत्पश्चिमेसौम्यांततोमदनवासिनीं वायव्यांपाटलामुग्रामुत्तरेणततोह्युमां लक्ष्मीस्वाहा
स्वधातुष्टिर्मंगलाकुमुदासती रुद्राणीमध्यतःस्थाप्याललिताकर्णिकोपरि कुसुमैरक्षतैःशुभ्रैर्नमस्कारेणविन्यसेत् गी
तमंगलघोषैश्चकारयित्वासुवासिनीं पूजयेद्रक्तवासोभीरक्तमाल्यानुलेपनैः सिंदूरकुंकुमस्नानमिष्टंशिरसिपा
तयेत् नभस्येपूजयेद्गौरीमुत्पलैरसितैस्तथा बंधुजीवैराश्वयुजेकार्त्तिकेशतपत्रकैः कुंदपुष्पैर्मार्गशिरेपौषेवैकुं
कुमेनच माघेतुपूजयेद्देवींसिंधुवारेणभक्तितः जात्यातुफाल्गुणेपूज्यापार्वतीपांडुनंदन चैत्रेतुमल्लिकाशोकैर्वैशाखे
गंधपाटलैःज्येष्ठेकमलमंदारैराषाढेचजपांबुजैःकदंबैरथमालत्याश्रावणेपूजयेदुमां गोमूत्रगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशो
दकं विल्वपत्रार्कपुष्पंचगवांशृंगोदकंतथा पंचगव्यंतथाविल्वंप्राशयेत्तंडुलोदकं एतद्भाद्रपदाद्यंतुप्राशनंसमुदाहृतं
प्रतिपक्षंतृतीयायांमयाप्रोक्तंवरानने ब्राह्मणंब्राह्मणींचैवशिवंगौरींप्रकल्प्यच भोजयित्वार्चयेद्भक्त्यावस्त्रमाल्यानुले
पनैः पुंसःपीतांबरंदद्यात् स्त्रियःकौसुंभवाससी निष्पावाजाजिलवणमिक्षुदंडसमन्वितं स्त्रियैदद्यात्फलंपुंसः
सुवर्णोत्पलसंयुतं यथानदेवदेवेशस्त्वांपरित्यज्यगच्छति तथामांसपरित्यज्यपतिर्नान्यत्रगच्छतु कुमुदाविमला
नंताभवानीवसुधाशिवा ललितासुकलागौरीसतीरंभाचपार्वती नभस्यादिषुमासेषुप्रीयतामित्युदीरयेत् व्रतांतेवा
यनंदद्यात्सुवर्णकमलान्वितं मिथुनानिचतुर्विंशत्तदर्द्धंसकृदर्चयेत् अष्टावष्टावथपुनश्चातुर्मास्येयसमर्चयेत् तथोपदे
ष्टारमपिपूजयेच्चतथागुरुं नपूज्यतेगुरुर्यत्रसर्वास्तत्राफलाःक्रियाःउक्तानंततृतीयैषासदानंतफलप्रदा सर्वपापहरा

देवीसौभाग्यवरवर्धिनी नचैनांवित्तशाठ्येनकदाचिदापिलंघयेत् नरोवायादिवानारीवित्तशाठ्यात्पतत्यधः गार्भि
णीसूतिकानक्तंकुमारीवाथरोगयुक् यदाकदाचिदन्येनक्रियमाणांतुकारयेत् इमामनंतफलदांतृतीयांयःसमाचरे
त् कल्पकोटिशतंसाग्रंशिवलोकेसपूज्यते वित्तहीनोपियःकुर्य्याद्वर्षत्रयमुपोषणैः युक्तमत्रविधानेनसोपितत्फल
माप्नुयात् नारीवाकुरुतेयातुकुमारीविधवातथा सापितत्फलमाप्नोतिगौर्य्यनुग्रहभाविता इतिपठतिशृणोत्यपाप
मिच्छन्गिरितनयाव्रतमिंद्रलोकसंस्थःमतिमपिचददातिसोपिदेवैरमरवधूजनकिन्नरैश्चपूज्यइतिभविष्योत्तरेभाद्र
शुक्लानंततृतीयाव्रतं अथश्रावणेकार्त्तिकेशुक्लचतुर्थ्यांदूर्वागणपतिव्रतं मदनरत्ने सौरपुराणे स्कंदउवाच केनव्रते
नभगवन्सौभाग्यमतुलंभवेत् पुत्रपौत्रधनैश्वर्य्यैर्मनुजःसुखमश्नुते तन्मेवदमहादेवव्रतानामुत्तमंव्रतं श्रीमहादेवउ
वाच अस्तिदूर्वागणपतेर्व्रतंत्रैलोक्यविश्रुतं भगवत्यापुराचीर्णंपार्वत्याश्रद्धयासह सरस्वत्यामहेंद्रेणविष्णुनाधनदे
नच अन्यैश्चदेवैर्मनुजैर्गंधर्वैःकिन्नरैस्तथा चीर्णमेतद्व्रतंसर्वैःपुराकल्पेषडानन चतुर्थीयाभवेच्छुक्लानभोमासस्य
पुण्यदा तस्यांव्रतमिदंकार्य्यंकार्त्तिक्यांवाषडानन कार्त्तिकशुक्लचतुर्थ्यामित्यर्थः चतुर्थ्यांविघ्नहर्त्तारंकलशेताम्रभा
जनेवेष्टितंरक्तवस्त्रेणसर्वतोभद्रमंडले पूजयेद्रक्तकुसुमैःपत्रिकाभिश्चपंचभिः विल्वपत्रमपामार्गंशमीदूर्वाहरिप्रिया
हरिप्रियातुलसी अन्यैःसुगंधकुसुमैर्यथालब्धैःसुगंधिभिः फलैश्चमोदकैःपश्चादुपहारंप्रकल्पयेत् यथावदुपचा
रैश्चपूजयेद्गिरिजासुतं गजाननंचतुर्बाहुमेकदंतंरविप्रभं विधायहेम्नाविघ्नेशंहेमपीठासनास्थितं आगच्छदेवदेवे
शगणनाथजगत्पते विनायकनमस्तुभ्यंगौरीमलसमुद्भव आवाहनं अनेकरत्नखचितं मुक्ताफलविभूषितं
स्वर्णसिंहासनंचारुप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां आसनं उमासुतनमस्तुभ्यंविश्वव्यापिन्सनातन विघ्नौघंछिंधिस
कलंतुभ्यंपाद्यंसमर्पितं पाद्यं गणेश्वरायदेवायउमापुत्रायवेधसे पूजामद्यप्रयच्छामिगृहाणभगवन्मम इत्यर्घ्यं

स्नानंपंचामृतंदिव्यंपयोदधिघृतंमधु सितयाचसमायुक्तंपूजार्थंप्रतिगृह्यतां इति पंचामृतस्नानं गंगादिसर्व तीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतं गृहाणविघ्नराजेंद्रमयादत्तंसुभक्तित इति शुद्धोदकस्नानं विनायकायशूरायवरदायगजानन उमासुतायदेवायकुमारगुरवेनम इतिगंधं लंबोदरायदेवायसर्वविघ्नापहारिणे उमांगमलजातायदानवानांवधायवै इतिपुष्पाणि दशांगगुग्गुलंधूपंसुगंधंसुमनोहरं उमासुतनमस्तुभ्यंगृहाणवरदायक इति धूपं परंज्योतिःप्रकाशायसर्वसिद्धिप्रदायच दीपंतुभ्यंप्रदास्यामिमहादेवात्मनेनम इतिदीपं गणानांत्वागणपति हूंहवामहे इतिदीपं लड्डुकापूपपक्वान्नंफलैर्नानाविधैर्युतं नानाभक्ष्यंपायसंचनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां इतिनैवेद्यं पूगीफलंमहादिव्यमितितांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थमितिदक्षिणा गणेश्वरगणाध्यक्षगौरीपुत्रगजानन व्रतंसंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादादिभानन इतिप्रार्थना एवंसंपूज्यविघ्नेशयथाविभवविस्तरैः सोपस्करंगणाध्यक्षमाचार्यायनिवेदयेत् गृहाणभगवन्ब्रह्मन्गणराजंसदक्षिणं व्रतंत्वदर्चनादद्यपूर्णतांयातुसुव्रत इतिमूर्त्तिदानमंत्रः एवं यःपंचवर्षाणिकृत्वोद्यापनमाचरेत् लभतेसर्वकामानांदेहांतेशांकरंपदं अथवाशुक्लपक्षस्यचतुर्थ्यांसंयतेंद्रियः कुर्याद्वर्षत्रयंत्वेवंसर्वसिद्धिमवाप्नुयात् उद्यापनंविनायस्तुकरोतिव्रतमुत्तमं तेनशुक्लतिलैःकार्यंप्रातःस्नानंषडानन हे स्नावारजतेनापिकृत्वागणपतिंबुधःपंचगव्यैस्तुसंस्नाप्यदूर्वाभिःसंप्रपूजयेत् अथदूर्वालक्षणं सप्तपत्रास्तुहरितादूर्वाःप्रादेशसंमिताः यदिवापंचपत्रास्तुविस्तृताःषड्भिरंगुलैःप्रत्येकंमूलमंत्रेणलक्षपूजांसमाचरेत् समाप्तौतुमहापूजांहेमींदूर्वांसमर्पयेत् इतिदूर्वाप्रकारः इदंदूर्वापूजनंपार्थिवगणपतिपूजायामपिकार्यं तथाचैकविंशतिपात्रिका पूजापिकार्या पुष्पपूजापि करवीरपुष्पं १ कल्हारपुष्पं २ कदंबपुष्पं ३ शतावरीपुष्पं ४ जाती. ५ मंदार- ६ कुंदपु. ७ भृंगराज. ८ चंपकपु- ९ कर्कटपु. १० मालतीपु. ११ शमीपु. १२ वकुलपु. १३

जनं क्षीरषष्टिकभक्तेनसर्वभूतहितेरतः उपवासपरोवापिनवम्यांपक्षयोर्द्वयोः कौमारीमितिवैनाम्नाचं
डिकांपूजयेत्सदा कृत्वाशैलमयींशक्त्यादुर्गांवैपापनाशिनीं करवीरस्यपुष्पैश्चगंधैश्चागुरुचंदनैः धूपेनचदशां
गेनमोदकैश्चापिपूजयेत्कुमारीभोजयेत्पश्चात्स्त्रियोविप्रांश्चशाकितः भुंजीतवाग्यतःपश्चाद्बिल्वपत्रकृताशनः
एवंयःपूजयेदार्य्यांश्रद्धाभक्तिसमन्वितः सयातिपरमंस्थानंयत्रदेवोगुहःस्थित इति अथ श्रावणकृष्णदशम्यां
तिथिपल्वनांतकपूजाव्रतं तदुक्तं दशम्यामंतकस्येति अंतकोयमः तस्य पूजा कार्य्या श्राव
णकृष्णैकादश्यांरोहिणीयोगान्वितायांरोहिणीचंद्रव्रतंभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच घनावृतेंवरेदेववर्षाकाल
उपस्थिते मयूरकेकाकुलितेदर्दुरारावपूरिते कुलस्त्रियःप्रयच्छंतिकस्यार्घ्यंकात्रदेवता किंव्रतंकस्यविख्यातमिदंक
स्यांतिथौभवेत् श्रीकृष्णउवाच प्रवृत्तेश्रावणेमासिकृष्णपक्षेह्युपस्थिते एकादश्यांशुचिर्भूत्वास्नात्वासर्वौषधीजलैः
माषचूर्णेनराजेंद्रकुर्य्यादिंडुरिकाशतं मोदकांश्चतथापंचघृतप्रस्थंसुनिर्मलं नरानेकैकमुद्दिश्यततोगत्वाजलाशये
दुष्टपानीयरहितेनवमेघजलैर्भृते तस्यैवपुलिनेरम्येजलांतेगोमयादिना कृत्वामराडिकंवृत्तपिष्टकादिभिरावृतं चर्चि
तंगंधकुसुमैर्धूपदीपाक्षतैर्जलैः तत्रचंद्रंलिखेद्देवंरोहिण्यासहितंविभुं अर्चयेत्तंसभार्य्योहिमंत्रेणानेनभावितः
सोमराजनमस्तेस्तुरोहिण्यैतेनमोनमः महासतिमहादेविसंपादयममेप्सितं इत्थंसंपूज्यतस्याग्रेनैवेद्यंदेयमार्चि
तं तच्चैवब्राह्मणेदद्यात्सोमेमेप्रीयतामिति प्रीयतामितिमेदेवीरोहिणीशशिनःप्रियेति एवमुच्चार्य्यदत्त्वाचततोंत
र्जलमाविशेत् कंठांतंकटिमात्रंवागुल्फांतंवाजलाशये ध्यायेतमनसाचंद्ररोहिणीसहितंतदायावत्समस्तंयद्रुकंभूत्वा
चांतस्तटेस्थितः निवेश्यवसनंप्राप्यततोविप्रायभोजनं दक्षिणासहितंदेयंनिष्पावंवापिकल्पयेत्भक्त्याशक्त्यायथा
वित्तंयथाचित्तंतथातथा यः करोतिनरोराजन्नारीवाचकुमारिका वर्षेवर्षेविधानेनयथेदंरोहिणीव्रतंइहलोकेचिरं

स्थिरत्वाधनधान्यसमाकुले गृहाश्रमेशुभांलक्ष्मींपुत्रपौत्रादिसंततिं ततस्तुतीर्थमरणंततोब्रह्मपुरंव्रजेत्तस्माद्विष्णुपु
रंपार्थततोरुद्रपुरंशुभं हेरोहिणीशशधराभिमताहिताचाकिंकारणंशृणुनरेंद्रनिवेदयामि संमृष्टमाषवरबिंदुविकासि
तंयदुकुंजलेगुडघृतेनफलंतदेव इतिभविष्योत्तरेरोहिणीचंद्रव्रतं इयंश्रावणकृष्णैकादशीकामिका अस्याःकथाब्रह्म
वैवर्त्ते पद्मपुराणेच युधिष्ठिरउवाच श्रावणस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् तन्मेकथयगोविंदवासुदेवनमोस्तु
ते श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकथांपापप्रणाशिनीं याप्रोक्ताब्रह्मणापूर्वंपृच्छतेनारदायच नारदउवा
च भगवन्श्रोतुमिच्छामित्वत्तोहंकमलासन श्रावणस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीमता कोदेवःकोविधिस्तस्याः
किंपुण्यंकथयप्रभो ब्रह्मोवाच शृणुनारदतेवच्मिलोकानांहितकाम्यया श्रावणैकादशीकृष्णाकामिकानामनाम
तः यस्याःश्रवणमात्रेणवाजिपेयफलंलभेत् अस्यांयःपूजयेद्देवंशंखचक्रगदाधरं श्रीधराख्यंमहाविष्णुंमाधवंमधु
सूदनं पूजतेध्यायतेयोवैतस्यपुण्यफलंशृणु नगयायांनकाश्यांचनैमिषेनचपुष्करे तत्फलंसमवाप्नोतियत्फलंकृ
ष्णपूजनात् गोदावर्य्यांगुरौसिंहेव्यतीपातेचदंडके नतत्फलमवाप्नोतियत्फलंकृष्णपूजनात् ससागरवनोपेतांयो
ददातिवसुंधरां कामिकाव्रतधारीयउभौसमफलौस्मृतौ प्रसूयमानांयोधेनुंदत्त्वासोपस्करांनृप तत्फलंसमवाप्नो
तिकामिकाव्रतकृन्नरः श्रावणेश्रीधरंदेवपूजयेद्योनरोत्तमः तेनैवपूजितादेवागंधर्वोरगकिन्नराः तस्मात्सर्वप्रयत्ने
नकामिकादिवसेहरिः पूजनीयोयथाशक्तिमानुषैःपापभीरुभिः संसारार्णवमग्नायेपापपंकेसमाकुलाः तेषामुद्धर
णार्थायकामिकाव्रतमुत्तमं एवंनारदजानीहिपुराप्राहहरिःस्वयं ॥ अध्यात्मविद्यानिरतैर्यत्फलंप्राप्यतेनरैः ततोबहु
तरंविद्धिकामिकाव्रतसेवनात् रात्रौजागरणंकृत्वाकामिकाव्रतकृन्नरः नपश्यतियमंरौद्रंनैवपश्यतिदुर्गतिं
नपश्यतिकुयोनिंचकामिकाव्रतसेवनात् कामिकायाव्रतंकृत्वाकैवल्यंयोगिनोगताः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्तव्यंनिय

तात्मभिः तुलसीप्रसवैःपत्रैर्योनरःपूजयेद्धरिं नसालिप्यतिपापेनपद्मपत्रमिवांभसा स्वर्णभारसहस्रंतुरजतंचचतुर्गु
णं तत्फलंसमवाप्नोतितुलसीदलपूजनात् रक्तमौक्तिकवैदूर्य्यप्रवालादिभिरर्चितः नतुष्यतितथाविष्णुस्तुलसीपूज
नाद्यथा तुलस्यामंजरीभिस्तुपूजितोयेनकेशवः आजन्मकृतपापस्यतेनसंमार्जितालिपिःयादृष्टानिखिलाघसंघशम
नीस्पृष्टाचपुःपावनीरोगानामभिवंदितानिरसनीसिक्तांतकत्रासिनी प्रत्यासत्तिविधायिनीभगवतःकृष्णस्यसंरोपिता
न्यस्तातच्चरणेविमुक्तिफलदातस्यैतुलस्यैनमःदीपंददातियोमर्त्योदिवारात्रौहरेर्दिने तस्यपुण्यस्यसंख्यानंचित्रगु
प्तोनवेत्यलं कृष्णाग्रेदीपकोयस्यज्वलत्येकादशीदिने पितरस्तस्यतृप्यंतिह्यमृतेनदिविस्थिताःघृतेनदीपंप्रज्वाल्य
तिलतैलेनवापुनः प्रयातिसूर्यलोकेसदीपकोटिशतैर्वृतः इयंतवाग्रेकथिताकामिकामहिमामया अतोनरैश्चकर्त्त
व्यासर्वपातकनाशिनी ब्रह्महत्याप्रशमनीभ्रूणहत्याविनाशिनी त्रिदिवस्थानदात्रीच महापुण्यफलप्रदा श्रुत्वा
माहात्म्यमेतस्यानरःश्रद्धासमन्वितः विष्णुलोकमवाप्नोतिसर्वपापैःप्रमुच्यते इतिब्रह्मवैवर्त्तेपद्मपुराणेच श्रावण
कृष्णैकादशीकामिकाव्रतम् अथश्रीधरनाम्नोविष्णोःपूजनंनारदीयेपि श्रावणेकृष्णपक्षेतुएकादश्यांनरोत्तमःकामि
कांसमुपोष्यैवनियमेनद्विजोत्तमः दत्वाचदक्षिणांतेभ्योविसृज्याश्नीतवांधवैः एवंयःकुरुतेविप्रकामिकाव्रतमुत्तमं स
सर्वकामान्लभतेयातिविष्णोःपरंपदमिति अत्रद्वादश्यांश्रीधरपूजादिकंविधेयम् तदुक्तमहाभारतेदानधर्मे अ
होरात्रेणद्वादश्यांश्रावणेमासिश्रीधरं पंचयज्ञमवाप्नोतिविमानस्थःसमोदतेइति अत्रत्रयोदश्यांकामत्रयोदशीव्रतं
हेमाद्रौ ब्रह्मोवाच कामंपूज्यत्रयोदश्यांसुरूपोजायतेनरः इष्टांरूपवतींभार्य्यांकामांश्चलभतेऽधिकान् पक्षत्रयोद
शीव्रतमपिकार्य्यं श्रावणकृष्णचतुर्दश्यांपक्षचतुर्दशीव्रतं शिवरात्रिव्रतेवक्ष्यते श्रावणामावास्यायांश्राद्धादिकृत्य
मुक्तं नारदीये ॥ शुचौनभसिभाद्रेचमासेपूर्णासितेतिथौ पितृश्राद्धदानहोमसुरार्च्चानंत्यमश्नुत इति * ॥

अथैवअमावास्यांपिठोराव्रतं मध्यदेशेतुपोलाइतिप्रसिद्धं साप्रदोषव्यापिनीग्राह्या यदापूर्वेद्युःप्रदोषव्याप्त्यभा
वस्तदापराकार्या अथव्रतविधिःमासपक्षाद्युल्लिख्यममइहजन्मनिजन्मांतरेवा पुत्रपौत्रफलावाप्त्यर्थंपिठोराव्रतंक
रिष्ये इतिसंकल्प्य देवीपूजांकृत्वा संध्याकालेस्नात्वाप्रदोषसमयेदेवींसंपूज्यषोडशोपचारैःब्राह्मणंसुवासिनींसंभो
ज्य पश्चात्स्वयंभुंजीत इतिविधिः नमोदेव्यैइतिमंत्रेणषोडशोपचारैःपूजनंकुर्य्यात् अथकथा इंद्राण्युवाच अपु
त्रालभतेकामंपरत्रचमहत्फलं व्रतानांपरमंश्रेष्ठंकथयत्वंहिपार्वति पार्वत्युवाच प्राचीनःश्रीधरोविप्रअत्रिगोत्रोध
नेश्वरः तस्यभार्यासुमित्राचगृहधर्मेणवर्त्तते श्रीधरस्यसुतोज्येष्ठःशंकरोनामनामतः तस्यभार्याविदेहाचमृताप
त्याभवत्तदा श्रीधरस्यपितुःश्राद्धेविदेहाचप्रसूयते दुःखयुक्तासुमित्राचविदेहांपरिवर्जयत् दुःखयुक्तावनंप्राप्ताम
ठमेकंददर्शसा सरिच्चप्रचलायत्रविदेहातत्रसागता मठमध्येस्थितानारीपश्यंतीचपुनःपुनः कुत्रयमधुनाप्राप्तालक्ष
णान्वितसुंदरी मठाधिपाविचार्यैवंविदेहामाहसत्वरं डाकिनीयक्षवेतालैरनेकैःस्थीयतेशुभे त्वांग्रसिष्यंतिसक
लागच्छशीघ्रंयथागतं विदेहोवाच दुःखयुक्तांचमांचाद्यक्रामंतीचवनांतरं माग्रसंतुश्चपिंगाक्षिक्षेमंममभवेत्कथं म
ठनार्युवाच अत्रागत्यचतुःषष्टिदिव्ययोग्यादयस्त्विमाः पूजनार्थंसमायातानिशामध्येशुभाःस्थिताः तवकामंप्रकु
र्वंतिजीविष्यंतिचबालकान् विल्वपत्रेषुगुप्तात्वमधुनाभवभामिनी लुप्तातत्रविदेहाचविल्वपत्रेषुसंस्थिता क्षणेनै
केनक्षाटिंगामठमध्येसमागताः ज्ञात्वामनुष्यगंधंचमठनारीमपृच्छत कुतोमनुष्यगंधश्चमठगेहंसमाश्रितः निशा
मध्येचतुःषष्टि देव्यस्तत्रसमागताः अनेकैश्चमहारत्नैः फलैर्नानाविधैरपि निविष्टांमठदेवींतामाह्वानंकुर्वं
तेस्महि श्रावणस्यतुमासस्यकृष्णपक्षेकुहूतिथौ पूजांकृत्वाचतुः षष्टिरतिथीन्ब्रुवतेस्महि वदतेस्ममनुष्यास
लुप्ताथप्रकटाभवत् ममाशुचित्वमापन्नंमातर्मेबालकंमृतं तवाग्रेमृतमादायस्थितास्मीतिचबालकं ममगर्भा

श्चतुःषष्ठ्यः सजीवाश्चभवंत्वितः तत्रस्थितंचनैवेचंनारिकेप्रतिगृह्यतां चतुःषष्टिस्ततस्तुष्टाददौतस्यैशुभंवरं श्रीधरस्यस्नुषाहित्वंशंकरस्यचवल्लभा पुत्रपौत्रयुताराज्यंभुक्तापूज्यासुरालये अष्टपुत्राभवत्वाशुविदेहेगम्यतांपुरं आगतायेनमार्गेणतेनैवपुनरेव हि पुरांतरंस्थित।गत्वाप्रविवेशस्वमंदिरं श्रीधरश्चसुमित्राचशंकरोबांधवैःसह विदेहाचाष्टपुत्रैश्चयुक्तासामंगलोत्सवैः प्रापुर्मुदंमहाभागादेवीनांचप्रसादतः द्विजमंत्रादिनिर्घोषैर्दुंदुभीःपटहध्वनैः मृगाक्षिमंगलारावैर्मृदंगैर्जयघोषकैः तयासंपूजितादिव्यश्चतुःषष्टिःप्रकीर्तिताः तद्व्रतंशृणुचेंद्राणिपिठोराख्यंकुहूतिथौ तासांस्मरणमात्रेणपुत्रपौत्रधनान्विता नारीभवतिचेंद्राणिशृणुत्वंनामपूजनं दिव्ययोगीमहायोगी।सिद्धयोगीगणेश्वरी प्रेताक्षीडाकिनीकालीकालरात्रिर्निशाचरी ह्रींकारीरौद्रवेतालीक्लींकारीभूतडामरी ऊर्ध्वकेशीविरूपाक्षी शुष्कांगीनरभोजना भराडीवीरभद्राचधूम्राक्षीकलहप्रिया राक्षसीघोररक्ताक्षीविश्वरूपाभयंकरी चंडिकावीरकौमारीवाराहीमुंडधारिणी भास्वरीरौद्रवेतालीश्रीपर्णीत्रिपुरांतका भैरवीध्वंसिनीक्रोधीदुर्मुखीप्रेतवाहिनी खट्गांगीदीर्घलंबोष्ठीमालिनीमंत्रयोगिनी कालाग्निग्रहणीचक्रीकंकालीभुवनेश्वरी। कंटकीकोटिनीरौद्रीयमदूतीकरालिनी घोराक्षीकार्मुकीलौकीकाकदृष्टिरधोमुखी मुंडाग्रधारिणीव्याघ्रीकिंकिणीप्रेतभक्षिणी कालरूपाचकामाख्या उग्राणीयोगिपीठिका महालक्ष्मीरिकवीराकालरात्रीचपीठिका नमोऽस्तुवश्चतुषष्टिदेवीभ्यःशरणंव्रजे पुत्रष्पष्टिश्रीवृद्धिकामोहंभक्त्यासंपूजिताःशुभाःएवमिंद्राणिकथितंपिठोराख्यंमहाव्रतं भक्त्याकुर्वंतियानार्यःकृतकृत्याभवंतिताःसुखसौभाग्यसंयुक्ताश्चतुःषष्ठ्याःप्रसादतः इतिभविष्योत्तरपुराणेपिठोराव्रतंसंपूर्णम् ※ व्रतविधिःस्कांदे प्रातःस्नानादिनिर्वर्त्यवार्षिकवत्पूजामुद्यापनसंकल्पंचकुर्य्यात् तिथ्यादिसंकीर्त्यआत्मनःस्वकुलस्यचसंततिविच्छेदाभावपूर्वकपुत्रपौत्रलक्ष्मीसुखाद्यभिवृद्धयेसप्तवर्षावध्याचरितापिठोराव्रतसंपूर्णता।सिद्ध्यर्थं चतुःषष्टियोगिनीस्वरूपसप्तमा

त्तकाप्रीत्यर्थंतदुद्यापनाख्यंकर्मकरिष्ये वृताचार्य्यउक्तप्रकारेणसर्वतोभद्रेअष्टौकलशान्प्रतिष्ठाप्य सप्तकलशेषु क्रमेण हैमीःसप्तप्रतिमानाममंत्रेण ब्राह्मीं महेश्वरीं -कौमारीं वैष्णवीं- वाराहीं इंद्राणीं- चामुंडां आवाह्य य ज्ञानांसप्तमातरोइत्यनेनपूजयेत् तदुत्तरे सुवर्णादिपूर्णपात्रयुते कलशे चतुःषष्टियोगिनीः हैमप्रति मासुअक्षतपुंजेषुआवाहयेत् दिव्ययोगिनीं १ महायोगिनीं २ सिद्धयोगिनीं ३ गणेश्वरीं ४ प्रेताक्षीं- ५ डाकिनीं ६ कालीं ७ कालरात्रीं ८ निशाचरीं ९ हूंकारीं १० रुद्रवेतालीं ११ ह्रींकारीं- १२ भूतडामरीं १३ ऊर्ध्वकेशीं १४ विरूपाक्षीं १५शुष्कांगीं . १६नरभोजनां १७ भराडीं १८ वीरभद्रीं १९ धूम्राक्षीं २० कलहप्रियां- २१राक्षसीं २२ घोररक्ताक्षीं २३ विश्वरूपां २४ भयंकरीं २५ भास्वरीं २६ रौद्रवेतालीं २७ श्रीपर्णीं २८ त्रिपुरांतकां २९ भैरवीं ३० ध्वंसिनीं३१क्रोधिनीं ३२ दुर्मुखीं ३३ प्रेतवाहिनीं ३४ कंटकीं ३५ कोटिनीं-३६ यमदूतीं ३७ करालीं ३८ खट्वांगीं ३९ दीर्घलंबोष्ठीं.४०मालिनीं.४१ मंत्रयोगिनीं.४२कालाग्नि ग्राहिणीं-४३ चक्रीं.४४ कंकालीं.४५ भुवनेश्वरीं-४६स्फाराक्षीं-४७ क्रामुकीं.४८ लौकिकीं४९काकदृष्टिं.५०अधोमुखीं-५१ भक्षणीं.प्रेरणीं.५२ व्याघ्रीं.५३कंकणीं.५४प्रेतभक्षणी-५५ कालरूपां५६ वीरकौमारिकां५७ चंडां.५८ वाराहीं.५९ मुंडधारिणीं६०कामाक्षीं ६१उग्राणीं ६२ जालंधरीं ६३ महालक्ष्मीं६४ततःसुवर्णपात्रेणफलपुष्पयुतमर्घ्यंनाममंत्रेणप्रत्येकंदद्यात् रात्रिंनिनयेत् प्रातःपीठदेवताःसंपूज्य अग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वादध्यात् सप्तमातॄःअष्टोत्तरशतमाज्याहुत्यायोगिनीश्चैकैकयाज्याहुत्याब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्यहुत्या।यक्ष्ये पूजामंत्रेणहोमः होमस्तु कृताकृतः ततःसप्तमिथुनानिवस्त्रादिनासंपूज्य वस्त्रदक्षिणाप्रतिमायुतान्सप्तकलशांस्तेभ्योदद्यात् तत्रमंत्रः सोपस्करंचकलशंगृहाणद्विजसत्तम प्रीयंतांमातरोमह्यं लोकानांस्थितिहेतवे ततोयोगिनीपीठमाचार्यायदत्त्वाव्रतपूर्त

ये अष्टौगास्तेभ्योदत्त्वासदन्नेनसंतर्प्य आशिषोगृहीत्वास्वयंभुंजीतइतिपिठोराव्रतम् श्रावणशुक्लप्रतिपदमारभ्या
चारप्राप्तंविल्वरोटकव्रतम् युधिष्ठिरउवाच हृषीकेशमयाकारिव्रतदानाद्यनेकधा श्रोतुमिच्छामिदेवेशव्रतंसंपत्तिका
कारकं येनव्रतेनदेवेशपुनाराज्यंलभामहे तथाव्रतंतुमेदेहिपांडवानांकृपाकर श्रीभगवानुवाच वक्ष्यामिशुभदंपार्थ
लक्ष्मीवृद्धिप्रदायकं धर्मार्थकाममोक्षाणांनिदानंपरमंव्रतं राजोवाच केनचादौपुराचीर्णंमर्त्यैकेनप्रकाशितंविधिनाके
नकर्त्तव्यंतत्सर्वंवदकेशव श्रीभगवानुवाच आसीत्सौम्यपुरेराजासोमोनामेतिविश्रुतः क्षात्रधर्मेतिकुशलःप्रजापाल
नतत्परः तस्यराज्येप्रजाःसर्वाःसौम्याधर्मपरायणाः तस्यराज्ञस्तुचामात्यःसोपिसौम्यःशुभावहः तस्मिन्सरस्तुसौ
म्यंचसदासौम्यांबुनाप्लुतं अभूत्सोमेश्वरोदेवोलोकानांपालनायच तत्राभवत्सोमशर्माब्राह्मणोवेदपारगः वेदार्थवि
च्छास्त्रविच्चशुद्धाचारोतिदुर्लभः तस्यभार्याशुभाचारापुरंध्रीचारुभाषिणी भर्तृशुश्रूषणरताकल्याणप्रियवादिनी सो
करोच्चकुटुंबार्थंकणयज्ञंदिनेदिने नलभ्यतेधिकंतेनधनंधान्यंतथैवच अतीवखेदखिन्नस्तुविचार्यचपुनःपुनः किंक
रोमिक्कगच्छामिसंभाव्योहंमहीतले केनकर्मविपाकेनलभतेचेदृशंफलं अथवार्थकरंधर्म्यंदेवपूजादिकंतथा ससो
मेशकरोद्भक्त्यादैन्यनाशायपार्थिव कदाचित्खेदखिन्नोसावाजगामसरोवरं अभूत्सोमेश्वरःसाक्षात्तस्मिन्दृष्टः सरो
वरे वृद्धब्राह्मणरूपेणकृपयापरयायुतः तेनसंदुःखितोदृष्टःसोमशर्माद्विजोत्तमः दुखंकिमर्थंसंजातंत्वन्यथाचरणेन
च किंचिद्दत्तंनास्तिपूर्वंतदर्थमीदृशंफलं तस्यतद्वचनंश्रुत्वाब्राह्मणस्त्विदमब्रवीत भोभोविप्रवरश्रेष्ठव्रतमेकंवदा
मिते तेनादिष्टव्रतंवदंपूर्णंसंपत्तिकारकं सोमशर्मोवाच भोभोब्राह्मणशार्दूलव्रतंतद्वदमेप्रभो यस्यानुष्ठानमात्रे
णलक्ष्मीवृद्धिःप्रजायते कस्मिन्मासेचकर्त्तव्यंकिंदानंकिंचभोजनं धनलाभायकर्तव्यंकस्यदेवस्यपूजनं केस्तुपुष्पैः
प्रकर्त्तव्यापूजाचारुतराशुभा नैवेद्यंकीदृशंदेयमर्घ्यंकैस्तुफलैर्भवेत् यदितुष्टोसिविप्रेंद्रतत्सर्वंब्रूहिमेप्रभो ब्राह्म

णउवाच साधुविप्रत्वयापृष्टंव्रतंवृद्धिप्रदायकं विधानंतस्यवक्ष्यामिसर्वसिद्धिप्रदायकं श्रावणस्यसितेपक्षेप्रथ
मेसोमवासरे प्रकर्त्तव्यंव्रतंविप्रशुभंनियमपूर्वकं सार्धमासत्रयंविप्रकर्तव्यंविधिपूर्वकं विल्वदलैस्तुकर्तव्यंचतु
र्दश्यांतुकार्त्तिके व्रतारंभस्तुकर्त्तव्योनियमश्चविचक्षणैः अद्यारभ्यव्रतंदेवरोटकाख्यंमनोहरं करोमिपरयाभक्त्या
पाहिमांजगतांगुरो दिनेदिनेप्रकर्त्तव्यापूजादेवस्यशूलिनः कथांविनानभोक्तव्यंप्रत्यहंचपुनःपुनः उपोषणंचतुर्द
श्यांकर्त्तव्यंविधिपूर्वकं शुचिर्भूत्वादिनेतस्मिन्कर्तव्यंरोटकव्रतं चतुर्दश्यांनिराहारःस्थित्वाचैवपरेहनि भोक्ष्यामि
पार्वतीनाथसर्वसिद्धिप्रदायक इत्युपोषणमंत्रः कृत्वामाध्यान्हिकंकर्मनित्यपूजादिकंतथातस्यांरात्रौतुकर्तव्यापूजा
देवस्यशूलिनः शुभेचैतत्प्रदेशेतुकर्त्तव्यंपुष्पमंडपं पूज्यस्तत्रशिवोदेवोधर्मकामार्थसिद्धये क्षीरादिस्नपनंकुर्य्या
च्चंदनादिविलेपनं कृष्णागुरुसकर्पूरंमृगनाभिविमिश्रितं पुष्पैर्नानाविधैरम्यैःपूज्योदेवोमहेश्वरः धनकामेनकर्तव्या
पूजादेवस्यशूलिनः विल्वपत्रैरखंडैश्चतुलसीपत्रकैस्तथा नीलोत्पलैश्चारुतरैःकर्त्तव्यापुण्यवर्द्धिनी कल्हारकम
लैश्चैववकुमुदैश्चातिशोभनैः चंपकैर्मालतीपुष्पैरकुरविंदैःशुभावहैः मंदारैरर्कपुष्पैश्चपूजाचान्यैःशिवप्रियैः अन्यैर्ना
नाविधैःपुष्पैर्ऋतुकालोद्भवैःशुभैः धूपैर्नानाविधैःपार्थपुण्यवर्धनसाधकैः दीपास्तत्रप्रदातव्याघृतपूर्णामनोरमाः
लेह्यैःपेयैस्तथाभोज्यैःस्वादुभिश्चशिवप्रियैः अन्यैर्नानाविधैरस्यैस्तथाविप्रवरैस्तुतं नैवेद्यंतुप्रकर्त्तव्यंरोटकानां
विशेषतः कर्त्तव्यारोटकाःपंचपुरुषाहारमानतः द्वौतुविप्रायदातव्यौद्वाभ्यांचभोजनंशुभं एकोदेवायदातव्योनैवे
द्यार्थंसदाबुधैः महेशायप्रदातव्यंतांबूलंसुमनोहरं अर्घ्यदानंप्रदातव्यंधनसंपत्तिकारकं गुर्जरीचशुभाद्राक्षामातु
लिंगमनोरमं आक्षोटानिदाडिमंचनारंगानिशुभानिच कर्कटीचशुभाप्रोक्ताअर्घ्यदानेमनोहरा अन्यैर्नानाविधैः
पार्थऋतुकालोद्भवैःशुभैः यःकरोत्यर्घदानंचतस्यपुण्यंवदाम्यहं इलांयःसागरैर्युक्तांरत्नैश्चान्यैर्मनोरमैः दत्वा

सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् उद्यापनंविनायस्तुकरोतिव्रतमुत्तमं तेनशुक्लातिलैःकार्य्यंप्रातः स्नानंषडानन हेम्नावार
जतेनापिकृत्वागणपतिंबुधः पंचगव्यैस्तुसंस्नाप्यदूर्वाभिःसंप्रपूजयेत् मंत्रैस्तुदशभिर्भक्त्यादूर्वायुक्तैःशिखिध्वज
दूर्वायुक्तैरित्यनेनप्रतिमंत्रदूर्वानुवृत्तिरनुज्ञायते मंत्राश्चनामात्मकाः स्कंदपुराणे गणाधिपनमस्तेस्तुउमापुत्राघ
नाशन विनायकेशपुत्रेतिसर्वसिद्धिप्रदायक एकदंतेभवक्रेतितथामूषकवाहन कुमारगुरवेतुभ्यमेभिर्नामपदैःपृ
थगिति इत्येवंकथितंवत्ससर्वसिद्धिप्रदंशुभं व्रतंदूर्वागणपतेःकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि इदंव्रतंश्रावणेकार्त्तिकेवा
रंभणीयं चतुर्थीयाभवेच्छुक्लानभोमासस्यपुण्यदा तस्यांव्रतमिदंकुर्य्यात्कार्तिक्यांवाषडानन कार्त्तिकशुक्लचतुर्थ्या
मारंभणीयं कार्त्तिकशुक्लचतुर्थ्यांवाव्रतंकुर्य्यादितिशुक्लचतुर्थीसमभिव्याहाराच्च अत्रदूर्वालक्षणं सप्तपत्रास्तु
हरितादूर्वाःप्रादेशसंमिताः यद्वापंचशाखाःस्युर्विस्तृताःषडभिरंगुलैःप्रत्येकंमूलमंत्रेणलक्षपूजांसमाचरेत् समाप्तौतु
महापूजांहैमींदूर्वांसमर्पयेत् प्रथमदिनानुसारेणक्रमेणपुष्पानिवेदनक्रमउच्यते करवीरपुष्पादिविष्णुक्रांतांतपुष्पा
णिपत्राणिचेति अथश्रावणकृष्णचतुर्थ्यांसंकष्टचतुर्थीव्रतकथा हेमाद्रौस्कांदे ऋषयऊचुः दारिद्र्यशोककष्टाद्यैः पी
डितानांचवैरिभिः राज्यभ्रष्टैर्नृपैःसर्वैःक्रियतेकिंसुखार्थिभिः धनहीनैर्जनैःस्कंदसर्वोपद्रवपीडितैः विद्यापुत्रगृह
भ्रष्टैरोगयुक्तैःशिवार्थिभिः कर्त्तव्यंकिंवदोपायंपुनःक्षेमार्थसिद्धये स्कंदउवाच शृणुध्वंमुनयःसर्वेव्रतानांव्रतमु
त्तमं संकष्टतरणंनामपुत्रादिसुखदायकं येनोपायेनसंकष्टंतरंतिभुविदेहिनः यद्व्रतंदेवकीपुत्रःकृष्णःपुत्रायदत्त
वान् अरण्येक्लिश्यमानायपुनःक्षेमार्थसिद्धये यथाकथितवान्पूर्वंगणेशोमातरंप्रति तथाकथितवान्श्रीशोद्वाप
रेपांडवान्प्रति ऋषयऊचुःकथंकथितवानवांपार्वतींश्रीगणेश्वरः तथापृच्छंतिमुनयोलोकानुग्रहकांक्षिणः स्कंदउ
वाच पुराकृतयुगेपुण्येहिमाचलसुतासती तपस्तप्तवतीभूरिनदृष्टःशंकरःपतिः तदासस्मारहेरंबंगणेशंपूर्वजंसुतं

तत्क्षणादागतंदृष्ट्वागणेशंपरिपृच्छति पार्वत्युवाच तपस्तप्तंमयाघोरंदुस्तरंलोमहर्षणं नप्राप्तःपार्वतीकांतोगि
रीशोममवल्लभः संकष्टतरणंनामव्रतंनारदउक्तवान् त्वदीयंयद्व्रतंनामकथयस्वपुरातनं तच्छ्रुत्वापार्वतीवा
क्यंसंकष्टतरणंव्रतं प्रीत्याकथितवान्देवोगणेशोज्ञानसिद्धिदः श्रीगणेशउवाच श्रावणेकृष्णपक्षेतुचतुर्थ्यांतुविधू
दये गणेशंपूजयित्वाचचंद्रायार्घ्यंप्रदीयते पार्वत्युवाच क्रियतेकेनविधिनाकिंकार्य्यांकिंचपूजनं उद्यापनंकदा
कार्यंमंत्राःकेस्युस्तुपूजने किंध्यानंश्रीगणेशस्यगणेशवदविस्तरात् गणेशउवाच चतुर्थ्यांप्रातरुत्थायदंतधा
वनपूर्वकं ग्राह्यंव्रतमिदंपुण्यंसंकष्टतरणंशुभं कर्तव्यमितिसंकल्प्यव्रतेस्मिन्गणपंस्मरेत् तत्रमंत्रः निराहारो
स्मिदेवेशयावच्चंद्रोदयोभवेत् भोक्ष्यामिपूजयित्वाहंसंकष्टात्तारयस्वमां एवंसंकल्प्यराजेंद्रस्नात्वाकृत्वातिलैःशुभैः
आह्निकंतुविधायैवपश्चात्पूज्योगणाधिपः त्रिभिर्माषैस्तदर्धेनतृतीयांशेनवापुनः यथाशक्त्यातुवाहैमीक्रियतेप्रति
मातथा वित्तशाठ्यंनकर्त्तव्यंकृतेकार्य्यंविनश्यति जलपूर्णंवस्त्रयुतंकुंभंतस्याग्रतोन्यसेत् पद्ममष्टदलंपुण्यंगंध
पुष्पैःप्रपूजयेत् एवंव्रतंतुकर्त्तव्यंप्रतिमासंत्वयाद्विजे यावज्जीवंतुवावर्षाण्येकविंशतिवातथा अशक्त्यात्वेकवर्षंवा
प्रतिवर्षमथापिवा उद्यापनंतुकर्त्तव्यंचतुर्थ्यांश्रावणेऽसिते स्वीकारश्चतथाकार्य्यःसंकष्टहरणेतिथौ गणेशंचत
थाचार्य्यंसर्वशास्त्रविशारदं श्रद्धयाप्रार्थयेदादौतेनोक्तंव्रतमाचरेत् एकविंशतिविप्रांश्चवस्त्रालंकारभूषणैः पूज
येद्वोहिरण्याद्यैर्हुत्वादौविधिनानलं होमयेन्मोदकान्पश्चात्तिलाक्तान्घृतसंयुतान् अष्टोत्तरसहस्रंवानोचेदष्टोत्त
रंशतं अष्टाविंशतिसंख्यैर्वामोदकैर्वासशर्करैः आज्याक्ताष्टौशुभान्शूलान्जुहुयाज्जातवेदसि गीतैर्वादित्रनिन
दैर्भक्तिभावपुरस्कृतैः पुराणवेदाध्ययनैःपूजयेत्श्रीगणेश्वरं एवंजागरणंकार्य्यंदत्वादानादिकंतथा सपत्नीक
मथाचार्य्यंभूषयेद्वस्त्रभूषणैः उपानच्छत्रगोदानकमंडलुफलादिभिः शय्यावाहनभूदानधनधान्यगृहादिभिः

यथाशक्त्याव्रकर्त्तव्यंदारिद्र्याभावमिच्छता एकविंशतिविप्रांश्चभोजयेन्नामभिर्नम गजास्योविघ्नराजश्चलंबोदर
शिवात्मजौ वक्रतुंडःशूर्पकर्णःकुब्जश्चैवगणेश्वरः विघ्ननाशोहिविकटोवामनःसर्वदैवतः सर्वार्त्तिनाशोभगवा
न्विघ्नहर्त्ताचधूम्रकः सर्वदेवाधिदेवश्चसर्वेषोडशवैस्मृताः एकदंतःकृष्णरूपोभालचंद्रोगणेश्वरः गणपश्चैकविंश
श्चसर्वएतेगणेश्वराः एवंकृतविधानेनप्रसन्नोहंनसंशयः ददामिवांछितान्कामान्मद्व्रतंमत्प्रियंकुरु श्रीभगवानु
वाच एवंतुकथितंपूर्वंगणेशेनस्वयंनृप पार्वत्यातत्कृतंराजन्व्रतंसंकष्टनाशनं व्रतेनानेनसालेभेमहादेवपतिंस्वकं
त्वंकुरुष्वमहाराजव्रतंसंकष्टनाशनं चतुर्थीसंकटानामस्कंदेनकथितामुनीन् ऋषिभिर्लोकपालैश्चलोकेकृतमिदंव्रतं
सूतउवाच एवंयुधिष्ठिरोराजाराज्यकामनयाद्विज व्रतंशत्रून्निहत्याजौस्वराज्यंप्राप्तवान्स्वयं तस्मात्सर्वप्रयत्नेनव्रतं
कार्य्यंविचक्षणैः व्रतंकृत्वेतिशेषःयेनधर्मार्थकामाश्चमोक्षश्चापिभवेत्किल करोतियोव्रतंविप्रसर्वकामार्थसिद्धिदं स
वांछितंफलंयातिपश्चाद्गणपतांव्रजेत् यदायदापदंविघ्नान्नरःप्राप्नोतिसंकटं तदातदाप्रकर्त्तव्यंव्रतंसंकष्टनाशनं त्रिपु
रंहंतुकामेनकृतंदेवेनशूलिना त्रैलोक्यभूतिकामेनमहेंद्रेणचतत्कृतं रावणेनकृतंपूर्वंबालिबंधनसंकटे स्वकीयंप्राप्त
वान्राज्यंगणेशस्यप्रसादतः सीतान्वेषणकामेनकृतंवायुसुतेनच संकल्पंदृष्टवान्सोयं सीतांरामप्रियांपुरा दमयं
त्याकृतंपूर्वंनलान्वेषणकारणात् सापतिंनैषधंलेभेपुण्यश्लोकंद्विजोत्तमाः अहल्यापिपतिंलेभेगौतमंप्राणवल्लभं वि
द्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीधनमाप्नुयात् पुत्रार्थीपुत्रमाप्नोतिरोगीरोगात्प्रमुच्यते व्रतमेतद्गणेशस्यसर्वकामफलप्र
दं येनचीर्णेनदेवेशनरोराज्यंचविंदति राज्ञीचजायतेनारीअपिदासकुलोद्भवा राजपुत्रोजयेच्छत्रून्गरुडःपन्नगानिव
ब्राह्मणोब्रह्मवर्चस्यंप्राप्यसर्वाधिपोभवेत् वर्णाश्रमविहीनोपिसोपिसिद्धिंचविंदति इतिसंकष्टचतुर्थीव्रतकथातथैव
नारदीये श्रावणस्यचतुर्थ्यांतुजातेचंद्रोदयेमुने गणेशायप्रदद्याच्चह्यर्घ्यंविधिविदांवर चंद्रोदयेअर्घ्यदानाभिधानात्

कृष्णपक्षचतुर्थ्यामिधानं तत्रध्यानं लंबोदरंचतुर्बाहुंत्रिनेत्रंरक्तवर्णकं नानारत्नविभूषाढ्यंप्रसन्नास्यंविचिंतयेत् आ
वाहनादिभिःसर्वैरुपचारैःसमर्चयेत् नैवेद्यंमोदकान्दद्याद्गणेशपदमाप्नुयात् नानेनसदृशंचान्यद्व्रतमास्तिजगत्त्रये
तस्मात्कार्य्यंप्रयत्नेनसर्वान्कामानभीप्सता श्रावणकृष्णपंचम्यामन्नव्रतम् नारदीये श्रावणेकृष्णपंचम्यांव्रत
मेतत्समृद्धिदं चतुर्थ्यांदिनशेषेतुसर्वाण्यन्नानिनारद पृथक्पात्रेषुसंस्थाप्यजलेनाप्लावयेत्सुधीः ततोयामांतरे
तत्तुनिष्कास्यांबुनिधापयेत् प्रातर्भानौसमुदितेपितॄंश्चैवतथाऋषीन् देवांश्चाभ्यर्च्यसुस्नातःकृत्वानैवेद्यमग्रतः तद
न्नंयाचकेभ्यश्चप्रयच्छेत्प्रीतमानसः सर्वंदिनंक्षिपेद्देवप्रदोषेतुशिवालये गत्वासंपूज्यदेवेशंलिंगरूपिणमीश्वरं गंध
पुष्पादिभिःसम्यक्पूजयित्वामहेश्वरं यजेत्पंचाक्षरींविद्यांशतंचापिसहस्रकं जपंनिवेद्यदेवायभवायभवरूपिणे
स्तुत्वामंत्रैर्वैदिकैश्चपौराणैश्चापिनाकुलः प्रार्थयेद्देवमीशानंशश्वत्सर्वार्थसिद्धये शारदीयानिचान्नानितथावा
संतिकान्यपि यानिस्युस्तैःसमृद्धोहंभूयांजन्मनिजन्मनि दत्त्वान्नंब्राह्मणादिभ्यःस्वयंभुंजीतवाग्यतः एतदन्नव्र
तनामविधिनाचरितंनृभिः सर्वान्नसंपज्जनकंपरलोकेगतिप्रदं अत्रैवश्रावणकृष्णपंचम्यांस्नुहीविटपदेवीपूजा
तत्रशिष्टाः सुप्तेजनार्दनेदेवेपंचम्यांभवनांगणे पूजयेन्मनसादेवींस्नुहीविटपसंस्थितां करवीरैर्जातिपुष्पैःशतपत्रैः
सचंदनैः स्नापयेद्गव्यपयसातथाशीतोदकेनच सघृतंपयसापूर्णंदीपंदद्यात्सगुग्गुलं मनसादेवींविषहरा इति
मंत्रेणमौनव्रतेनास्याःपूजाकार्य्या सर्पवृश्चिकादिविषशांतिर्भवतीति अत्रश्रावणकृष्णषष्ठ्यांस्कंदपूजागुहस्यचे
तिस्मरणात् अथसर्वमाससप्तमीषुतिथिपत्वेनादित्यःपूज्यः उक्तंच सप्तम्यांभास्करस्यचेति अथात्राष्टम्यांसुगति
प्रदव्रतांगत्वेन नक्ताशीत्वष्टमीषुस्याद्वत्सरांतेचगोप्रदः पौरंदरंपुरंयातिसुगतिव्रतमुत्तममितिपद्मपुराणवचनात्
अत्रश्रावणमासिकृष्णशुक्लनवम्योःकौमारीपूजातदुक्तंनिर्णयामृतेभविष्योत्तरे श्रावणेमासिराजेंद्रयःकुर्यान्नक्तभो

ताकंतेषांदूरतरोहरिरित्यादिनिंदाश्रवणादिति तत्श्वेतवृंताकपरंतथाचपराशरःपलांडुंश्वेतवृंताकंकुसुंभंवनकंटकंनालिकाचालपुष्पचभुक्कादिनमभोजनं अत्रापिपलांडुमितिश्वेतपलांडावेवोपसंह्रियतइतिमाधवः देहलीदीपकन्यायेनतथैवयुक्तमितितदाशयः एतान्यातुररूपाभिपक्वाक्रियापाह्नप्रतिषिद्धानीतिसुमंतुः तथाचतुर्ष्वपिहिमासेषुहविष्याशीनपापभागिति हविष्याणिचपरिभाषायांद्रष्टव्यानि महाभारतेदानधर्मेषु कंचिद्धर्मंप्रवक्ष्यामिमानुषाणांसुखावहमिति प्रकृत्य चतुरोवार्षिकान्मासान्योददातितिलोदकं भोजनंचयथाशक्तिब्राह्मणेवेदपारगे अग्निकार्यंचकर्त्तव्यंपरमान्नेनभोजनं दीपकश्चापिकर्त्तव्यःपितृणांसतिलोदकः एतेनविधिनामर्त्यः श्रद्दधानःसमाहितः पशुबंधशतस्येहफलंप्राप्नोतिपुष्कलमिति अत्र क्रमेण पैतृकाण्येव तर्पणश्राद्धदीपदानानिविधीयंते अग्निकार्यमग्नौकरणं परमान्नेनेत्यस्यमध्यमणिन्यायेनान्वयः अन्येचचातुर्मास्यनियमाभविष्योत्तरोक्तेतिहासेद्रष्टव्याः ॥ * अथचातुर्मास्यव्रतसमाप्तौविशेषउच्यते चातुर्मास्येतुयत्त्यक्तंभक्ष्यभोज्यादिकंचयत् चतुरोवार्षिकान्मासान्नियमोयस्ययःकृतः कथयित्वाद्विजेभ्यस्तद्दद्याद्भक्तयासदक्षिणम् दत्वाविसर्जयेद्विप्रान्ततोभुंजीतचस्वयमिति अथतत्तद्वस्तुत्यागव्रतसमाप्तौदेयद्रव्याणि काशीखंडे पत्रभोजीभवेदूर्जेकांस्यंत्याज्यंप्रयत्नतः कांस्यस्यनियमेदद्यात्कांस्यंसर्पिःप्रपूरितं ऊर्जेनभक्षयेत्क्षौद्रमतिक्षुद्रगतिप्रदम् मधुत्यागेघृतंदद्यात्पायसंचसशर्करं अभ्यंगेभ्यवहारेचतैलमूर्जेविवर्जयेत् तैलत्यागेतिलान्दद्यात् द्रोणमात्रान्सकांचनान् वाहुलेकांस्यभोजीयः सकृमिःपूयशोणिते मांसाशिनोपियेभूतास्त्यजेयुस्तेपिकार्त्तिके नियमेमत्स्यमांसानांदद्याद्वैकार्तिकेव्रतीकूष्मांडानिसमापानिविंशस्वर्णयुतान्यपि विंशदितिकूष्णांडविशेषणं कार्तिकेमौनभोजीयःसोश्नात्यमृतमेवहि सघंटांसवलांमौनी सहिरण्यांप्रदापयेत् कार्तिकेलवणंत्यक्तंयेनव्रतभृता

सदा त्यक्ताःसर्वैरसास्तेनतत्त्यागीगांप्रदापयेत् भूशय्यांकार्तिकेकुर्वन्नमंचंसंस्पृशेद्व्रती पर्यंकंभूशयोदद्यात्सतू
लंसोपधानकम् फलत्यागेफलंदेयंरसत्यागेचतद्रसम् धान्यत्यागेचतद्धान्यमथवाशालयःस्मृताःधेनुंदद्यात्प्रयत्नेनन
सालङ्काराःसकाञ्चनीःएकतः सर्वदानानिदीपदानंतथैकतः कार्तिकेदीपदानस्यकलांनार्हंतिषोडशीं तथा दी
पंयःकार्तिकेदद्यादखंडंघृतवर्तिकं मोहांधतमसंप्राप्यनसगच्छतिदुर्गतिमिति ॥ चातुर्मास्यव्रतासंभवेकिंचिद्व्रतम
वश्यंकार्य्यं चतुर्ष्वपिचमासेषुनसामर्थ्यंव्रतेयदि तदोर्ज्जव्रतिनाभाव्यमप्यर्धफलमिच्छता अव्रतःकार्तिकोयेषांगतो
मूढधियामिह तेषांपुण्यस्यलेशोपिनभवेत्सूकरात्मनामितिकाशीखंडात् अत्रैवदेवाग्रेस्वस्तिकादिकमपिकर्त्तव्यमि
तिपाद्मे इदंचकार्तिकशुक्लद्वादश्यांवक्तव्यमपिप्रसंगादत्रलिखितं तथा भार्गवार्चनदीपिकायांपाद्मे शयनीबोधि
नीमध्येशमीदूर्वापमार्गकैः भृंगराजेनदेवांस्तुनार्चयतिकदाचनेतिहेमाद्रौपाद्मे आषाढादिचतुर्मासानभ्यंगंवर्जयेन्न
रः समाप्तौचपुनर्दद्यात्तिलतैलघृतंघटम् आषाढादिचतुर्मासंवर्जयेन्नखकृंतनं वृंताकंगृंजनंचैवमधुसर्पिर्घटान्वितं
कार्तिक्यांतुपुनर्हैमंब्राह्मणायानिवेदयेत् अन्यान्यपिवर्जनसंकल्परूपाण्यन्येभ्योग्रंथेभ्योज्ञेयानि ।॥ ❁
आषाढशुक्लद्वादश्यांतप्तमुद्राधारणमुक्तंरामार्चनचंद्रिकायांशौनकेन तप्तमुद्रांकधारणंकर्तव्यंवैष्णवैरेतत्संप्रदायानु
रोधतः शयन्यांचैवबोधिन्यांचक्रतीर्थेतथैवच शंखचक्रविधानेनवह्निपूतोभवेन्नरइति तथा पवित्रंतेविततंब्रह्म
णस्पतेप्रभुर्गात्राणिपर्येषिविश्वतः अतप्ततनुर्नतदोमोअश्नुतेशृतासइद्वहंतस्तन्समासत ॥ तपोष्पवित्रंविततंदिव
स्पदेशोचंतोअस्यतंतवाच्यवास्थिरन् इतिऋग्वेदे सहोवाचयाज्ञवल्क्यस्तत्पुमानात्महितायप्रेम्णाहरिंभजेत् सु
श्लोकमौलेर्वर्माण्यग्निनासंध्वनइतिशातपथिकश्रुतौ प्रतोद्विष्णोअब्जचक्रेसुतप्तेजन्मांभोधिंतर्त्तवेचर्षणींद्राः मूलेबा
ह्वोर्दधतेन्येपुराणालिंगान्यंगेतावकान्यर्पयंति इतिसामवेदेउरुक्रमस्यचिन्हैरंकितालोकेसुभगाभवामइत्यथर्ववेदे

अग्निहोत्रंयथानित्यंवेदस्याध्ययनंयथा ब्राह्मणस्यतथानित्यंतप्तचक्रांकधारणम् इतिपाद्मे एतत्प्रकारस्तुरामर्चन
चंद्रिकातोज्ञेयः पृथ्वीचंद्रोदयादिग्रंथेषुतु यस्तुसंतप्तशंखादिलिंगाचिह्नतनुर्नरःससर्वयातनाभोगीचंडालेजन्मको
टिषु द्विजंतुतप्तशंखादिलिंगांकिततनुंनराः संभाष्यरौरवंयांतियावदिंद्राश्चतुर्दशेतिबृहन्नारदीयोक्तेः शंखचक्राद्यं
कनंचगीतनृत्यादिकंतथा एकजातेरयंधर्मोनजातुस्याद्द्विजन्मनःशंखचक्रेमृदायस्तुकुर्य्यात्तप्तायसेनवा सशूद्रव
द्बहिःकार्य्यःसर्वस्माद्द्विजकर्मणः यथाश्मशानजंकाष्ठमनर्हंसर्वकर्मसु तथाचक्रांकितोविप्रःसर्वकर्म्मसुगर्हितःतथा
शिवकेशवयोरंकाञ्छूलचक्रादिकान्द्विजःनधारयेतमतिमान्वैदिकेवर्त्मनिस्थितइति विश्वाश्वलायनादिवचनात् ऋ
ग्वेदादिश्रुतीनांतुधर्म्मादिस्तुतिपरत्वात् अन्यश्रुतीनांच तथाविधानामनुपलंभादुदाहृतपाद्मवचनस्याकरग्रंथेष्व
नुपलंभाच्चक्रादिधारणं शूद्रविषयमेवेत्युक्तं यद्यपिनिषेधस्य प्रतिसापेक्षत्वा द्विधिर्विनाचतद्योगादुपजीव्यविरोधे
नएकजातेरयंधर्मइत्यनेनसामान्यवाक्यानामुपसंहाराद्द्विजातिनिषेधोनित्यानुवादइति तदाशयइतिनिर्णयसिंधौ
यद्यपिविश्वाश्वलायनादिवचनेषुमृदापिशंखचक्रादिधारणनिषेधःप्रतीयते तथापि शंखचक्रांकितोविप्रःश्मशानेष्वि
पुसगत्वाकिंकरिष्यतीत्यादिवाराहपुराणवचनैर्मृदाकर्तव्यतावगमेनविहितप्रतिषिद्धत्वाद्विकल्पोऽवसीयतइत्यलम
नयाप्रसक्ताचिंतया यतःपंचरात्रागमेमुद्राधारणस्याधिकारिविशेषमपुरस्कृत्यविहितत्वान्मुद्राधारणंसर्वपुरुष
धर्म्मइतिकेचिदाहुः ॥ तथाहिपंचरात्रागमे तद्धारणविधिंवक्ष्येमहापातकनाशनं शंखचक्रंसमाराध्यगंधपुष्प
दिभिःशुभैः इत्युपक्रम्याग्निनैवसुसंयुक्तंचक्रमादायमामकं दक्षिणंबाहुमूलंस्वंदहेद्द्विनतसाधकः उच्चारयन्निमंमं
त्रंभ्रूदेशमांविचिंतयन् सुदर्शनमहाज्वालकोटिसूर्य्यसमप्रभ अज्ञानांधस्यमेनित्यंविष्णोर्मार्गंप्रदर्शय इमंमंत्रं

समुच्चार्घ्यंदक्षिणंबाहुमंकयेत् पांचजन्यनिजध्यानध्वस्तपातकसंचय पाहिमांपापिनंघोरसंसारार्णवतारण इति मंत्रसमुच्चार्यंदहेत्सव्यभुजंतथेति उक्तएवसनत्कुमारसंहितादिष्वपिसाधारण्येनचक्रादिधारणविधायकानिवचनानिद्रष्टव्यानि एवंस्मृतिपुराणादिवचनान्यपिचक्रादिधारणविधायकान्युपलभ्यंते वामनपुराणे लीलयापिलिखेद्यस्तुबाहुमूलेसुदर्शनम् कुलकोटिंसमुद्धृत्यसगच्छेद्वैष्णवंपदमितिकूर्मपुराणे चक्रांकितधराःकेचित्कुलेविष्णुपरिग्रहाइति महाभारतेभीष्मपर्वणि ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैश्चकृतलक्षणैः अर्चनीयश्चसेव्यश्चनित्ययुक्तैःस्वकर्मस्विति चिह्नंलक्ष्मचलक्षणमित्यभिधानकोशादत्रलक्षणशब्देनतप्तचक्रादिचिह्नमेवविवक्षितं यज्ञोपवीतादीनांसर्वसाधारणत्वाभावात् विष्णुधर्मेयमकिंकरसंवादे भवतांभ्रमतामत्रविष्णुसंश्रयमुद्रया आक्रांतोगोचरोनैवभविष्यतिनरःक्वचित् इतिहाससमुच्चये पुंडरीकाख्यानेकेचिच्चक्रांकितास्तत्रप्राणिनोविचरंतिहि विचरंतियथायोगंपुण्यतीर्थप्रशंसिनइति तत्सिद्धंचक्रादिधारणंसर्वपुरुषधर्मइति अन्येतुपंचरात्रागमविहितंसुदर्शनादिधारणंशूद्रादीनांत्रैवर्णिकानांचधर्मःतंत्रमार्गश्चवैदिकमार्गान्मार्गांतरएव वैदिकंतुपुरस्कृत्वायश्चतंत्रंसमाचरेदितिवचनेनवैदिकतांत्रिककर्मणांक्रमविधायकेनवैदिककर्मानुष्ठानानंतरंतांत्रिकसीमंतोन्नयनादिषोडशकर्मणांविलक्षणरीत्याविहितत्वात् एवंचतांत्रिकोपनयनादिसंस्कृतस्यैवगुरुलघुकल्पाश्रयणेनतांत्रिकपूजनमुच्चावचफलार्थतयाविधीयतेसंस्कारैर्वैष्णवैःशुद्धःपूजार्होभवतिध्रुवमितिपांचरात्रवचनेनतांत्रिकपूजाधिकारिसंस्कारकत्वेनतेषांविधानात् अत्रच प्रकरणबलात् पूजाशब्देनतांत्रिकपूजैवगृह्यते तांत्रिकमार्गस्यचवैदिककर्म्मानुष्ठाननसहननित्यवदनुष्ठाननियमःवैदिकानांतांत्रिककर्म्माननुष्ठानेप्रत्यवायेशोधकवचनाभावात् किंतुतंत्रमार्गेणश्रेयःप्राप्तुमिच्छतःस्वेच्छयातंत्रमार्गप्रवेशःएवंचैतादृशतंत्रमार्गप्रविष्टानां प्रत्येकशंखचक्राद्यंकनंशिखायज्ञोपवीतादिधारणवत्तांत्रिककर्म्मकर्तृसंस्काररूपतयाविधीयते ननु

ल्पयन् १९ वेदाहमेतंपुरुषंमहांतं आदित्यवर्णंतमसस्तुपारे सर्वाणिरूपाणिविचित्यधीरः नामानिकृत्वाभिद यदा
स्ते धातापुरस्तायमुदाजहार शक्रःप्रविद्वान्प्रदिशश्चतस्रः तमेवंविद्वानमृतइहभवति नान्यःपंथाअयनायविद्यते
यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः १७ अद्भ्य
संभृतःपृथिव्यैरसाच्चविश्वकर्मणः समवर्तताग्रेतस्यत्वष्टाविदधद्रूपमेतितत्पुरुषस्यविश्वमाजानमग्रे वेदाहमे
तंपुरुषंमहांतं आदित्यवर्णंतमसःपुरस्तात् तमेवविद्वानमृतइहभवति नान्यःपंथाविद्यतेयनाय प्रजापति
श्चरतिगर्भे अंतःप्रजायमानोवहुधाविजायते तस्यधीराःपरिजानंतियोनिंतमरीचीनांपदमिच्छंतिवेधसः योदे
वेभ्यआतपतियोदेवानांपुरोहितः पूर्वोयोदेवेभ्योजातोनमोरुचायब्राह्मये रुचंब्राह्मंजनयंतदेवाअग्रेतदब्रुवन् ॥
यस्त्वैवंब्राह्मणोविद्यात् तस्यदेवाअसन्वशे श्रीश्चतेलक्ष्मीश्चतेपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणिरूपंअश्विनौव्यात्तं
इष्णन्निषाणमुंमइषाणसर्वंलोकंमइषाण ॥ २१ ॥ पुरुषसूक्तेनसंपूज्यअतोदेवेतिमंत्रेणजलेशयनंकुर्यात् शेषपर्यं
कवर्येस्मिन्फणामणिगणामले श्वेतद्वीपांतरेदेवकुरुनिद्रांनमोस्तुते इतिमंत्रेण तत्रापिमहापूजांकृत्वा अस्मिन्
हरेरनुग्रहमाशास्य सुप्तेत्वयिजगन्नाथेजगत्सुप्तंभवेदिदं विबुद्धेचविवुध्येतप्रसन्नोमेभवाव्ययेतिसंप्रार्थ्य श्वेतद्वीपेभो
गिनाथेयोगिनाथेस्थितेत्वयि चातुर्मास्यव्रताऽनुज्ञांदेहिलक्ष्मीपतेममेतिभगवत्कृपाकटाक्षदत्तामाज्ञांलब्ध्वाशंख
हस्तोदेवस्याग्रेनियमस्वीकारंकुर्यात् तत्प्रकारस्तुहेमाद्रौभविष्ये एवंतांप्रतिमांविष्णोःपूजयित्वास्वयंनरः प्रभाषे
ताग्रतोविष्णोः कृतांजलिपुटस्तथा तत्रमंत्रः चतुरोवार्षिकान्मासान् राघवोत्थापनावधि इमंकरिष्येनियमंनि
र्विघ्नंकुरुमेच्युत इदंव्रतंमयादेवगृहीतंपुरतस्तव निर्विघ्नांसिद्धिमायातुप्रसादात्तेरमापते गृहीतेचव्रतेदेवपंचत्वंय
दिमेभवेत् तदाभवतुमेपूर्णंप्रसादात्तेरवृत्तमेति ततोदेवालयेदेवंशंखेनार्घ्यंनिवेदयेत् तत्रमंत्रः शंखपात्रगतं

तोयफलपुष्पसमान्वितं अर्घ्यंगृहाणदेवेशरमाकांतवरप्रदेति अर्घ्यदानोत्तरं भगवतःस्तुतिं कुर्यात्साचयथा यः पृथ्वीभरवारणायदिविजैःसंप्रार्थितश्चिन्मयः संजातःपृथिवीतलेरविकुलेमायामनुष्योऽव्ययःनिश्चक्रंहतराक्षसः पुनरगाद्ब्रह्मत्वमाद्यंस्थिरांकीर्त्तिंपापाहरांविधायजगतस्तंजानकीशंभजे १ विश्वोद्भवस्थितिलयादिषुहेतुमेकंमा याश्रयंविगतमायमचिंत्यमूर्त्तिं आनंदसांद्रममलंनिजबोधरूपंसीतापतिंविदिततत्त्वमहंनमामि २ भजेहंसदाराम मिंदीवराभंभवारण्यदावानलाभाभिधानं भवानीहृदाभावितानंदरूपंभवाभावहेतुंभवादिंप्रसन्नं ३ सुरानेकदुः खौघनाशैकहेतुंनराकारदेहंनिराकारमीड्यं परेशंपरानंदरूपंवरेण्यंहरिंराममीशंभजेभारतीशम् ४ प्रपन्नाश्रिता नंददंहंप्रसन्नंप्रपन्नार्त्तिनाशेहुताशाभिधेयं तपोयोगयोगीशभावाभिभाव्यंकपीशादिमित्रंभजेराममित्रम् ५ सदा भोगभाजांसुदूरेथभांतंसदायोगभाजामदूरेविभांतं चिदानंदकंदंसदाराघवेशंविदेहात्मजानंदरूपंप्रपद्ये ६ म हायोगमायाविशेषानुयुक्तोविभासीशलीलानराकारवृत्तिः चिदानंदलीलाकथापूर्णकर्णाःसदानंदरूपाभवंतीहलोके ७ अहंमानपानाभिमत्तःप्रमत्तोनवेदाखिलेशाभिमानाभिमानः इदानींभवत्पादपद्मप्रसादात्त्रिलोकाधिपत्याभिमा नोविनष्टः ८ स्फुरद्रत्नकेयूरहाराभिरामंधराभारभूतासुरानीकदावं शरच्चंद्रवक्त्रंलसत्पद्मनेत्रंदुराचारपारंभजे राघवेशम् ९ सुराधीशनीलाश्मनीलांगकांतिंविराधादिरक्षोगणालोकशांतिं किरीटादिशोभंपुरारातिलाभंभजे रामचंद्ररघूणामधीशम् १० लसच्चंद्रकोटिप्रकाशादिपीठेसमासीनमंकेसमाधायसीतां स्फुरद्धेमवर्णांतडित्पुंजभासं भजेरामचंद्रंनिवृत्तार्त्तितंद्रम् ॥ ११ ॥ इत्यध्यात्मरामायणोक्तंरामचंद्रस्तोत्रम् ॥

इतिस्तुत्वाप्रजापालंशजन्नाशाम्यमंगलं शंखतीर्थंचसंप्रोक्ष्यगीतनृत्यादिनाहरिं परितोष्याथसंपूज्यवैष्णवान्ब्र स्थानके भगवंतंसमारोप्यगीतवादित्रघोषकैः आगत्यमंदिरेकृत्वामहानीराजनंप्रभोः विसृज्यवैष्णवान्देवमुप

वेश्यसुखंस्वपेत् इतिशयनोत्सवः मदनरत्नेमहाभारते आषाढेचासितेपक्षेएकादश्यामुपोषितः चातुर्मास्यव्रतं
कुर्याद्यत्किंचिन्नियतोनरः सनत्कुमारस्तु चातुर्मास्यव्रतारंभस्यकालांतरमप्याह एकादश्यांतुगृह्णीयादशक्तौ
कर्कटस्यवा आषाढ्यांवानरोभक्त्याचातुर्मास्योदितंव्रतमिति अस्यचप्रारंभोगुर्वस्तादावपिकार्यः तथाचवृद्धगा
र्ग्यः नशैशवंनमौढ्यंचशुक्रगुर्वोर्नवातिथेः खंडत्वंचिंतयेच्चादौचातुर्मास्यविधौनरः तत्त्वाविशेषान्नियमव्रतानांप्र
थमारंभविषयमपि यदपिहेमाद्रौव्रतप्रकरणे भविष्ये असंक्रांतंतथामासंदेवपित्र्येचकर्मणि मलमासमशौचं
चवर्जयेन्मतिमान्नरइति तच्छ्रावणेवर्जयेच्छाकमित्यादिनाश्र.वणादिमासाविशेषविहितव्रतानुवृत्त्यर्थं स्पष्टमास
विशेषाख्याविहितंवर्जयेन्मलइतिवचनात् चातुर्मास्यव्रतानित्वंतरामलमासेप्यनुवर्त्ततएवेत्यपर इतिमयूखे ए
तद्वचनंचातुर्मास्यप्रकरणेपठितमपिअसंबद्धार्थत्वात्पूषानुमंत्रणन्यायेनात्रोत्कृष्टव्यमितिज्ञेयं प्रकरणानिवेशेपिवाप्र
थमारंभविषयंज्ञेयमितिनिर्णयसिंधौ वस्तुतस्तुअधिमासनिपातेऽपिह्येषएवविधिक्रमइतिवचनेन चातुर्मास्यव्रता
रंभानंतरंसमाप्तेः प्रागंतरामलमासपातेऽनुवृत्तिं विधाय तेनैतद्वचनंतत्प्रकरणेपाठितमपितद्भिन्नविषयं एकाद
श्यामशौचेपूर्णिमायांकर्कसंक्रांतौवारभेत् त्रितयेप्यशौचेप्रथममतोनारंभएव आरब्धेसूतकंनस्यादनारब्धेतुसूत
कमितिविष्णूक्तेः द्वितीयारंभस्तुभवत्येव प्रतिवर्षंचयः कुर्यात्देवंवैसंस्मरन्हरिं देहांतेतिप्रदीप्तेनविमानेनना
र्कवर्चसा मोदतेविष्णुलोकेसौयावदाभूतसंप्लवमितिहेमाद्रौ भविष्यवचने नप्रतिवर्षंक्रियमाणस्यैकफलसंबंधेनै
कव्रतत्वेनप्रथमारंभस्यवृत्तत्वादिति यत्त्ववचनदीपिकायांस्कांदे अशुचिर्वाशुचिर्वापियदिस्त्रीयदिवापुमान् व्रत
मेतन्नरःकुर्यान्मुच्यतेसर्वपातकैरिति तदारभोत्तरंवोध्यम् ॥ चातुर्मास्यव्रतानिभविष्योत्तरीयेतिहासप्रसंगेनपर्वमे
वोक्तानि अथचातुर्मास्यवर्ज्यानिभविष्ये श्रावणेवर्जयेच्छाकंदधिभाद्रपदेतथा दुग्धमाश्वयुजेमासिकार्त्तिकेचामि

षंत्यजेत् द्विदलंत्यजेत्यपिपाठः प्राण्यंगचूर्णंचर्मांबुजंबीरंबीजपूरकं अयज्ञशिष्टमन्नाद्यंयद्विष्णोरानेवेदितं दुग्धमन्नंमसूरंचमांसमष्टविधमतं रुच्यंतत्तद्देशलभ्यंफलमूलादिवर्जयेत् ॥ पाद्मेकार्तिकमाहात्म्ये द्विजक्रीतारसाः सर्वेलवणंभूमिजंतथा ताम्रपात्रस्थितंगव्यंजलंपल्वलसंस्थितं आत्मार्थंपाचितंचान्नमशितंतत्स्मृतंबुधैः जंबीरंराजमाषांश्चमूलकंगृंजनंतथा कूष्मांडंचेक्षुदंडंचचातुर्मास्येत्यजेद्बुधः तथा विशेषाद्बदरींधात्रींकूष्मांडंतिंतिणींत्यजेत् जीर्णधात्रीफलंग्राह्यंकथंचित्कायशोधनमिति तथा निष्पावान्राजमाषांश्चमसूरान्संचितानिच वृंताकंचकलिंगंचसुप्तेदेवेनभक्षयेत् स्कांदे चत्वार्येतानिनित्यानिचतुराश्रमवर्त्तिनां प्रथमेमासिकर्तव्यंनित्यंशाकव्रतंनरैः द्वितीयेमासिकर्तव्यंदधिव्रतमनुत्तमं पयोव्रतंतृतीयेतुचतुर्थेपिनिशामय द्विदलंबहुबीजंचवृंताकंचैववर्ज्जयेत् नित्यान्येतानिविप्रेंद्रव्रतान्याहुर्मनीषिणः स्कांदे वार्षिकांश्चतुरोमासान्प्रसुप्तेवैजनार्दने मंचखट्वादिशयनंवर्जयेद्भक्तिमान्नरः अनृतौवर्जयेद्भार्य्यांमांसंमधुपरौदनं पटोलंमूलकंचैववृंताकंचनभक्षयेत् शाकशब्दश्चदशधारूढः मूलपत्रकरीराग्रफलकांडाधिरूढकाः त्वक्पुष्पकवकंचैवशाकंदशविधंस्मृतमित्युक्तः अधिरूढंअंकुरः स्मृतिकौस्तुभे मूलपत्रेत्यभियुक्तोक्तौशाकशब्दस्यव्यंजनतयाप्रसिद्धेष्वेव फलमूलादिषूपसंहारः लोकव्यवहारादितियत्तुतत्तत्कालोद्भवाःशाकावर्जनीयाःप्रयत्नतः बहुबीजमबीजंचविकारिंचाविवर्जयेदितिभविष्यवचनंतत्प्रयत्नात् इतिविशेषग्रहणात् एतेषांशाकानांदोषाधिक्यज्ञापनार्थं बहुबीजमितिचह्याधिकबीजवत्फलमित्पर्थः अबीजंविकारीतिपदद्वयेनकालादिविकृतंविकारवशेनविनष्टजंफलमुच्यते चकारद्वयमेकस्मिन्धर्म्मिणिविशेषद्वयसूचनार्थं आचारप्रदीपे वृंताकंचकलिंगंचबिल्वोदुंबरभिस्सटाः उदरेयस्यजीर्यंतितस्यदूरतरोहरिः भिस्सटादग्धान्नं भीस्सटेदीर्घपाठेतुभीःसदाश्लेष्मांतकमितिधन्वंतरिनिर्घंटुः यत्तुनृसिंहपरिचर्य्यायांवृंताकंसदावैष्णवैर्वर्ज्यं येभक्षयंतिवृं

कांचनींवापिराजतीं पीतांवरधरांशुभ्रेपर्यंकेस्वास्तृतेद्विज ततःपंचामृतस्नानंमंत्रैःशुद्धजलेनच पौरुषेणचसूक्तेन
उपचारान्प्रकल्पयेत् नीराजनांतान्पाद्यादींस्ततःसंप्रार्थयेद्धरिं सुप्तेत्वयिजगन्नाथजगत्सर्वंचराचरं इतिसंप्रार्थ्य
देवाग्रेचातुर्मास्यव्रतोदितान् नियमांस्तुयथाशक्तिगृह्णीयाद्भक्तिमान्नरः ततःप्रभातेद्वादश्यांसमर्चेच्छेषशायिनं उ
पचारैःषोडशभिस्ततःसंभोज्यवाडवान् प्रतोष्यदक्षिणाभिस्तुस्वयंभुंजीतवाग्यतः ततःप्रभृतिविप्रेंद्रगंधाद्यैःप्रत्य
हंयजेत् कृत्वैवंविधिनाविप्रदेवस्यशयनव्रतं मुक्तिमेतियतोमर्त्योभवाद्विष्णुप्रसादतः अत्रैवदेवशयनोत्थापनव्रत
मुक्तं भविष्योत्तरे मिथुनस्थेसहस्रांशौस्वापयेन्मधुसूदनं तुलराशिगतेतस्मिन्पुनरुत्थापयेद्धरिं आषाढस्यसिते
पक्षेएकादश्यामुपोषितः इत्यादिकृत्यकलापोऽग्रेवक्ष्यते अथदेवशयन्येकादशीकथा भविष्योत्तरे पद्मपुराणेच यु
धिष्ठिरउवाच आषाढस्यसितेपक्षेकावाह्येकादशीभवेत् किंनामकोविधिस्तस्याःकिंपुण्यंचवदस्वमे श्रीकृष्णउ
वाच शृणुपार्थप्रवक्ष्यामिगोविंदशयनव्रतं कटिदानंसमुत्थानंचातुर्मास्यव्रतक्रमं युधिष्ठिरउवाच किंदेवशयनं
नामकिंवैदेवःस्वपित्यहो देवःकिमर्थंस्वपितिकिंविधानंचतद्वद केमंत्राःकेचनियमाव्रतान्यत्रकृतिश्चका किंग्राह्यं
किंचभोक्तव्यंसुप्तेदेवेजनार्दने श्रीकृष्णउवाच मिथुनस्थेसहस्रांशौस्वापयेन्मधुसूदनं तुलराशिगतेतस्मिन्पुनरु
त्थापयेद्द्रुतं अधिकेमासिपतितएषएवविधिक्रमः नान्यथास्वापयेद्देवंतथैवोत्थापयेद्धरिं आषाढस्य
सितेपक्षेएकादश्यामुपोषितः स्थापयेत्प्रतिमांविष्णोःशंखचक्रगदाधरां कांचनींराजतींताम्रमयींवैतलिकींतथा
पीतांवरधरांसौम्यांपर्यंकेस्वास्तृतेशुभे सितवस्त्रयुगाच्छन्नेसोपधानेयुधिष्ठिरइतिहासपुराणज्ञोब्राह्मणोवेदपारगःस्ना
पयित्वादधिक्षीरघृतक्षौद्रैर्जलेनवा समालभ्यशुभैर्गंधैःपुष्पैर्धूपैःसुधूपितां पूजितांकुसुमैःशुभ्रैर्मंत्रेणानेनपांडव सु
प्तेत्वयिजगन्नाथेजगत्सुप्तंभवेदिदं विबुद्धेत्वयिबुध्येतजगत्सर्वंचराचरं एवंतांप्रतिमांविष्णोःस्थापयित्वायुधिष्ठिर

तस्यैवाग्रेस्वयंस्थित्वागृह्णीयान्नियमान्नरः चतुरोवार्षिकान्मासान्देवस्योत्थापनावधि गृहीतोनियमःशुद्धोनिर्विघ्नं
सचयातुमे स्त्रीवानरोवामद्भक्तोधर्मज्ञोथदृढव्रतः गृह्णीयान्नियमानेतान्दंतधावनपूर्वकं तेषांफलानिवक्ष्यामिक
र्त्तॄणांतेपृथक्पृथक् मधुरस्वरोभवेद्राजन्पुरुषोगुडवर्जनात् लभेच्चसंततिंदीर्घांपुत्रपौत्रादिवर्द्धिनीं तैलस्यवर्ज
नात्पार्थसुंदरांगःप्रजायते कटुतैलपरित्यागाद्रिपुनाशमवाप्नुयात् मधुतैलपरित्यागात्सौभाग्यमतुलंभवेत् पुष्पा
दिभोगनियमात्स्वर्गेविद्याधरोभवेत् योगाभ्यासीभवेद्यस्तुसब्रह्मपदमाप्नुयात कटुकतिक्तमधुरकषायक्षारजात्र
सान् वर्जयेत्सचवैरूप्यंदौर्गंध्यंनाप्नुयात्सदातांबूलवर्जनाद्भोगीरक्तकंठश्चजायते शाकपत्राशनाद्रोगीचापाकृतमलो
भवेत् पदाभ्यंगपरित्यागाच्छिरोभ्यंगविवर्जनात् दीप्तिमान्दीप्तकरणोयक्षोद्रव्यपतिर्भवेत् लभेतसंततिंदीर्घांतैल
पक्वविवर्जनात् भूमौसंस्तरशायीचहरेरनुचरोभवेत् सदामुनिः सदायोगीएकसस्यस्यभोजनात् निर्व्याधिर्नी
रुजोजस्त्रंमद्यमांसविवर्जनात् एवमादिपरित्यागाद्धर्म्यःस्याद्धर्मनंदन एकांतरोपवासेनब्रह्मलोकेमही
यते धारणान्नखलोमानांगंगास्नानंदिनेदिने मौनव्रतीभवेद्यस्तुतस्याज्ञास्खलिताभवेत् भूमौभुक्तेनरो
यस्तुपृथिव्यधिपतिर्भवेत् ॐनमोनारायणायेतिजपित्वानंतकंफलं पादाभिवंदनाद्विष्णोर्लभेद्गोदानजंफलं
कल्पस्थायीभवेद्राजन्सनरोनात्रसंशयः विष्णुपादांबुजस्पर्शात्कृतकृत्योभवेन्नरः विष्णोर्देवालयेकुर्या
दुपलेपनमार्जनं कल्पस्थायीभवेद्राजन्सनारोनात्रसंशयाः प्रदक्षिणशतंयस्तुकरोतिस्तुतिपाठकःहंस
युक्तविमानेनसतुविष्णुपुरंव्रजेत् त्रिरात्रभोजनाच्चैवमोदतेदिविदेववत् षष्ठहर्भोजनाद्राजन्देवोवैमानुषोभवेत्
प्राजापत्यंचरंश्चैवचातुर्मास्यव्रतंनरः मुच्यतेपातकैःसर्वैस्त्रिविधैर्नात्रसंशयः तप्तकृच्छ्रातिकृच्छ्राभ्यांयःक्षिपेत्शयनं
हरेः सयातिपरमंस्थानंपुनरावृत्तिवर्जितं चांद्रायणैर्नरोराजन्क्षिपेन्मासचतुष्टयं दिव्यदेहोभवेत्सोथसोमलोकं

चगच्छति शुक्लपक्षेनरोयोवैत्यजेदन्नादिभक्षणं तेनपक्षोपवासेनप्रतिपक्षंहरिप्रियः सगच्छेद्धरिसायुज्यं नभूयस्तु
प्रजायते भिक्षाभोजीनरोयोहिसभवेद्वेदपारगः नलिप्यतेसपापैस्तुपद्मपत्रमिवांभसा कृष्णेविष्णौहृषीकेशेप्रसुप्ते
मधुसूदने परान्नंवर्जयेद्यस्तुकृतकृत्योभवेद्द्विजः परान्नवर्जनात्पार्थचांद्रायणफलंलभेत् सर्वपापविनिर्मुक्तः सो
मलोकमहीयते शाकाहारंतुयःकुर्य्याद्राजन्मासचतुष्टयं तस्यवंशसमुच्छेदःकदाचिन्नोपजायते लवणवर्जयेद्यस्तु
भूपमासचतुष्टयं त्रिजन्मोपार्जितंपापंसर्वंनाशमवाप्नुयात् शक्त्यादानंतुयःकुर्य्याद्यावन्मासचतुष्टयं विष्णुमुद्दिश्यरा
जेंद्रसदेवत्वमवाप्नुयात् पंचगव्याशनःपार्थचांद्रायणफलंलभेत् निर्मलंदेहमाप्नोतिगंगास्नानंदिनेदिने कांस्यमांसेन्द
तंद्यूतंव्यायामंक्रोधमैथुने हिंसांतैलंविवादंचनिद्रांनैर्माल्यलंघनं द्वादश्यांद्वादशैतानिविष्णुभक्तोविवर्जयेत् उपवा
संतथानक्तमेकभक्तमयाचितं अशक्तस्तुपुमान्कुर्य्यात्सायंप्रातरखंडितः स्नानंपूजादिसंयुक्तंसनरोहरिलोकभाक्
गीतवाद्यकरोविष्णोर्गांधर्वंलोकमाप्नुयात् लोकान्प्रबोधयेद्यस्तुसोंतेविष्णुपुरंव्रजेत् कृत्वाप्रेक्षणकंदिव्यंलोकम
प्सरसांव्रजेत् कृत्वाप्रेक्षणकंविष्णोर्निर्मलंदेहमाप्नुयात् नित्यस्नायीनरोराजन्नरकंनैवपश्यति भोजनंवर्जयेद्यस्तुस
स्नानंपौष्करंलभेत् तीर्थजांबुहरिस्नानान्निर्मलंदेहमाप्नुयात् एकभक्ताशनान्नित्यमग्निहोत्रफलंलभेत् अयाचितेन
चाप्नोतिवापीकूपप्रपाफलं षष्ठाहःकालभोगेनस्थायीस्वर्गेनरोभवेत् भोगेनभोजनेनेत्यर्थः पत्रेषुयोनरोभुंक्ते
कुरुक्षेत्रफलंलभेत् शिलायांभोजनेनित्यंप्रयागस्नानजंफलं सुप्तेनाथेजगन्नाथेकेशवेगरुडध्वजे निवर्ततेक्रियाः
सर्वाश्चातुर्मास्येचभारत यामद्वयंजागरणान्नरोगैरभिभूयते क्षणंतुयज्ञफलदंघटिकातुचतुर्गुणा प्रहरःकोटिगुणि
तस्ततःसंख्यानविद्यते ॥ इतिपद्मपुराणेजागरणफलमुक्तम् ॥ एवमादिव्रतैःपार्थतुष्टिमायातिकेशवः विवाहव्रत
बंधादिक्रियाःसंस्कारलक्षणाः क्षौरग्रामप्रवेशादिगोदानादिप्रतिष्ठितं पुण्यानियानिकर्माणिवर्जयेद्दक्षिणायने अ

संक्रांतंतथामासंदैवेपित्र्येविवर्जयेत् मलिम्लुचमशौचंचरविसंक्रांतिवर्जितं प्राप्तेभाद्रपदेमासेएकादश्यांसितेहानिक टिदानंभवेद्विष्णोर्महापूजाप्रवर्त्तने कृष्णकृष्णजगन्नाथयोगिगम्यनिरंजन कटिदानंकुरुष्वाद्यप्राप्तेभाद्रपदेशुभे क टिदानंपार्श्वपरिवर्त्तनम् यदेतद्देवशयनंतत्रमेकारणंशृणु पुरातपःप्रभावेणतोषयित्वाहरिंप्रभुं याचितंमुखसंवास संस्थानंयोगनिद्रया निरीक्ष्यचात्मनोदेहंरुद्धंलक्ष्म्याउरःस्थलं शंखचक्रासिशार्ङ्गैश्चबाहवोप्यथपश्यमे नाभे रधोनिरुद्धंमेवैनतेयेनपक्षिणामुकुटेनाशिरोरुद्धंकुंडलैःश्रवणेतथा ददाम्यहंततस्तुष्टोनेत्रयोःस्थानमादरात् चतुरोवा र्षिकान्मासान्वसप्रीताभविष्यसि योगनिद्रापितद्वाक्यंश्रुत्वापौराणिकंशुभं चकारलोचनावासमतोर्थेनयुधिष्ठिर अहंतुतावद्रक्ष्यामिमानयामिमनस्विनीं योगनिद्रांमहानिद्रांशेषाहिशयनेस्वयं क्षीरोदतोयवीचयग्रैर्धौतपादंसमा हितं लक्ष्मीकरांबुजैःश्लिष्टैर्मृद्यमानपदद्वयं तत्रकालेतुयोमासान्मद्भक्तश्चतुरःक्षिपेत् व्रतैरनेकैर्नियमैःपांडवश्रेष्ठमा नवः कल्पस्थायीविष्णुलोकेवसतेनात्रसंशयः ततोविबोधयेद्देवंशंखचक्रगदाधरं कार्त्तिकेशुक्लपक्षस्यएकादश्यां पृथसुत मंत्रेणानेनराजेंद्रदेवमुत्थापयेत्ततः उत्तिष्ठोत्तिष्ठगोविंदयोगनिद्रांविहायच लक्ष्मींविसृज्यलोकत्वमल क्ष्मींनुदकेशव समुत्थितेतदाविष्णौक्रिया सर्वाःप्रवर्तते तत्रैवदेवदेवस्यत्पूर्ववत्स्नानमाचरेत् महातूर्यरवैरात्रौ भ्रामयेत्स्यंदनेस्थितं दर्शयेत्सर्वलोकांश्चउत्थितंधरणीधरं ससदेशोपिराजेंद्रसर्वःस्वर्गायकल्पते रात्रौजागरणं कार्य्यमेकादश्यांसुरालये प्रभातेविमलेस्नात्वाद्वादश्यांविष्णुमर्चयेत् जुहुयाद्धव्यवाहंचहविर्द्रव्यैर्घृतादिभिः ततो विप्रान्शुभाचारान्भोजयेदन्नविस्तरैःघृतक्षीरदधिक्षौद्रकषायगुडमोदकैःयजमानोग्रतःस्थित्वावादहास्यविवर्जिताः एकादशदशाष्टौवाभोजयेत्कुरुसत्तम अर्चयेच्चंदनैश्चधूपैःपुष्पैर्गंधैर्द्विजोत्तमान् शास्त्रोक्तविधिनापार्थभोजयेद्भगवद्भ तान् आश्वात्येभ्यस्ततोदद्यात्पंक्तयःकिंचिदेवच स्वभावाद्यदभीष्टंवैदत्तंपुष्पफलादिकं चतुरोवार्षिकान्मासान्नियमो

यस्ययः कृतः कथयित्वाद्विजेभ्यस्तद्दद्याद्भक्त्याचदक्षिणां दत्त्वाविसर्जयेद्विप्रांस्ततोभुंजीतचस्वयं यत्यक्तंचतुरोमासा
न्प्राप्तितस्यसमुच्चरेत् एवंयश्चाचरेत्पार्थसोनंतफलमाप्नुयात् अवसानेतुराजेंद्रवासुदेवपुरंव्रजेत् यस्याविघ्नंसमाप्येत
चतुर्मास्यव्रतंनृप सभवेत्कृतकृत्यस्तुनपुनर्मानुषोभवेत् योदेवशयनंचापिकटिदानंसमाचरेत् उत्थानंचापिकृष्णस्य
सहरेर्लोकमाप्नुयात् शृणोतिध्यायतिस्तौतिजुहोत्याख्यातियोनरः हरिभक्तिकरःपार्थसगच्छेद्वैष्णवंपदम् दुग्धा
ब्धिभोगिशयनेभगवाननंतोयोस्मिन्दिनेस्वपितिचापिविबुध्यतेवा तस्मिन्ननन्यमनसामुपवासभाजांपुंसांददाति
सुगतिंगरुडाग्रगामी ॥ इतिश्रीभविष्योत्तरपद्मपुराणयोर्विष्णोःशयनकटिदानोत्थापनैकादशीमाहात्म्यम्
अस्यामेवैकादश्यांवसुदेवद्वादशीव्रतंवराहपुराणे दुर्वासाउवाच आषाढेप्येवमेवंतुसंकल्प्यविधिनानरः अर्चये
त्परमंदेवंगंधपुष्पैर्विधानतः वासुदेवायपादौतुकटिंसंकर्षणायच प्रद्युम्नायेतिजठरमनिरुद्धायचेत्युरःचक्रपाणये
तुभुजौकंठंभूपतयेतथा स्वनाम्नाशंखचक्रेतुपुरुषायेतिवैशिरः एवमभ्यर्च्यमेधावीप्राग्वत्तस्याग्रतोघटं विन्यसेद्व
स्त्रयुग्मंतुतस्योपरिततोन्यसेत् कांचनंवासुदेवंचचतुर्बाहुसनातनं तमभ्यर्च्यविधानेनगंधपुष्पादिभिःक्रमात्
प्राग्वत्तद्ब्राह्मणेदद्याद्द्वादशीदिनेसुव्रते एवंनियमयुक्तस्यपुण्यंतस्यफलंशृणु वसुदेवोभवद्राजायदुवंशविवर्द्धनः देव
कीतस्यभार्यासीत्समानव्रतचारिणी सात्वपुत्राभवत्साध्वीपतिधर्मपरायणा तस्याःकालेनमहतानारदोभ्यागम
द्गृहं वसुदेवेनभक्त्यासौपूजितोवाक्यमब्रवीत् कथयामासधर्मज्ञोदेवकीवसुदेवयोः तावप्येवंविधंभक्त्याचक्रतुःश्रद्ध
यान्वितौ तयोस्तुष्टःस्वयंविष्णुःपुत्रत्वंसंजगामह एवमेषापापहराद्वादशीपुत्रदास्मृता इमामुपोष्यचसुतान्विद्यांवि
त्तंउभंतिच राज्यंचभ्रष्टराज्यास्तुपापिनःपापसंक्षयं यथाभारोपनीतस्तुधरण्याःकेशवेनवै मृतोविष्णुपुरेरम्येमो
दतेकालसंक्षये मन्वंतराणिषट्त्रिंशत्ततःकालात्ययेपुनः इहलोकेभवेद्राजाशतवर्षाणितानितु दातायज्वाक्षमायुक्त

स्ततोनिर्वाणमाप्नुयात् ॥ इतिवाराहपुराणेधरणीव्रतेषु आषाढशुक्लैकादश्यांवसुदेवद्वादशीव्रतमाहात्म्यं पद्मपुरा
णे श्रीमहादेवउवाच अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीं स्नानंदा
नंजपोहोमःस्वाध्यायंदेवतार्चनं चातुर्मास्येकृतंयच्चसर्वंहिचाक्षयंस्मृतम् एककालंद्विकालंवापुराणंशृणुतेनरः स
र्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति हरौसुप्तेविशेषेणहरेर्नामपठन्जपन् तत्फलंकोटिगुणितंलभतेद्विजसत्तम
वैष्णवोब्राह्मणोयस्तुपूजनंप्रकरोतिहि सएवसर्वधर्मात्मापूज्यएवनसंशयः चातुर्मास्यमिदंपुण्यंपवित्रंपापनाशनं
श्रुत्वातुलभतेपुण्यंगंगास्नानसमुद्भवं व्रतंकृत्वामहाभागयादिनोद्यापनंचरेत् सकर्ताकर्मणांतातनसम्यक्फल
भाग्भवेत् व्रतवैकल्यमासाद्यकुष्ठीनामप्रजायते एतस्मात्कारणाच्चैवकुर्य्यादुद्यापनंद्विज गृहीत्वानियमाने
तान्पालयित्वायथाविधि सुप्तोत्थितेजगन्नाथेगत्वाब्राह्मणसन्निधौ क्षमापयेद्देवदेवंयथाविधिसविस्तरम् यस्य
कंनियमेनात्रतत्तद्दद्यात्सदक्षिणं शय्यांसोपस्करांदद्याद्दासोदद्याद्द्विजातये गोभूहिरण्यवासांसिगृहोपकरणानि
च अशक्तौतुयथाशक्तिब्राह्मणानेवभोजयेत् यथाशक्तिप्रपूज्याथसर्वंसंपूर्णतामियात् इत्युत्तरखंडे आषाढ
शुक्लैकादश्यांस्वापमहोत्सवउक्तोमदनरत्ने ब्रह्मपुराणेपि एकादश्यांतुशुक्लायामाषाढेभगवान्हरिः भुजंगशा
यनेशेतेक्षीरार्णवजलेसदा ततस्तत्प्रतिमाकार्यासर्वलक्षणसंयुता सुप्तातुशेषपर्यंकेशैलमृद्भिस्तुवारिभिः ताम्रा
रकूटरजतैस्तथाचित्रपटेथवा लक्ष्म्याउत्संगहस्तेचविन्यस्तचरणांबुजा उत्संगहस्तेउत्संगस्थितहस्ते नाना
विधोपकरणैः पूजाचविधिपूर्वकं उपवासश्चकर्तव्योरात्रौजागरणंतथा तस्यांरात्र्यांव्यतीतायांद्वादश्यांपूजयेत्त
था त्रयोदश्यांतथागीतंनृत्यंवाद्यंनिवेदयेदिति टोडरानंदेऽपि आषाढशुक्लैकादश्यांकुर्यात्स्वापमहोत्सवमिति
अयंचद्वादश्यामपिकार्यः आभाकाद्येषुमासेषुमिथुनेमाधवस्यच द्वादश्यांशुक्लपंचम्यांप्रस्वापावर्तनोत्सवः ॥

इतिनिर्णयसिंधौभविष्योक्तेः आषाढशुक्लद्वादश्यांक्षीराब्धिशयनोत्सवः कार्योन्यथात्वनादृष्टिर्भवेत्पौराणिक
मते इतिरामार्चनचंद्रिकोक्तेश्च द्वादश्यामित्यत्रपारणाहमात्रंविवक्षितं पारणाहेपूर्वरात्रेघंटादीन्वादयेन्मुहुरि
तितत्रैवोक्तेः नृसिंहपरिचर्यायामपियद्यपि आषाढस्यसितेपक्षेएकादश्यामुपोषितः नक्तंद्विजवरश्रेष्ठगृह्णीया
न्नियमंव्रती कार्त्तिकेशुक्लपक्षस्यएकादश्यांसमाहित इत्यादिवचनैरेकादश्यामेवानुष्ठेयतागम्यते तथापीयंच
द्वादशीदेवप्रबोधार्थंविनिर्मितेतिमंत्रलिंगानुगृहीताशिष्टाचाराद्द्वादश्यामप्यनुष्ठेयतानिर्धार्यतइत्युक्तं यत्तुद्वादश्या
शयनादिकमुक्तंनमिथुनार्कएव आभाकाद्येषुमासेष्विति भविष्योक्तेः स्वापकालविशेषस्तुनिशिस्वापोदिवोत्थानं
संध्यायांपरिवर्त्तनमिति ब्रह्मपुराणवचनेनविशिष्योक्तेः एताश्चद्वादश्योरात्रिसंध्यादिनेष्वनुराधाश्रवणरेवतीना
मादिमध्यांतभागउक्ताः क्रमेणप्रस्वापादिषुप्रशस्ताः तथाचनारदीये मैत्राद्यपादेस्वपितीहविष्णुः श्रुतेश्चमध्ये
परिवर्त्तमेति पौष्णावसानेनसुरारिहंताप्रबुध्यतेमासचतुष्टयेनेतिभविष्येपि आभाकासितपक्षेषुमैत्रश्रवणरेवती
रेवतीत्यत्रसप्तमीलोपः आदिमध्यावसानेषुप्रस्वापावर्तनोत्सवः यदातुद्वादशीषुरात्र्यादिभागेषु तन्नक्षत्रभागो
नास्तितदा द्वादश्यानक्षत्रमात्रयोगोपिरात्र्यादिगतोग्राह्यः पादयोगोयदातत्स्याद्दक्षेणापितदाभवेदितियाराहपु
राणात् विष्णुर्दिवानस्वपितिनचरात्रौप्रबुध्यते द्वादश्यामुख्यसंयोगेपादयोगेनकारणमितिविष्णुधर्मोत्तराच्च य
दातुद्वादशीषुतानिनक्षत्राणिनसंत्येव· किंत्वेकादशीषुत्रयोदशीषुवा तदातत्रापि तत्तद्दक्षभागएवनिशादिवेलाना
दरेणप्रस्वापादिकार्यं अप्राप्तेद्वादशीमृक्षेउत्थानशयनेहरेः पादयोगेनकर्त्तव्येनाहोरात्रंविचिंतयेदिति जीमू
तवाहनधृतवचनात् पादयोगादन्यतिथौद्वादश्यामृक्षसंगमादितिवचनाच्च कौस्तुभेतु अप्राप्तइत्यादिवचनंमु
ख्यकालेकेनापिनिमित्तेनाकृतोत्सवेनपुंसित्रयोदश्यादिगौणकालेकर्त्तव्यउत्सवः पादयोगवशेनदिवैववाकार्योरा

वेवेतिसंदेहेनियमार्थंनतु नक्षत्ररहितद्वादशीबाधेन त्रयोदश्यादौपादयोगोऽ प्राप्तकर्त्तव्यतायाः प्रापणपूर्वं रात्र्यादिनिषेधार्थं अपूर्वविधौगौरवादितिव्याख्यातम् एवंचद्वादश्यांनिशाद्यादरेऽ न्यतिथौच नक्षत्रपादयोगा देवनियतेसतिवद्वाद्वादशीषुनिशादेरन्यत्रतद्दक्षभागेयो ऽन्यतिथौचतदितरनक्षत्रस्यैवयोगः तदाद्वादशीषुसं ध्यायांप्रस्वापादि द्वादश्यांसंधिसमयेनक्षत्राणामसंभवे आभाकासितपक्षेषुशयनावर्त्तनादिकमितिवाराहवचनात् संधिसमयइतिशयनादावन्वेति संधिसमयश्चसायंसंध्यैवरेवत्यादेरलाभेवाद्वादश्यांचविभाभवेत् उभयोरप्यभा वेतुसंध्यायांचमहोत्सवः ॥ इतिहरिभक्तिविलासे रेवत्यांतोयदारात्रौद्वादश्यांचसमागतः तदाप्रबुध्यतेविष्णुर्दि नातेप्राप्यरेवतीमिति जीमूतवाहनवचनात् अत्रबहुवचनेषुचतुर्थभागवाचिपादग्रहणाच्चतुर्धाविभक्तानुराधारेवत्यो राद्यांत्यपादयोरेवस्वापबोधोत्सवौकार्यौनचादिमध्यावसानेष्वितिवाक्येसमंस्यादश्रुतत्वादिति त्रेधाविभागए वअतएवमध्यग्रहणमप्युपपद्यतइतिवाच्यं वचनांतरेषुपादग्रहणेनविशेषश्रवणादश्रुतत्वादितिहेतोरसिद्धेः श्रवण स्यतुत्रेधाविभक्तमध्यभागएव ग्राह्यः ॥ आषाढकार्त्तिकपौर्णमास्योरपि स्वापप्रबोधावाहयमः क्षीराब्धाशेषपर्यंक आषाढ्यांसंविशेद्धरिःनिद्रांत्यजतिकार्त्तिक्यांतयोस्तंपूजयेत्सदेति अत्रचाषाढीकार्त्तिकीद्वेआषाढस्येयंकार्त्तिकस्येय मितिव्युत्पत्त्यैकादशीपरे नचवृद्धिर्यस्याचामादेरितिवृद्धसंज्ञायाछआषाढीयामितिस्यादितिवाच्यं क्वचिदपवाद विषयेप्यौत्सर्गिकप्रवृत्तिरितिन्यायेनाणप्रत्ययेनेष्टसिद्धेरितिलक्ष्मीधरभट्टाः यत्तु आषाढशुक्लपक्षांतेभगवान्मधुसू दनः भोगिभोगेनिजांमायांयोगनिद्रांसमाश्रयात् शेतेसौचतुरोमासान्यावद्भवतिकार्त्तिकीतिवचनं तदपिपौर्ण मास्यांशयनप्रबोधस्वीकारौचित्येनतद्विषयंबोध्य श्रीदत्तादयस्तु आषाढशुक्लैकादशीमारभ्यपौर्णमासीपर्यंतं विष्णोर्निद्राग्रहणरूपशयनसमयः अतएवएकादश्यांशयनमभिधायतदादिदिनपंचकेकर्मकथनंब्रह्मपुराणेवाराह

पुराणेच निद्राग्रहणंअत्रानंतरमाषाढमासे द्वादश्यामित्यभिधानं वामनपुराणेवा अनुज्ञांब्राह्मणेभ्यश्चद्वाद
श्यांप्रयतःशुचिः लब्ध्वापीतांवरधरःस्वस्तिनिद्रांसमानयेदित्यभिधानंच यमस्मृतौ स्वापार्द्धि पदस्योपाधेस्तत्रै
वप्रवृत्तेः पूर्णिमायांशयनाभिधानंचसंगच्छते विष्णुधर्मोत्तरेप्येवम् केचित्तुभगवतःशयनकालेविकल्पएव कथम
न्यथा आवैशाखाद्भुजगवनिताचुंबनायासखिन्नो देवोदैत्यप्रवरपरशुर्यावदेकांतसुप्तः अतःशय्यापरिणततनु
र्योगनिद्रामुपैति तावद्दृष्टैःसमयउदितोब्रह्मणोभाषितेनेतिगणकशास्त्राद्वैशाखादिमासेहरिशयनमित्याहुः एते
षांचपक्षाणांयथासंप्रदायंव्यवस्था श्रीरामस्यतुपारणोत्तरंद्वादशीमध्येत्रयोदशीमध्येवापूर्वरात्रेस्वापोत्सवः पार
णाहेपूर्वरात्रइतिरामार्चनचंद्रिकोक्तेः शिष्टास्तुसर्वदेवानामपिपारणोत्तरमेवरात्रौकुर्वंतीतिकेचित् यत्तुमोहचूडोत्त
रे मिथुनस्थेयदाभानुरमावास्याद्वयंस्पृशेत् द्विराषाढःसविज्ञेयोविष्णुःस्वपितिकर्कटइति तदुत्तरवर्षगतकर्कार्के
स्वापपरमितिमाधवः मेषादिमिथुनांतेषुयदादर्शद्वयंभवेत् अत्रांतरेतदावश्यंमिथुनार्केहरिःस्वपेदितिव
राहमिहिरोक्तेः एतस्यचावश्याऽनुष्ठेयतोक्ता रामार्चनचंद्रिकायां गारुडे मिथुनस्थेसहस्रांशौनस्वापयतियोहरिं
वैष्णवैःसहसंभूयह्यनादृष्टिस्तदाभवेदिति अथरामार्चनचंद्रिकोक्तः स्वापमहोत्सवविधिः पारणाहेपूर्वरात्रेघंटा
दीन्वादयेन्मुहुः विधायमहतींपूजांविष्णुमभ्यर्च्यवैष्णवान् नीराज्यनरयानेचराममारोप्यवैष्णवैः गीतवादित्र
घोषेणदेवंनीत्वाजलाशये पुष्पांजलिंप्रदायाथयानादुत्तारयेत्प्रभुं तीरेपिन्यासमाशास्यहस्तंदत्त्वोपवेशयेत् धौतां
घ्रिपाणिराचांतः कुर्यात्संकल्पमादितः न्यासंकृत्वाचदेवेचस्वर्णघर्मानुवाकतः तथापुरुषसूक्तेनोत्तरनारायणेनच
पंचामृतेनसंस्नाप्यसंपूज्यायरघूत्तमं अतोदेवेतिमंत्रेणजलेप्रस्वापयेत्प्रभुं शेषपर्यंकवर्य्येस्मिन्फणामणिगणामले
श्वेतद्वीपांतरेदेवकुरुनिद्रांनमोस्तुते अथकृत्वामहापूजांगंधस्रग्धूपदीपकैः अन्नतांबूलनृत्याद्यैराशास्यानुग्रहंहरेः

सुप्तेत्वयिजगन्नाथेजगत्सुप्तंभवेदिदं विबुद्धेचविबुध्येतप्रसन्नोमेभवाव्यय इतिसंप्रार्थ्यतस्याग्रेगृह्णीयान्नियमानि
मान् श्वेतद्वीपेभोगिनाथेयोगनिद्रास्थितेत्वयि चातुर्मास्यव्रतेऽनुज्ञांदेहिलक्ष्मीपतेमम लब्ध्वानुज्ञांशंखहस्तोय
थाप्रोषितभर्तृका चतुरोवार्षिकान्मासान्राघवोत्थापनावधि इमंकरिष्येनियमंनिर्विघ्नंकुरुमेच्युत इदंव्रतंमयादेव
गृहीतंपुरतस्तव निर्विघ्नंसिद्धिमायातुप्रसादात्तेरमापते गृहीतेस्मिन्व्रतेदेवपंचत्वंयदिमेभवेत् तदाभवतुसंपूर्णं
प्रसादात्तेरघूत्तम इत्यभ्यर्थ्याथदेवायशंखेनार्घ्यंनिवेदयेदिति अथप्रयोगः एकादश्यां नित्यंनै
मित्तिकंपूजनंचकृत्वा नरयानेनरथेन वा गीतवादित्रघोषेण देवंजलाशयेनीत्वा पुष्पांजलिंप्रदाययानादुत्तार्यस्व
हस्तेहस्तंदत्त्वातीरउपवेशयेत् ततःस्वयंधौतांघ्रिपाणिराचान्तःसंकल्पंकुर्य्यात् ततोविष्णुमंत्रस्यछंदऋषिन्यास
पूर्वकंध्यानंकृत्वाकेशवादिमातृकांस्वदेहेदेवेचन्यसेत् ततःसुवर्णघर्मानुवाकपुरुषसूक्तोत्तरनारायणानुवाकान्न्यसेत्
तेतुयथा सुवर्णंघर्मंपरिवेदवेनं इंद्रस्यात्मानंदशधाचरंतं अंतःसमुद्रेमनसाचरन्तम् ब्रह्मान्वविंदद्दशहोतारमर्णे
अंतःप्रविष्टःशास्ताजनानामेकःसन्बहुधाविचारःशतशुक्राणियत्रैकंभवंति सर्वेदेवायत्रैकंभवंति सर्वेहोतारोयत्रैकंभ
वंति समानसानआत्माजनानां अंतःप्रविष्टःशास्ताजनानाꣳसर्वाश्चप्रजायत्रैकंभवंति चतुर्होतारोयत्रसंपदंग
च्छंतिदेवैःसमानसीआत्माजनानां [illegible]इंद्रमग्निंजगतःप्रविष्टंदिवआत्मानꣳसवितारंबृहस्पतिं चतुर्होतारंप्रविशो
तेनक्लृप्तं वाचोवीर्यंतपसा[illegible] अंतःप्रविष्टकर्तारमेतं त्वष्टारꣳरूपाणिविकुर्वंतंविपश्चिं अमृतस्यप्राणं यज्ञमेतं
चतुर्होतृणामात्मानंकवयोनि[illegible]क्युः अंतःप्रविष्टकर्तारमेतंदेवानांबंधुनिहितंगुहासु अमृतेनक्लृप्तंयज्ञमेतं चतुर्हो
तृणामात्मानंकवयोनिचिक्युः शतंनियुतःपरिवेदविश्ववारःविश्वामिदंवृणाति इंद्रस्यात्मानिहितःपंचहोता अमृ
तंदेवानामायुःप्रजानां इंद्राꣳराजानꣳसवितारमेतं वायोरात्मानंकवयोनिचिक्युःरश्मिꣳरश्मीनांमध्येतपंतं ऋतस्य

प[illegible]कवयोनियंति यस्यांडकोशंभुवनंबिभर्ति अनिर्विण्णःसन्नथलोकान्विचष्टे यस्यांडकोशꣳशुष्ममाहुः प्राणमुल्वं
तेनकॢप्तेमृतेनाहमस्मि सुवर्णकोशꣳरजसापरिवृतं देवानांवसुधानींविराजं ४ अमृतस्यपूर्णातामुकलांविच
क्षते पादꣳषष्ठोतुनकिलाविविद्से येनर्तवः पंचधोतकॢप्ताः उतवाषड्धामनसोतकॢप्ताः तꣳषड्ढोतारमृतुभिःकल्प
मानंऋतस्यपदेकवयोनियंति अंतःप्रविष्टकर्तारमेतंअंतश्चंद्रमसिमनसाचरंतं सहैवसंतंनविजानंतिदेवा इंद्रस्या
त्मानꣳशतधाचरंतं ॥ ५ ॥ इंद्रोराजाजगतोयईशे सप्तहोतासप्तधाविकॢप्तः परेणतंतुपरिषिच्यमानः अंतरादित्येम
नसाचरंतं देवानाꣳहृदयंब्रह्माचविंदत् ब्रह्मैतद्ब्रह्मण उज्जभार अर्कंश्चोततꣳसरिरस्यमध्ये आयस्मिन्सप्तपेरवःमेहव
हुलाꣳश्रियंवह्वश्वामिंद्रगोमतीं ॥ ६ अच्युतांबहुलाꣳश्रियं सहरिर्वसुवित्तमः पेरुरिंद्रायपिन्वते वह्वश्वामिं
द्रगोमतीं अच्युतां बहुलाꣳश्रियम् मह्यमिंद्रोनियच्छतु शतꣳशत अहयुक्ताहरीणां अर्वांडातुवसुभीरश्मि
रिंद्रःप्रमꣳहमाणोबहुलाꣳश्रियं रश्मिनरिंद्रःसवितामेनियच्छतु ॥ ७ ॥ घृतंतेजोमधुमरिंद्रिय मध्ययम.ग्निर्दधातुह
रिपतंगः पतरासुपर्णोविचर्याथोनभसावएति सनइंद्रःकामवरंददातु पंचारंचक्रपरिवर्ततेपृथु हिरण्यज्योतिःसरि
रस्यमध्ये अजसुज्योतिर्नभसासर्पदेति सनइंद्र कामवरंददातु सप्तयुंजंतिरथमेकचक्रं ८ एकोअश्वोवहातिसप्त
नामा त्रिनाभिचक्रमजरमनर्वं येनेमाविश्वाभुवनानितस्थुः भद्रंपश्यंतउपसेदुरग्रेतपोदीक्षामृषयः सुवर्विदःततः
क्षत्रंबलमोजश्चजातं तदस्मैदेवा[illegible]नुष्यतꣳतस्मिन्भुज्यमानं अपांनेतारंभुमागलाएकरूपाःशतꣳसहस्रा
णिप्रयुतानि नाव्यानंअपांय[illegible]सर्वमिदंजगत् प्रजांपशून्धनानिअस्माकंददातुश्वेतोरश्मिःपारस
[illegible] सुवन्नह्यंपशून्विश्वरूपान्[illegible] कमक्कमसुरस्यमायया १९ हृदापश्यंतिमनसामनीषिणःसमुद्रेअंतः
[illegible] मरीचीनांपदमिच्छंतिवेधसः पतंगोवाचंमनसाबिभर्ति तासांधुर्वोंवदद्गर्भेअंतःतांद्योतमानाꣳस्वर्यं

मनीषां अंतस्यपदेकवयोनियांते येग्राम्याःपशवोविश्वरूपाः विरूपासंतोवहुधैकरूपाःअग्निस्ताꣳअग्रेप्रमुमोक्तु देवःप्रजापतिःप्रजयासंविदानःधीतꣳस्तुकेस्तुके युवमस्मासुनियच्छतं प्रप्रयज्ञपतिंतिरयेग्राम्या पशवोवि श्वरूपाःविरूपासंतोवहुधैकरूपाः तेषꣳसप्तानामिहरंतिरस्तु रायस्पोषायसुवीर्याय यआरण्याःपशवोविश्वरूपा वयुस्ताꣳअग्रेप्रमुक्तादेवःप्रजयासंविदानःइडायैसप्तंघृतवच्चराचरं देवाअन्वविदन् गुहाहितंयज्ञारण्यःपशवोवि श्वरूपाःविरूपासंतोवहुधैकरूपाःतेषाꣳसप्तानामिहरंतिरस्तु रायस्पोषायसुप्रजास्त्वायनवीर्याय ॥ १३ ॥ सह स्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् सभूमिꣳसर्वतःस्पृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलम् १ पुरुषएवेदꣳसर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यं उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति २ एतावानस्यमहिमातोज्यायांश्चपूरुषःपादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्या मृतंदिवि ३ त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषःपादोस्येहाभवत्पुनःततोविश्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेअभि ४ ततोवि राड्जायतविराजोअधिपूरुषःसजातोअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः ५ यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत वसंतो स्यासीदाज्यंग्रीष्मइध्मःशरद्धविः ६ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः देवायद्यज्ञंतन्वानाः अवध्नन्पुरुषं पशुंतंयज्ञंवर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः तेनदेवाअयजंतसाध्याऋषयश्चये ८ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्भृतं पृषदाज्यंपशूंस्तांश्चक्रेवायव्यानारण्याग्राम्याश्चये ९ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिजज्ञिरे छंदाꣳसिजज्ञिरे तस्मात् यजुस्तस्मादजायत १० तस्मादश्वाअजायंतयेकेचोभयादतःगावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताअजावय ११ यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् मुखंकिमस्यासीत्किंवाहूकिमूरूपादाउच्येते १२ ब्राह्मणोस्यमुखमासीत् वाहूराजन्यःकृतःऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्याꣳशूद्रोअजायत १३ चंद्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योअजायत ॥ मुखादिंद्र श्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत १४ नाभ्याआसीदंतरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकांअक

तुलवर्णविना पंचाब्दंतंदुलैःकार्य्यमिक्षुरसविवर्जितं पंचाब्दंचैवमुद्गैस्तुएवंहायनविंशतिः विंशत्तमेततोब्देतुव्र
तोद्यारंसमाचरेत् दंपत्योःपरिधानैर्हिप्रदद्याद्रुद्रप्रीतये भोज्यंसुवासिनीनांचतत्ततोयाययथोचितं विंशतिःप्रथमे
पक्षेवित्तशाठ्यमतःपरं वधकंपंचकेकार्य्यंपरिधानंसभोजनं नानारसैःसमायुक्तंघृतखंडसमन्वितं सभर्तृकायैदा
तव्यंभोज्यंसौभाग्यहेतवे कुंकुमंचजलंदेयमब्देऽब्देचस्वशक्तितः रात्रौजागरणंकुर्य्याद्खंडफलदंभवेत् अनेनविधि
नायस्तुकुरुतेव्रतमुत्तमं जागरणेकृतेयातिव्रतं संपूर्णतांसदा व्रतेनरहितानारीविधवाजन्मजन्मनि शोचेतदुःखसंयु
क्तानचसौभाग्यभाग्भवेत् नारीणांचव्रतैर्दानैःपरिभक्त्याततःपरं सौभाग्यमतुलंयातिपतिसंतोषदानतः एवमुक्त्वा
व्रतवरंतत्रैवांतरधीयत पश्चाद्गृहंसमागत्यसापत्याचसमन्विता पूर्वोक्तेनव्रतंकृत्वाप्राप्तपुत्रसुखंतयोः भर्तारंचविशे
षेणअवैधव्यंपरंसुखं भुक्त्वाचविविधान्भोगानंतेप्राप्तौशिवालयं श्रीभगवानुवाच एवंयाकुरुतेनारीनचभर्त्रावियु
ज्यते कुलत्रयंसमुद्धृत्यनयतेशिवमंदिरं सान्निध्यसुखमाप्नोतिशिवलोकेमहीयते कथांश्रुत्वाविधानेनसर्वपापैःप्र
मुच्यते ॥ इतिभविष्योत्तरेगुर्जराचारप्राप्तं जयापार्वतीव्रतं आषाढशुक्लचतुर्दश्यामपि शिवपूजाव्रतंनारदीये
शुचिशुक्लचतुर्दश्यांशिवंसंपूज्यमानवः देशकालोद्भवैःपुष्पैःसर्वांसंपदमाप्नुयात् आषाढपौर्णिमायांगोपद्मव्रतं को
किलागौरीव्रतं नारदीये चतुर्भुजंमहाकायंजांबूनदसमप्रभं शंखचक्रगदापद्मरमागरुडशोभितं सेवितंमुनिभिर्दे
वैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः एवंविधंहरिंध्यात्वातत्रपूजांसमाचरेत् पौरुषेणवसूक्तेनगंधाद्यैरुपचारकैः आचार्य्यंवस्त्रभूषाद्यै
स्तोषयेत्स्निग्धमानसः भोजयेन्मिष्टपक्वान्नैर्द्विजानन्यांश्च शक्तितः एवंकृत्वाव्रतंविप्रप्रसादात्कमलापतेः ऐहिकामु
ष्मिकान्कामान्लभतेनात्रसंशयः कोकिलाव्रतमप्यत्रप्रोक्तंतद्विधिरुच्यते पूर्णिमायांसमारभ्यव्रतंस्नायाद्बहिर्जले·
पूर्णंतंश्रावणेमासिगौरीमभ्यर्च्यकोकिलां स्वर्णपक्षांरत्ननेत्रांप्रवालमुखपंकजांकस्तूरीवर्णसंयुक्तामुत्पन्नांनंदनेवने

चूतचंपकवृक्षस्थांकलगंभीरनादिनीं चिंतयेत्पार्वतींदेवींकोकिलारूपधारिणीं गंधाद्यैःप्रत्यहंप्र. चौल्लिखितांवर्णकैः पटे ततोव्रतांतेहैमींवातिलपिष्टमयींद्विज आद्यादिप्रायमंत्रेणभक्त्यासस्वर्णदक्षिणां देविचैत्ररथोत्पन्नेकोकिलेहर वल्लभे संपूज्यदत्ताविप्रायसर्वसौख्यकरीभव द्विजंसुवासिनीस्त्रिंशदेकांवाभोजयेत्ततः वस्त्रादिदक्षिणांशक्त्यादत्त्वा नत्वाविसर्जयेत् एवंयाकुरुतेनारीकोकिलाव्रतमुत्तमं सालभेत्सुखसौभाग्यंसप्तजन्मसुनारद ॥ अथगोपद्मव्रत पूजाक्रमःतत्रादौतिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनऐहिकामुष्मिकसर्वकामावाप्तिकामोविष्णुप्रीत्यर्थंगोपद्मव्रतंकरिष्ये ध्यानं चतुर्भुजंमहाकायंजांबूनदसमप्रभं शंखचक्रगदापद्मरमागरुडशोभितं सेवितंमुनिभिर्देवैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः एवं विधंहरिंध्यात्वाततोयजनमारभेत् आवाहयामिदेवेशंभक्तानामभयप्रदं स्निग्धकोमलकेशंचमनसावाहयेद्ध्रुवं स हस्रशीर्षेत्यावाहनं १ सुवर्णमणिभिर्दिव्यैरचितंदेवनिर्मितं दिव्यसिंहासनंविष्णोउपविश्यप्रसीदमे पुरुषएवेत्या सनं २ पादोदकंसुरश्रेष्ठसुवर्णकलशेर्पितं गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तंपाद्यंमेप्रतिगृह्यतां एतावानस्येतिपाद्यम् ३ अष्टद्रव्यसमायुक्तंस्वर्णपात्रोदकंशुभं अभयंकरभक्तानांगृहाणाचमनीयकं तस्माद्विराडित्याचमनम् ४ गंगागोदाव रीपुण्यायमुनाचसरस्वती नर्मदासिंधुकावेरीतभ्यःस्नानार्थमाहृतं यत्पुरुषेणेति पंचामृतादिस्नानम् ५ वस्त्रयु ग्मंसमानीतंपट्टसूत्रेणनिर्मितं सुवर्णरचितंदिव्यंगृहाणत्वंसुरेश्वर तंयज्ञमितिवस्त्रम् ६ कार्पासतंतुभिर्युक्तंब्र ह्मणानिर्मितंपुरा अनेकरत्नखचितमुपवीतंगृहाणमे तस्मादितियज्ञोपवीतम् ७ चंदनंमलयोद्भूतंकस्तूर्य्यागुरु संयुतं कर्पूरेणचसंयुक्तंस्वीकुरुष्वानुलेपनं तस्मादितिगंधम् ८ शतपत्रैःकर्णिकारैश्चपंचकैर्मल्लिकादिभिःतुलसी- युक्तपुष्पाणिगृहाणपुरुषोत्तम तस्मादश्वाइतिपुष्पम् ९ दशांगंगुग्गुलंधूपंसुगंधंचमनोहरं कृष्णागुरुसमायुक्तं धूपंदेवगृहाणमे यत्पुरुषमितिधूपम् १० आज्यंसुवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंचयत् दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्य

तिमिरापहं ब्राह्मणोस्येतिधूपं ११ अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं भक्ष्यभोज्यसमायुक्तं नैवेद्यंप्रति
गृह्यतां चंद्रमाइतिनैवेद्यं १२ इदंफलमितिफलं नाभ्याआसीदिति तांबूलं १३ हिरण्यगर्भमिति सप्तास्या
सन्निति दक्षिणा १४ यज्ञेनयज्ञमिति मंत्रपुष्पांजलिः १५ अथतत्तद्वर्षोक्तंवायणं सपक्वान्नमिदंविप्रवायणं
परिगृह्यतां त्वत्प्रसादाद्गृहेसर्वंव्रतस्यफलमाप्नुयां यानिकानीतिप्रदक्षिणा मंत्रहीनमितिप्रार्थनाइतिपूजा अथ
कथा सनत्कुमारउवाच नाथैकंपरिपृच्छामिचतुर्वर्गफलप्रदं नारीणामथवापुंसांभुक्तिमुक्तिफलप्रदं ब्रूहिचेदस्तिदे
वर्षेकृपांकुरुष्वाममोपरि नारदउवाच भगवन्सर्वमाख्यामियत्पृष्टंविदुषात्वया गोपद्मकव्रतंनामव्रतानामिदमुत्तमं
कार्यसिद्धिकरंलोकेविख्यातंभुवनत्रये सनत्कुमारउवाच भगवन्भूतभव्येशसर्वशास्त्रविशारद तद्व्रतंब्रूहिमेसर्वंक
थमुद्यापनंभवेत् पुरेदंकेनवाचीर्णंदेववर्षेकथयस्वमे नारदउवाच आषाढकार्तिकौमासौव्रतग्रहणसिद्धिदौ आषाढ
पौर्णमास्यांतुतथाष्टम्यांहरेर्दिने प्रारभेद्व्रतमेतत्तुकार्तिकावधितत्तिथौ तिलामलककल्केनस्नानंनित्यंविधायच
नदीतीरेतथागोष्ठेशिवागारेहरेर्गृहे शुभेवृंदावनेचापिलिखेद्गोपद्मकंपदे त्रयस्त्रिंशत्तुपद्मानिकुर्याद्भक्त्यादिनेदि
ने तत्संख्ययाप्रकर्त्तव्याअर्घ्यप्रदक्षिणानतीः बालकृष्णंसमुद्दिश्यलक्ष्म्यासहजगद्गुरुं गंधाद्यैरुपचारैस्तुयथाश
क्त्याप्रपूजयेत् ब्राह्मणंचततःपूज्यपद्मसंख्यंप्रपूजयेत् प्रथमेब्देचवटकैर्द्वितीयेपूपकैर्व्रती तृतीयेशाकमिष्टान्नै
श्चतुर्थेपूरिकादिभिः पंचमेपरमान्नैस्तुसद्मगंपूजयेद्व्रती अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनं ऋषीणांपृच्छमाना
नांसूतेनोक्तंमयाश्रुतं ऋषयऊचुः केनचादौपुराचीर्णंमर्त्येकेनप्रकाशितं कथमुद्यापनंतस्यकिंफलंसूतकथ्यतां सूत
उवाच पुराशक्रोमरावत्यांदेवदानवकिन्नरैः रुद्रैरादित्ययक्षाद्यैर्गंधर्वैःस्वर्गिभिःसह रंभानृत्यसमारंभेक्रीडालोभे
नविह्वला एवंनृत्येसमारब्धेत्रुटितंचर्ममंडलं क्षणमात्रंविचार्याथधर्मराजस्तमुक्तवान् यमउवाच जन्ममध्येव्र

तयैश्चनकृतंप्राणिभिः क्वचित् तच्चर्मस्नायुभिःशक्रकर्त्तव्यंछादनंतयोः नारदेनश्रुतंतत्रजगामयदुनंदनं अर्चयि
त्वाथतंकृष्णोवचनंचेदमब्रवीत् श्रीकृष्णउवाच सर्वलोकेषुदेवर्षेभुवनेषुचरतासदा किमाश्चर्यंत्वयादृष्टंसत्यंमेब्रूहि
नारद नारदउवाच शक्रस्यभवनेदृष्टमाश्चर्यंदेवसंसदि तत्रसर्वेसमायाताः सुराश्चेंद्राश्चतुर्दश रुद्राएकादशवि
धाश्चादित्याद्वादशापिच वसवोष्टौतथानागायक्षराक्षसपन्नगाः रंभयाचसमारब्धंनृत्यंशक्रस्यपश्यतः त्रुटितंचर्मवा
द्यानामब्रुवंस्तस्यसाधने यमःप्राहतदादूतान्सुभद्राह्यव्रतास्तिभोः तामानयध्वंतच्चर्मवाद्ययोग्यंसदास्त्विति तच्छ्रु
त्वात्वरयाभद्रभीत्यासर्वंनिवेदितं सूतउवाच इतिनारदवाक्यंतुश्रुत्वाकृष्णस्त्वरान्वितः सुभद्रायागृहंगत्वापूजि
तस्तामुवाचह किंचिद्व्रतंत्वयाभद्रेकर्तव्यंनेतिशंसमे सुभद्रोवाच सर्वव्रतानिमेकृष्णकृतान्येवनसंशयः नोचेत्तवस
होदर्य्यांतस्यामर्जुनवल्लभः पुत्रोभिमन्युश्चकथंकथयस्वजगत्पते श्रीकृष्णउवाच तथापित्वंमहाभागेव्रतमेकंसमा
चर गोपद्मतिचविख्यातंत्रिषुलोकेषुविश्रुतं इतिकृष्णवचःश्रुत्वासुभद्रातत्तदाकरोत् कृष्णोपदिष्टविधिनासत्वरं
तत्समापितं सोद्यापनेव्रतेपूर्णेकालेयमभटाययुः दूताऊचुः सुभद्रेतवदेहस्यचर्मार्थेत्वागतावयं तच्चर्मदेववाद्या
र्थंयमेनपरिकल्पितं इतिदूतवचःश्रुत्वासव्रतास्मीतिसाब्रवीत् ततोयमभटाःसर्वेददृशुःसादरास्तदा पद्मानांनिच
यंतस्यागृहेगांचसवत्सकां स्थंडिलेहस्तमात्रेतुसुसमिद्धंहुताशनं कृष्णोपादिष्टंवीक्ष्यैवभटाजग्मुर्यमांतिकं प्रापव्र
तप्रभावेनसुभद्रापदमच्युतं इतिसूतवचःश्रुत्वामुनयश्चक्रिरेव्रतं सनत्कुमारउवाच भोभोनारददेवर्षेसर्वज्ञानसु
धानिधे शीघ्रंब्रूहिसखेमह्यंव्रतस्योद्यापनेविधिं नारदउवाच पूर्णेतुपंचमेवर्षेव्रतस्योद्यापनंचरेत् श्रीविष्णोःप्रति
माकार्य्यासुवर्णस्यपलेनवै पुष्पमंडपिकाकार्य्याचतुर्द्वारेसुशोभना तन्मध्येपूजयेद्भक्त्यारमयासहितंहरिं त्रयस्त्रिं
शत्ततोविप्रान्व्रतहोमंसमारभेत् अतोदेवेतिमंत्रेणजुहुयात्तिलपायसं रक्तवस्त्रयुतांधेनुमाचार्यायप्रदापयेत्

ब्राह्मणांश्चसपत्नीकान्भोजयेच्चयथाक्रमं एवंयाकुरुतेविप्रतस्याःश्रीरचलाभवेत् यंयंचिंतयतेकामंतंतंप्राप्नो
त्यसंशयं अंतेविष्णुपदंगच्छेत्सर्वपापविवर्जितः इतिनारदोक्तसोद्यापनगोपद्मव्रतं अत्रमूलंशिष्टाचारएव अस्या
मेवाषाढपूर्णिमायांकोकिलाव्रतं तस्यविधानं स्नात्वा आचम्यप्राणानायम्यमासपक्षाद्युल्लिख्यममेहजन्मनिसर्वपा
पक्षयपूर्वकपुत्रपौत्रस्थिरलक्ष्मीत्वावैधव्यसपत्नीनाशसौभाग्यसिद्धिद्वाराकोकिलारूपगौरीप्रीत्यर्थंकोकिलाव्रतंक
रिष्ये इतिसंकल्प्य आषाढेपौर्णमास्यांतुसंध्याकालेह्युपस्थिते संकल्पयेन्मासमेकंश्रावणेप्रत्यहंह्यहं स्ना
नंकरिष्येदेवेशिकोकिलप्रतिमेतव जलेस्मिन्पावनेपुण्येसर्वदैवजलाशये इतिमंत्रेण तिलामलफलैः सर्वौषधि
जलेनच पिष्टेन चाष्टौ दिनानि प्रत्येकंतिलामलकपिष्टेनचौषधियुतेनच षड्दिनान्येवंमासावधिस्नानेक्रमः एवं
स्नात्वारविंध्यात्वातस्मैअर्घ्यंदद्यात् ततः आदित्यभास्कररवेअर्कसूर्यदिवाकर प्रभाकरनमस्तुभ्यंगृहाणार्घ्यं
नमोस्तुते इतिसूर्य्यायअर्घ्यंदद्यात् ततःस्वर्णपक्षांरौप्यपादांमौक्तिकनेत्रांप्रवालमुखांरत्नपृष्ठांचूतचंपकवृक्षस्थां
गौरीरूपिणींकोकिलांलिखित्वापूजयेदित्युक्तेः ध्यानंकुर्य्यात् स्वर्णपक्षांरक्तनेत्रांप्रवालमुखपंकजां कस्तूरीवर्ण
संयुक्तामुत्पन्नांनंदनेवने चूतचंपकवृक्षस्थांपुष्टस्वरसमन्वितां चिंतयेत्पार्वतींदेविकोकिलारूपधारिणीं श्रीसू
क्तेन गौरीमिमायेतिमंत्रेणपूजा आगच्छकोकिलेदेविदेहिमेवांछितंफलं चंपकद्रुममारूढाक्रीडसेनंदनेवने इ
त्यावाहनं आसनंक्षौमवस्त्रेणनिर्मितंचानयेतव गृहाणेदंमयादत्तंकोकिलेप्रीतिवर्द्धिनि सौभाग्यंधनपुत्रांश्चदेहिमेको
किलेनमः तिलपुष्पफलैर्युक्तंपाद्यंमेप्रतिगृह्यतां इतिपाद्यं रत्नचंपकपुष्पैश्चपीतचंदनसंयुतं हेमपात्रस्थितंतोयं
गृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यं निर्मलंसलिलंगांगंकोकिलेपक्षिरूपिणि वासितंचसुगंधेनगृहाणाचमनीयकं इत्या
चमनं पंचामृतेनस्नपनंकोकिलेकलकंठके मयादत्तेनसुप्रीताभवत्वंपरमेश्वरि इतिपंचामृतं मंदाकिनीजलंपुण्यंसर्व

तीर्थसमन्वितं स्नानार्थंतेमयादत्तंकोकिलेगृह्यतांनम इतिस्नानं यस्मात्कर्पाससूत्रेणवासांसिविविधानिच पी
तवस्त्रप्रदानेनप्रीताभवममांबिके इतिवस्त्रं कंचुकंचमयादत्तंनानावर्णैर्विनिर्मितं कोकिलेगृह्यतांदेविप्रसीदपर
मेश्वरि कंचुकं हरिद्रारंजितंदेविकंठसूत्रंमयार्पितं कोकिलेसुभगेदेविवरदाभवमेंबिके कंठसूत्रं यानिरत्ना
निसर्वाणिगंधर्वेषूरगेषुच तैर्युक्तंभूषणंहैमंकोकिलेप्रतिगृह्यतां इत्याभरणं श्रीखंडंचंदनंदिव्यंमलयाद्रिसमुद्भ
वं विलेपनंसुरश्रेष्ठेगृह्यतांपरमेश्वरि इतिगंधं अक्षताःकुंकुमाक्ताश्चकामिनीभूषणास्पदं सौभाग्यदेगृहाणे
हनमस्तेहरवल्लभे इत्यक्षताःशतपत्रैर्जातिपुष्पैश्चंपकैर्मरुपत्रकैःपाटलैश्चवदूर्वाभिर्युतंपुष्पंगृहाणमे इतिपुष्पाणि
तिलस्नेहेतिलमुखेतिलसौख्यातिलप्रिये सौभाग्यंधनपुत्रांश्चदेहिमेकोकिलेनमः पुष्पोत्तरमंगलपूजा शिवायैशिरः
पूजयामि वनवासिन्यै.ललाटंपूजयामि २ सुरूपायैभ्रूमध्यंपू. पार्वत्यैचिबु-पू.तिर्यक्रूपिण्यैकंठंपू.कोकिलायै.
हृदयंपू. पक्षिरूपिण्यैगुह्यंपू.पद्मावत्यै-पादौपूजयामि कृष्णवर्णायैसर्वांगंपू.वनस्पतिरसोधूपेतिधूपं आज्यसद्व
र्तिसंयुक्तमितिदीपं शर्कराखंडखाद्यानिदधिक्षीरघृतानिच आहारार्थंमयादत्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यतामितिनैवेद्यं पाटलो
शीरकर्पूरयुतंस्वादुसुशीतलं पानीयंतेमयादत्तंकोकिलेप्रतिगृह्यतामितिजलं चंदनागुरुकर्पूरकस्तूरीकुंकुमान्वितं
करोद्वर्तनकंदेविकोकिलेप्रतिगृह्यतां इतिकरोद्वर्तनं कूष्मांडंनारिकेलंचपनसंकदलीदलं जंबूचमातुलुंगंचफलंगृह्
णनमोस्तुते इतिफलं पूगीफलंमहादिव्यमितितांबूलंहिरण्यगर्भेतिदक्षिणा कोकिलेकृष्णवर्णेचसदावससिकानने
भवान्यैहरकांतायैकोकिलायैनमोनम इतिनीराजनं पूजितापरयाभक्त्याकोकिलाहरवल्लभा पुष्पैर्नानाविधैस्तुष्टाव
रदास्तुसदामम इतिपुष्पांजलिःकोकिलारूपधारिण्यैजगन्मात्रेनमोस्तुते शरणागतदीनार्तंत्राहिदेविसदांबिके इति
नमस्कारःगंधपुष्पफलैर्युक्तंतोयंहेमफलान्वितं कोकिलेत्वंगृहाणार्घ्यंवांछितार्थंप्रयच्छमे आषाढस्यसितपक्षेमधु

वर्णेहरप्रिये कोकिलेत्वंजगन्मातर्गृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इतिपुनरर्घ्यं ततःप्रार्थना रूपंदेहिजयंदेहिसौभाग्यंदेहि
मेसदा पुत्रान्देहिधनंदेहिसर्वान्कामान्प्रयच्छमे काकवंध्याविवत्साचमृतवत्सातिदुःखिता ताःसर्वाःफलिताः
संतुकोकिलेत्वत्प्रसादतः त्वयालब्धःपतिर्देवःशंकरोलोकशंकरः अतोहंत्वत्प्रसादेनलभेयंपतिमुत्तमामितिप्रा
र्थना अतेहैमींतिलपिष्टजांवाकोकिलांकृत्वाविप्रायदद्यात् देविचैत्ररथोत्पन्नेविंध्यपर्वतवासिनि अर्चितापूजि
तासित्वंकोकिलेहरवल्लभे कोकिलेकलकंठासिमाधवेमधुरस्वरे वसंतेवससेदेविगच्छत्वंनंदनेवनेइतिविसर्जनं
इतिकोकिलाव्रतपूजा अथकथा युधिष्ठिरउवाच स्वभर्तृरतिसंबंधेमहास्नेहोयथाभवेत् कुलस्त्रीणांतथाचक्ष्व
व्रतंममजगद्गुरो श्रीकृष्णउवाच यमुनायास्तटेपूर्वंमथुरास्तिमहापुरी तस्यांशत्रुघ्ननामाभूद्राजाराघववंशजः त
स्यभार्याकीर्तिमालानाम्नासीत्प्रथिताभुवि तयाप्रणम्यभगवान्वशिष्ठोमुनिसत्तमः पृष्टःकथंमुनिश्रेष्ठसौभाग्यम
तुलंभवेत् एवमुक्तस्तयाज्ञानीवसिष्ठःकीर्तिमालया ध्यात्वामुहूर्तमाचख्यौकोकिलाव्रतमुत्तमं वसिष्ठउवाच आषा
ढपूर्णमास्यांतुसंध्याकालेह्युपस्थिते संकल्पयेन्माससेकंश्रावणंप्रतिगृह्यतु स्नानंकरिष्येनियताब्रह्मचर्येस्थितासती
भोक्ष्यामिनक्तंभूशय्यांकरिष्येप्राणिनांदयां इतिसंकल्प्यपुरुषोनारीवाब्राह्मणांतिके प्राप्यानुज्ञांःततःप्रातःसर्व
सामग्रिसंयुतःपुरुषःप्रत्युषःकालेदंतधावनपूर्वकंस्नानंकुर्य्याद्व्रतीपार्थसुगंधामलकैस्तिलैःपिष्टाष्टकंततःपश्चात्सर्वौ
षध्याःपुनःपुनःस्नात्वाध्यात्वारविंसंध्यांतर्पयित्वापितॄंस्तथा पूजयित्वालिखेत्पिष्टैःकोकिलांपक्षिरूपिणीं कलकंठां
शुभैःपुष्पैःपूजयेच्चंपकोद्भवैः पत्रैर्वाधूपनैवेद्यैर्दीपालक्तकचंदनैः तिलतंडुलदूर्वाद्यैःपूजयेत्तांक्षमापयेत्नित्यंपतिलव्रती
भक्त्यामंत्रेणानेनपांडव तिलस्नेहेतिलमुखेतिलसौख्येतिलप्रिये सौभाग्यंधनपुत्रांश्चदेहिमेकोकिलेनमः इत्युच्चा
र्यततःपश्चाद्गृहमागत्यसंयतःकृताहारःस्वपेत्पार्थयावन्मासःसमाप्यते मासांतेताम्रपात्र्यांतुकोकिलांतिलपिष्ट

जां रक्तनेत्रांस्वर्णपक्षांब्राह्मणायनिवेदयेत् वस्त्रैर्गुडैःसमायुक्तांश्रावण्यांकुलजातिका श्वश्रूश्वशुरवर्णैवादैवज्ञेवा पुरोहितेव्यासेचसंप्रदातव्याव्रतिभिःशुभकांक्षया तिलस्नेहइत्यादितिलदानमंत्रः एवंयःकुरुतेनारीकोकिलाव्रत मादरात्सप्तजन्मानिसौभाग्यंसाप्राप्नोतीतिनिश्चितंनिःसापत्नंपतिंभव्यंसस्नेहंप्राप्यभूतलेमृतागौरीपुरंयातिविमा नेनार्कवर्चसा तयाचानुष्ठितंपार्थसमग्रंकीर्तिमालया तस्याश्चसर्वंसंपन्नंवसिष्ठवचानादिह पुत्रसौभाग्यसत्कारंशत्रु घ्नस्यप्रसादजं एवमन्यापिकौंतेयकोकिलाव्रतमादरात् चरिष्यतिव्रतंतस्याःसौभाग्यंचभविष्यति येकोकिलांकल रवांकलकंठपीठांयच्छंतिसाज्यातिलपिष्टमयींद्विजेभ्यः तेनंदनादिषुवनेषुविहृत्यकामंमर्त्यंसमेत्यमधुरध्वनयोभवंति ॥ इतिहेमाद्रौभविष्योत्तरेकोकिलाव्रतकथा ॥ अथवाराहेकोकिलाव्रतं कीर्तिमालेवाच वदमेत्वंमुनिश्रेष्ठसौ भाग्यप्राप्तिदंव्रतं पूज्यःकथंचभगवान्शिवःकेनव्रतेनवै वसिष्ठउवाच यदिपृच्छसिसत्यंहिव्रतानामुत्तमंव्रतंतार णंसर्वपापानांकथयामिनिबोधतत् दक्षप्रजापतेर्यज्ञेपुरादेवाःसमागताः ऋषयश्चतथासर्वेविद्याधरगणास्तथा ब्रह्माविष्णुश्चवायुश्चदेवराजस्तथैवचवरुणोग्निर्ग्रहाःसर्वेयेचान्येचदिवौकसः वसिष्ठोवाम्हिकोगार्ग्योविश्वामित्रोम हामुनिः एतेचान्येचबहवःसर्वेयज्ञार्थमागताःअपश्यन्नारदस्तत्रसंतिकेत्रागताइति ईश्वरेणविनासम्यग्दृष्ट्वासर्वा न्समागतान् शिखांसंस्पृश्यपाणिभ्यांननर्तकलहप्रियः ज्ञात्वाकलहमूलंचततःकैलासमाययौसर्वाघनाशनंस्थानं कैलासशिखरंशुभं तत्रदृष्ट्वासमासीनंगौरीसहितमीश्वरं कृतांजलिपुटोभूत्वाप्रणिपत्यमुनिःस्थितःईश्वरस्तमुवाचा थनिःश्वसंतमनंकधा किमागमनकृत्यंतेमदीयसदनंप्रति निश्वासोच्छ्वाससंयुक्तस्तन्मेब्रूहितपोधन ईश्वरस्यवचःश्रु त्वाशिखांसंस्पृश्यपाणिना दुःखयुक्तइवोवाचनारदःकलहप्रियःनारदउवाच यन्निमित्तमहंदेवमर्त्यलोकात्समागतः त्वदंतिकंदुःखयुक्तस्तच्छृणुष्वजगत्पते दक्षयज्ञमहंद्रष्टुमद्यदेवास्समागताःतत्रयज्ञेस्थिताः सर्वेदक्षजामातरःप्रजाः

दृष्टास्तेनचतन्मध्येनदृष्टस्त्वंत्रिलोचनतवावज्ञाकृतातेनदक्षेणापुण्यकर्मणा तेननिश्वाससंयुक्तआगतोस्मित्वदंतिकं
ईश्वरेणविनाकिंचिद्धर्मकार्य्यंनसिद्ध्यति अतोस्यविफलःसर्वःप्रयासःस्वमखंप्रति तस्यतद्भाषितंश्रुत्वानतन्मिथ्येति
चिंतयन् सक्रोधस्तुततोजातईश्वरोजगदीश्वरः गौर्य्यासंप्रार्थितोदेवःश्रुत्वातन्नारदेरितं तस्ययज्ञस्यघातार्थंदेव
देवव्रजाम्यहं इत्युक्त्वात्वरिताकोपादीश्वरेणनिवारिता जगदीशनमस्तुभ्यंव्रजामिपितृवेश्मनि नारदेनाथसाहि
तागणनाथेनसंयुता यज्ञार्थमागताचैवदक्षद्वारेशिवप्रिया वह्नौदृष्ट्वावसोर्द्धारांलज्जिताचशिवप्रिया तिष्ठतींद्वारितां
दक्षोनददर्शमहासतीं क्षणमेकंचसातिष्ठद्यदादक्षोनपश्यति तदैवंचिंतितंदेव्याजीवितव्यंमयाकथं धाविताकुंड
निकटेहाहाकृत्वाचसाततःवन्हौक्षिप्तंतदागौर्य्याशापंदत्वासुदारुणं दृष्ट्वातच्चगणेशेनपाशःपरशुरुद्यतःक्षुब्धोह्य
सौतदात्यर्थंगौर्य्याअर्थेगणाधिपः पाशेनवद्ध्वाकतिचित्कोपान्निहतवान्सुरान् दक्षेणनोदितादेवाःसर्वेयुद्धायनिर्य
युः महद्युद्धमभूत्तत्रसहदेवैर्गणेशितुः तद्दृष्ट्वानारदःशीघ्रंपुनःकैलासमाययौ निवेदयामासचतमुदंतंसर्वंमही
श्वरे तच्छ्रुत्वास्फालयामासजटांकोपादुमापतिः ततोजातोतिविकटःपुरुषोरक्तलोचनः सवभाषेमहादेवंस्वा
मिन्नाज्ञांप्रदेहिमे वीरभद्रेतिनामास्यकृत्वाचाज्ञांतमादिशत् दक्षयज्ञविनाशायगच्छवीरेतिसत्वरम् श्रुत्वातदी
श्वरवचः सर्वप्रमथसंवृतः आययौयज्ञसदनमसृग्वह्निषुनिक्षिपन् ततइंद्रादयोदेवास्तद्वधायविनिर्ययुः
क्षणात्पराजितास्तेनविद्रुतास्तेदिशोदश अनुद्रुतांश्चतान्सोपिपूष्णोदंतानपातयत् भगस्यनेत्रेनासांचसहसा
विन्यकृंतत एवंविद्रावितान्सर्वान्शिरोयक्षस्यचिच्छिदे कृत्वैवंयज्ञघातंसआजगामशिवांतिकं नमस्कृत्य
पुरस्तस्थौकृतंकार्यमितिब्रुवन् तथाप्रशांतःकोपोस्यज्ञात्वैवंज्ञानचक्षुषा प्रसादयितुमीशानंब्रह्मविष्णूसमीयतुः
नमस्कृत्यस्तुतस्ताभ्यांप्रसन्नोभूत्सदाशिवः नारदस्तुंवरुश्चैवगीतैःशिवमतोषयन् प्रसन्नंवीक्ष्यतंविप्रःशिखांसं

स्पृश्यपाणिना ननर्तनारदस्तत्रतोषयन्नधिकांशिवं एतस्मिन्नंतरेब्रह्माविष्णुश्चप्रमथाधिपं व्यजिज्ञपत्त्वंदक्षा
दीन्कृपादृष्ट्यावलोकय कृत्तांगान्कुरुपूर्णांगान्मृतान्संजीवयप्रभो विलोकितास्तेदेवेनकृपादृष्ट्याविलोकिताः यथापूर्वं
सुराःसर्वेअभूवंस्तत्प्रसादतःउत्थायपादमूलंययौदक्षःपिनाकिनः अपराधंक्षमस्वेतिपुनःपुनरुवाचह उत्थापितः
करेणासौततोदक्षःपिनाकिना उक्तश्चमापुनःकार्षीरेवमीशावमाननं विचरस्वसुखेनेतिभूयस्तंकोपआविशत् शशाप
चतदागौरींयज्ञविघ्नकरींशिवः यज्ञविघ्नंकृतवतीदक्षस्यैषाततश्चिरात् तिर्यग्योनिंसमापन्नाविचरिष्यतिभूतले ततो
गौरीवभाषेतंप्रणिपत्यसदाशिवं कथंयास्यामितिर्यक्त्वंभूतलेवास्थितिःकथं अन्यथानैवभविताशापएषत्वयोदितःको
किलानांस्वरंरूपंनारीरूपंपतिव्रता विद्यारूपंकुरूपाणांक्षमारूपंतपस्विनां अचिरादेवचपुनःकुलेमहतिजन्मनि
भूयास्त्वमेवभर्ताचनवियोगश्चनौयतः वरयेत्कुलजांप्राज्ञःकुरूपामपिकन्यकां दुःकुलेयासमुत्पन्नाभर्तुःपातयतेकुलं
नदीपातयतेकूलंनारीपातयतेकुलं नारीणांचनदीनांचस्वच्छंदललितागतिःततस्तुष्टोमहादेवश्चक्रेशापविमोचनं द
शवर्षसहस्राणिकोकिलारूपधारणी नंदनेदेवविपिनेचरिष्यासिततःपरं हिमालयसुताभूत्वामत्प्रियात्वभुपेष्यसि दे
वानांचयथाविष्णुःसहकारोमहीरुहां गंगाचसर्वतीर्थानांभव्यातिर्यक्षुकोकिला आपाढोद्यौयदास्यातांकोकिला
यास्तदार्चनं सदायाकुरुतेनारीनसावैधव्यमाप्नुयात् वशिष्ठउवाच एतद्वाक्यावसानेतुगौरीसाकोकिलाभवत् त
दाआदिशुचोर्द्वित्वेकोकिलायाव्रतंशुभं यानारीनैवकुरुतेमोहात्साविधवाभवेत् कुरुत्वमेतत्कल्याणिकीर्तिमालेव्रतंशु
भं कीर्तिमालोवच कथमाराध्यतेगौरीकोकिलारूपधारिणी विधानंब्रूहिमेब्रह्मन्त्वत्प्रसादात्करोम्यहं वसिष्ठउ
वाच कोकिलाव्रतमाहात्म्यंविधानंचवदाम्यहं शृणुदेविप्रवक्ष्यामिमंत्रैःपौराणिकैर्युतं मलमासेत्वतिक्रांतेशुद्धा
षाढेसमागते आषाढ्यांपौर्णमास्यांतुसंध्याकालेह्युपस्थिते संकल्पयेन्नासमेकंश्रावणेप्रतिगृह्यच स्नानंसमाचरे

न्नित्यंब्रह्मचर्यस्थितासती भोक्ष्येनक्तंचभूशय्यांकरिष्येप्राणिनांदयां सौभाग्यधनधान्यादिप्राप्तयेशिवतुष्टये इति
सानतवायासंकल्प्यविप्राग्रेनारीविप्रेभ्यएवच प्राप्यानुज्ञांतुसंपाद्यसामग्रींसकलामपि प्रत्यूषेचप्रतिदिनंदंतधाव
नपूर्वकं नद्यांगत्वाथवाप्यांवातडागेगिरिनिर्झरे स्नानंकरोमिदेवेशिकोलिलेप्रीतयेतव जलेस्मिन्पावनेपुण्येसर्वदेव
जलाश्रयेस्नानंकुर्यादितींदेविसुगंधामलकैस्तिलैः दिनाष्टकंततःपश्चात्सर्वौषध्यापुनःपृथक् ततःपिष्टेनचस्नानंदिना
न्यष्टौसमाचरेत् तिलामलकपिष्टेनसर्वौषधियुतेनच षट्दिनानिततःस्नानंसंपूर्णफललिप्सया स्नात्वाध्यात्वारविंत
स्मैदद्यादर्घ्यंप्रयत्नतःआदित्यभास्कररवेह्यर्कसूर्य्यदिवाकर प्रभाकरनमस्तुभ्यंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यमंत्रः
कारयेत्कोकिलांदेवींसौवर्णांसर्वकामदां रौप्यंचरणयोश्चैवनेत्रयोश्चापिमौक्तिकं रत्नानिपंचपृष्ठेतुचूतवृक्षसमाश्रि
तां अथवातिलपिष्टेनकोकिलांपक्षिरूपिणीं निधायताम्रपात्रेतांपूजयेत्सुसमाहिता उपचारैःषोडशभिर्यथावत्त
न्निबोधय आवाहयामित्वांदेवींकोकिलारूपधारिणीं अवतारंकुरुष्वात्रप्रसादंकुरुसुव्रते आवाहनं आगच्छको
किलेदेविदेहिमेखिलवांछितं चूतवृक्षंसमारुह्यरमसेनंदनेवने आसनं तिर्यग्योनिसमुद्भूतेकोकिलेकलकंठके ति
लपुष्पाक्षतैरर्घ्यंगृहाणत्वंनमोस्तुते अर्घ्यं आषाढस्यसितेपक्षेमेघवर्णस्वरूपिणि कोकिलेनामवंदे वेस्नानी
यंप्रतिगृह्यतां स्नानं कोकिलेकलकंठेचमाधवेमधुरस्वरे वसंतवससेदेविवस्त्रंचप्रतिगृह्यतां वस्त्रं श्रीखंडंचंदनंदि
व्यंगंधाढ्यंसुमनोहरं विलेपनंमयादत्तंप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां गंधं हरिद्राकुंकुमद्रव्यैःकोकिलेकामसंभवे कुंकुमेना
र्चितासित्वमतःशांतिंप्रयच्छमे हरिद्रा कृष्णशुक्लंचरक्तंवावासांसिविविधानिच पीतवस्त्रप्रदानेनप्रीताःस्युःसर्व
देवताः वस्त्रयुग्म शतपत्रैर्जातिपुष्पैश्चंपकैर्मरुपत्रकैः पाटलैश्चैवदूर्वाभिर्युतंपुष्पंगृहाणमे इतिपुष्पं वनस्पत्यु
द्भवइतिधूपं आज्यंसद्वर्तिसंयुक्तमितिदीपं सर्वभक्ष्यसमायुक्तंरसैःसर्वैःसमन्वितं सर्वदेवसमाहारं नैवेद्यं प्रतिगृ

ह्यतामितिनैवेद्यं कूष्मांडैर्नारिकेलैश्चखर्जूरैर्दाडिमीफलैः चूतजंबीरजंबूभिःश्रीफलामलकैस्तथा द्राक्षाबादामबदरै
र्मातुलुंगैः सशर्करैः फलानि नागवल्लीदलंशुभ्रंकर्पूरैलासमन्वितं पूगीफलंसखदिरंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं हिर
ण्यगर्भमितिदक्षिणा भिन्नानिकंठसूत्राणिदद्यादपिदिनेदिने कुंकुमंपुष्पतांबूलमक्षतांश्चादिनेदिने कुर्य्यादेवंविधां
त्रपूजांश्रावण्यांतत्र सुव्रती विसर्जयेत्तुपश्चात्तांसौवर्णींकोकिलांयदि यदातुतिलपिष्टस्याक्रियतेकोकिल.यदि कुर्य्या
त्तुप्रत्यहंपूजांभिन्नायास्तुविसर्जनं रम्यंवनंसमागत्यश्रुत्वाकोकिलकूजितं यदानश्रूयतेशब्दउपवासस्तुतद्दिने
कोकिलेकृष्णवर्णेचसदावासोवनेपुते सौभाग्यमतुलंदेहिगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते इत्यर्घंदत्वाविसर्जनं तत्रमंत्रःदेवि
चैत्ररथोत्पन्नेविंध्यपर्वतवासिनि गच्छगच्छमहादुर्गेस्वस्थानेनंदनेवने प्रार्थना नमस्कारमंत्रः रूपंदेहिधनं
देहिसर्वसौख्यंचदेहिमे पुत्रान्देहियशोदेहिसौभाग्यंदेहिसंपदः इत्युक्त्वाततःपश्चाद्धविष्यान्नेनसुव्रती नक्त
भोजीभवेत्तावद्यावन्मासःसमाप्यते मासांतेताम्रपात्रेतुकोकिलांस्वर्णनिर्मितां वस्त्रधान्यगुडैर्युक्तांश्रावण्यांकुंडलं
तथा दद्यात्सदक्षिणांचापिदैवज्ञेवापुरोहिते एवमाषाढमासस्यद्वैविध्येसमुपस्थिते सधवाविधवावापियानारी
कोकिलाव्रतं करोतिसप्तजन्मानिसौभाग्यंलभतेतुसा मृतागौरीपुरंयातिविमानेनार्कतेजसा भविष्योत्तरे श्री
कृष्णउवाच एतद्व्रतंवसिष्ठेनमुनिनाकथितंपुरा तयाकृतंसुतत्सर्वंविधिनाकीर्तिमालया तस्याःसर्वंचनिष्पन्नं
वसिष्ठवचनंयथा एवमन्यापिकौंतेयकोकिलाव्रतमुत्तमम् करिष्यतिततस्तस्याःसौभाग्यंचभविष्यति आषाढौद्वौ
यदास्यातांकोकिलाव्रतमाचरेत् नकरोतियदानारीव्यालीभवतिकानने एकतःसर्वदानानिकोकिलाव्रतमेकतःकृ
तंपुराप्सरोभिश्चऋषिपत्नीभिरादरात् अहल्ययाचसंस्नात्वाकृत्वाशापविमुक्तये अरुंधत्यासदास्नात्वापूजिता
कोकिलानृप सीतयापूजितासापिसर्वकामार्थसिद्धये गौतम्यांदंडकारण्येस्नानंकृत्वायथाविधि नलान्वेषणकामाय

दमयंत्याचपूजिता रुक्मिण्याचततःस्नात्वापूजिताकोकिलाशिवा विष्णोःपत्युरवाप्त्यर्थं तच्चजातंनसंशयः
कुचेलामलिनादीनापरकर्मरतातथा एवंवंध्याकाकवंध्याकन्यावत्साविवत्सकाः सर्वास्ताःफलभाजः स्युर्व्र
तस्यास्यप्रभावतः आयुरारोग्यमैश्वर्य्यसुखवृद्धिंयशःसुतान् सौभाग्यंसुंदरंरूपंनारीप्राप्नोतिनान्यथा एवं
व्रतंमयाख्यातंकार्य्यंवारत्रयंनृप तृतीयांतेचविधिवत्कार्य्यमुद्यापनंशुभं एकस्माज्जायतेद्रव्यंद्वितीयाल्लभतेसुता
न् तृतीयाच्चापिसौभाग्यंप्राप्नुयान्नात्रसंशयः ॥ इतिवाराह कोकिलाव्रतम् ॥ अथोद्यापनं भविष्योत्तरे
युधिष्ठिरउवाच उद्यापनविधिंब्रूहिव्रतस्यास्यममप्रभो येनविज्ञातमात्रेणसौभाग्यंचभविष्यति ॥ श्रीकृष्ण
उवाच ॥ श्रावण्यांपौर्णमास्यांतुशुक्लपक्षेविशेषतः द्वितीयायामेकभक्तंदंतधावनपूर्वकम् उपवासस्यनियमं
कर्तुंव्रतपरायणं तृतीयापुण्यफलदामध्याह्नेसमुपोषिता उपलिप्यशुचौदेशेमंडलंतत्रकारयेत् लिखेदष्टद
लंपद्मंचतुष्कोणोपशोभितम् सप्तधान्यभृतंपात्रंप्रस्थेनैकेनपूरितं तदभावेतदर्द्धंवाकुडवेनाथपाण्डव ऊर्णप
ट्टंकृष्णवर्णंयुग्मंदद्यात्स्वशक्तितः तस्योपरिन्यसेद्देवींकोकिलांपूजयेत्ततः अनंगंधप्रदानेनधूपदीपप्रदानकं
नैवेद्यंमोदकाद्यंचपक्वान्नंसघृतंवहु अर्घ्यंचैवप्रदातव्यंतांबूलंफलमुत्तमं रात्रौजागरणंकार्यंवाद्यनृत्यसमन्वितं
पूजयित्वैकचित्तेनफलंप्राप्नोतिचाक्षयं प्रभातेविमलेजातेस्नानंकृत्वाविधानतः नित्यंनिर्वर्त्यविधिवद्धोमंचविधि
नाद्विजः तिलपंचकपुष्पैश्चतंडुलैर्घृतपायसैः अष्टोत्तरशतंहुत्वादुर्गामंत्रैश्चवैदिकः कोकिलाप्रीतयेतद्वद्धव्याहुती
नांशतत्रयं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सपत्नीकांश्चपंचच अशक्तोह्येकयुग्मंचभोजयेच्चतथागुरुं स्त्रीभ्यश्चैवप्रदा
तव्याःकरकाःपंचचैवतु मोदकाश्चससूत्राश्चवंशपात्रसमन्विताः कृष्णवर्णसमायुक्ताःपक्वान्नैर्वपूरयेत् सर्वोपस्क
रसंयुक्तंत्रिस्त्रीभ्यश्चप्रदापयेत् आचार्य्यंपूजयेद्दत्त्वागांकृष्णांचसवत्सकां उपानहौतथाशय्यांचामरंछत्रमेवच

मुद्रिकाकर्णवेष्टौचचंदनंकुसुमान्वितं सर्वंदद्याद्द्विजेंद्रायसपत्नीकायवैद्विजः दापयेद्विधिवत्सर्वंब्राह्मणायकुटुंबिने व्र
तोपदेष्ट्रेदानंचभोजनंचसदाक्षिणं एवंयाकुरुतेराजन्कोकिलाव्रतमुत्तमं सर्वंप्राप्नोतिसौभाग्यंपुत्रधान्यधनानिच
ततोभुंजीतनैवेद्यंपुत्रपौत्रसमन्वितः कोकिलेपूजितागच्छविधिवत्सर्वकामदे कारयेत्कोकिलांदेवींसौवर्णींसर्वकाम
दां रौप्यंचरणयोश्चैवनेत्रयोश्चापिमौक्तिकं पंचरत्नानिपृष्ठेचचूतवृक्षसमाश्रितां एवंचैवयथापूज्ययथोक्तविधि
नाशनैः विप्रहस्तेर्पितालक्ष्मीःस्वंस्वभावमिदंशृणु महाक्रममवाप्नोतिमहामायाप्रसादतः ॥

इतिश्रीनारदीयेकोकिलाव्रतोद्यापनम् ॥

अस्याअकरणेप्रत्यवायोऽयोध्याकांडेभरतेनोक्तः आषाढीकार्त्तिकीमाघीतिथयोतीवपुण्यदाः अप्रदानवतोयांतुय
स्यार्य्योनुमतेगतः अथास्योद्यापनेसंक्षिप्तप्रयोगः कौमुद्यां पूर्वोक्तसंकल्पांतेयथोक्तफलप्राप्त्यर्थंमाचरितको
किलाव्रतोद्यापनंकरिष्ये तत्रादावाचार्य्यवरणंविधाय एकलिंगतोभद्रेब्रह्मादिदेवताःसंस्थाप्य तदुपरिप्रस्थ
परिमितसप्तधान्यपुंजोपरि ताम्रपात्रे कृष्णोर्णवस्त्रयुग्मवेष्टितं कलशंप्रतिष्ठाप्य तदुपरि एकविंशतिवंधात्मकं
तिलपूर्णंवंशपात्रंनिधाय तत्रपूर्वोक्तलक्षणांहैमींकोकिलांगौरीमिमायमंत्रेणप्रतिष्ठाप्यपूर्वोक्तप्रकारेणपूजयेत् र
त्रौजागरणं कृत्वा प्रातः अग्निं प्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् कोकिलारूपिणींगौरीं गौरीमिमायेतिमंत्रेण तिलपंचक
पुष्पतंडुलपायसाज्यद्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिस्तथाव्याहृतिमंत्रेण विल्वपत्रैः शतत्रयपरिमि
ताहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये एवंहोमंसंपाद्यपंचमिथुनानिसंपूज्य अशक्तौद्वयं तेभ्योगुडतैल
मिश्रितपक्वान्नपूरितकरकयुतं सौभाग्यद्रव्यदक्षिणान्वितं वंशपात्रस्थकृष्णोर्णवस्त्रेणवेष्टितं वायनंदद्यात् तत्र
मंत्रः देविचैत्ररथोत्पन्नेविंध्यपर्वतवासिनि अर्चितापूजितासित्वंकोकिलेहरवल्लभे कोकिलेकलकंठासिमाधवे

मधुरस्वरे वसंतेवससेदेवि गच्छत्वंनंदनंवनंइतिमंत्रेणविसर्जयेत् ततःसदन्नेनब्राह्मणान्संतोष्य आचार्याय कोकि
लाप्रतिमांसोपस्करांशय्यांगांचदत्वा भूरिदानेनान्यानपि संतोष्याशिषोगृह्णीयादिति कोकिलाव्रतोद्यापनं
अस्यामेवांविकाव्रतं ब्रह्मपुराणे आषाढस्यपौर्णमास्यांयोर्चयेदंविकांनरः सोपवासोमहाभागसयातिपरमांगतिं
सोपवासःकृतोपवासःपरमगतिर्मोक्षः अत्रशिवपूजोक्ताभविष्यपुराणे आषाढस्यपौर्णमास्यांविधिवत्पूजयेच्छि
वं सोश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकेमहीयते अत्राभियुक्ताः पठंति शुचिसितदिनकरवारेकरमूलेवद्धमूलस्य नागारेरि
वनागाः प्रयांतिकिलदूरतस्तस्य तथा आर्द्रायाःप्रथमेपादेक्षीरमश्नातियोनरः अपिरोषान्वितस्तस्यतक्षकःकिं
करिष्यति क्षीरंपरमान्नमश्नात्ययंवलादितिव्रतिहस्तकाः तथा मूलंतंडुलवारिणापिवतियः प्रत्यंगिरासंभवं
निष्पिष्टंशुचिभद्रयोगदिवसेतस्याहिभीतिःकुतः कुर्य्यादेवयदाफणीदशतितंमोहान्वितोभूलयं स्थानंतेनसएव
यातिनियतंचक्षयमस्याचिरात् शुचिराषाढःप्रत्यंगिराशिरीषः अत्रविश्वेदेवपूजोक्ताब्रह्मपुराणे आषाढ्यंतेवैश्व
देवेनक्षत्रेसतिशोभने दशतान्पूजयेत्तत्र विश्वेदेवान्महावलान् वैश्वदेवंउत्तराषाढानक्षत्रंतेचदश क्रतुर्दक्षोवसुः
सत्यःकालःकामस्तथैवच धुरिश्चलोचनश्चैवतथाचैवपुरूरवाः आश्रवश्चदशैतेतु विश्वेदेवाःप्रकीर्तिताः इतिवृ
हस्पत्युक्तेः भविष्यपुराणे आषाढ्यांस्नानपूजेच श्रावण्यांसततंनरः आषढ्यामथकार्तिक्यांमाघ्यांप्राश्यचपादपान्
पजयेत्पितृपूर्वंतुदत्तमक्षयमुच्यतेइति अत्रविष्णुपुराणदानमुक्तं नारदीये एतद्विष्णुपुराणंतुसर्वशास्त्रार्थसंग्रहः
वाराहकल्पवृत्तांतंव्यासेनकथितंत्विह योनरःपठतेभक्त्यायःशृणोतिचसादरं तावुभौविष्णुलोकंतुव्रजेतांभुक्तभोगि
मको तल्लिखित्वाचयोदद्यादाषाढ्यांघृतधेनुना सततंविष्णुभक्तायपुराणार्थविदेद्विज सयातिवैष्णवंधामविमा
नेनार्कवर्चसाइति घृतधेनुदानंविष्णुधर्मोत्तरेज्ञेयम् अस्यांशिवशयनमुक्तं हेमाद्रौवामनपुराणे पौर्णमास्यामुमा

नाथः स्वपतेचर्मसंस्तरे वैयाघ्रेचजटाभारंसमुद्धृत्यमहिवर्षमणेति इयंरुद्रव्रतत्वात्पूर्वविद्धाग्राह्या। अत्र वैष्णुश
यनमप्युक्तं प्रागेकादशीप्रकरणे अत्रैव आषाढीशयात्रापूजाचोक्ताकाशीखंडे उदीच्यामारभूतेशमाढीशंसमर्चयेत्
आषाढ्यांपंचदशवर्षेनपापैःपरितप्यते कृत्वासांवत्सरींयात्रामनेनाजायतेनरइति अस्यांकिंचिद्दानंकार्यमाषाढी
कार्तिकीत्यादिनावैशाखीप्रकरणेद्रष्टव्यम् अस्यामेवशिवपवित्रारोपणमुक्तं हेमाद्रौ शिवधर्मपुराणभविष्ययोः
पौर्णमास्यांतथाषाढ्यांशिवंसंपूज्ययत्नतः उपवीतंशिवेदद्याच्छिवभक्तांश्चपूजयेत् पुनरेवचकार्तिक्यांपूज्यशंभुं
क्षमापयेत् यतिभ्योदक्षिणांदद्यात्सूत्रवस्त्रादिपूर्वकं यः कुर्यात्सकृदप्येवंचातुर्मास्येपवित्रकं कल्पकोटिशतं
दिव्यंरुद्रलोकेमहीयतइति अत्रैव कालांतरविधिपूर्वकनित्यत्वमुक्तं कालांतरे आषाढ्यंतेचतुर्दश्यांनभस्यनभसो
स्तथा अष्टम्यांचचतुर्दश्यांपक्षयोरुभयोःसमं पवित्रारोपणंकार्यंसप्तम्यांचाधिवासनपूर्वकं गंधपवित्रारोपणं
शिवकार्यं पौर्णमास्यामनुष्ठानपक्षेचतुर्दश्यामष्टम्यांवाचाधिवासनंकार्यं सप्तम्यांत्रयोदश्यांतत्रगंधपवित्र
कमितिहेमाद्रिवचनात् पवित्रारोपणंशंभोःकुर्यान्नभसिवाशुचौ चतुर्दश्यामथाष्टम्यामधिवास्यविधानतः
श्रावण्यांप्रोष्ठपद्यांचपवित्रारोपणंतुयः कुरुतेनापवित्रः स्यात्सतुसंवत्सरंनरइति शिवरहस्यवचनाच्च प
वित्रारोपणंशुचौ आषाढ्यामधिमासत्वेतत्रनेदंकार्यं आषाढेतुनकर्तव्यंसुप्तेदेवेजनार्दन इतिवचसातदभि
प्रायेणनिबंधकृद्भिः प्रत्याख्यानात् उक्तमासत्रय तदकरणे कन्यागतेऽपि सूर्ये तत्कार्यं उक्तमासत्रये
यस्तुनकुर्यात्सूत्ररोहणं असौकन्यागतेभानौ यथादक्षाणुनाक्तं कुर्यात्पवित्रंशंभोस्तु तुलायांनकथं
चनेतिवचनाद्दक्षाणुना अघोरमंत्रेणेति व्याख्यातं हेमाद्रिणा सहकालासंभवेसद्योपितत्कर्तव्यं यद्वातदै
वकर्तव्यं यदिप्रत्यग्रतयातदागोदोहांतरितंकृत्वासाधिवासिकंपवित्रकमितिवचनांतरात मंत्रातिरिक्तविधिरतु

स्वतंत्रफलसाधनपापफलवत्तांत्रिकपूजाविधिसान्निधिपठितस्यप्रधानकर्म्मत्वायोगेनांगत्वस्यैवौचित्यात् फलव
त्सन्निधावफलंतदंगमितिन्यायात् अतएवपांचरात्रोदिव्यसिद्धांतेप्रतिपादितं तत्तत्तंत्रप्रवेशार्थंतत्तत्तंत्रोक्तवर्त्मना दी
क्षाचिह्नादिकंकार्य्यंवैष्णवाग्र्योयथाविधिः यथाकृष्यादिसंस्कारात्क्षेत्रेसस्यफलोदयः तथातापादिसंस्कारात्पु
रुषस्यफलोदयः भगवच्चिन्हसंतप्तोभगवच्छास्त्रचोदिते धर्मेयदिनवर्तेतघातयेत्तंमहीपतिरिति सनत्कुमारसंहि
तायामपि तत्रसंस्कारयुक्तस्तुतंत्रमार्गमनाश्रयन् केवलंवैदिकंमार्गंसेव्यमानःपतत्यधः उपवीतादिवद्धार्याः शंखच
क्रगदाध्वजाः तंत्रमार्गप्रवृत्तस्यवैष्णवस्ययथाविधि अप्रसन्नप्रवृत्तानांचिन्हमत्रध्वजोयथा तंत्रमार्गप्रवृत्तानांत
थाचक्रादिधारणंचक्रादिधारणंपुंसांहरिसंबंधवेदनं यातिब्रह्मनिमित्तंहिकलयाहिविभूषणमिति एवंच सुदर्शनंधार
यित्वावाञ्छितस्तंद्विजोत्तमः उपनीयविधानेनपश्चात्कर्म्मसुयोजयेदितिवचनेनसुदर्शनादिधारणस्यतांत्रिकोपनयनांग
त्वेनप्रदीयते उपवीतादिवद्धार्य्या इतिसनत्कुमारवचनेनैवकुर्य्यात् उपवीतीशिखीविप्रश्चक्रलांछनसंयुतः
चक्रलांछनहीनस्यविप्रस्यविफलाक्रियेति यमवचनेनापि लांछनहीनस्य तांत्रिकक्रियावैकल्यमेवप्रतिपाद्यते
पूर्वोक्तप्रमाणैश्चक्रादिलांछनस्यतांत्रिकक्रियायामेवांगत्वावगमात् चक्रांकितायदत्तानिहव्यकव्यानियानिवै रक्षां
सितानिगच्छंतिनपितृन्नचदेवताइत्यादिवचनैःकेवलवैदिकानामुक्ताचारस्यनिषेधाच्च अथपूर्वोक्तरीत्यातप्तमुद्राधा
रणस्यतांत्रिकविषयत्वमस्तुगोपीचंदनादिकृतसुदर्शनस्यसर्वस्वरूपसाधारणंस्यात् गोपीचंदनतोनित्यंलांछितंय
स्यविग्रहम् शंखचक्रगदापद्मैर्देहेतस्यसदाहरिः कृष्णायुधांकनंपुण्यंगोपीचंदनमृत्स्नया प्रयागादिषुतीर्थेषुस
गत्वाकिंकरिष्यति ललाटेतुगदाधार्य्यामूर्ध्निपाशदरौतथा भ्रूमध्येनंदकंचैवशंखचक्रौभुजद्वये इत्यादिपद्मपुराण
वचनेषुपुरुषविशेषाश्रवणादितिचेन्न अनारभ्याधीतस्याग्निष्टोमेप्रवृणक्तीत्यादिवाक्यादग्निष्टोमार्थत्ववदुत्पत्तिवा

क्यसंनिधावश्रूयमाणयजमानसंवंधस्यापि गोपीचंदनादिकृतचक्रादिधारणस्य गोपीचंदनमृत्तायैः शंखचक्रा
दिलांछितःस्वगृहेपूजयेद्देवंपांचरात्रविधानतइतिवाक्यात्तांत्रिकपूजांगत्वावगमादित्याहुः परेतु वैष्णवसंस्काराः
सर्वेपिविष्णवालयपूजार्थाएव ननुगृहेविष्ण्वाराधनार्थाः श्रीशास्त्रेसंकर्षणाद्युत्सवांतानामालयपूजाप्रकाराणा
मेववहुशः प्रपंचमानतयाआलयपूजायाएवप्रकरणत्वौचित्यात् गृहाराधनस्यक्वाचित्कविधानप्रकरणीयत्वायो
गात् तथाचसुदर्शनधारणमालयपूजकदेवलकादिविषयमेवेत्याहुः वस्तुतस्तु पांचरात्राद्यागमांतर्गतानांद्विजा
त्यादिपदघटितवचनानांपांचरात्राद्यागमोक्तदीक्षासंस्कृतद्विजातिविषयत्वेन प्रामाण्यंव्यवस्थापितं द्विजात्यादि
पदघटितस्यनिषेधशास्त्रस्यापितद्विषयत्वमेवयुक्तं तथाचविहितप्रतिषिद्धत्वाद्ग्रहणं ग्रहणत्यागावाज्यभागवद्वि
कल्पोमुद्राधारणस्यवैदिकतांत्रिकदीक्षासंस्कृतानां नचशुद्धवैदिकानामेवभ्रांत्यादिप्रसक्तचक्रादिधारणंनिषिध्यत
इतिवाच्यं वहूनांनिषेधवाक्यानांविधायकत्वेसंभवति नांतरिक्षेनदिवेत्यादिवदनुवादकत्वानौचित्यात् नचाष्टदोषदु
ष्टविकल्पापत्तिःअप्रामाण्यायपर्यायानुवादकत्वापेक्षयाफलमुखत्वेनविकल्पस्यस्वीकर्तुमुचितत्वात् निषेधवाक्या
न्यिवहूनिपुराणादिषूपलभ्यंते स्वशरीरेऽन्यदेहेवाअंनककरणाद्द्विजइति इदंहिमनुवचनंनब्रह्मविष्णुरुद्राणांचिन्ह
मेकस्यधारयेदितिवचनानुरोधेनद्विजशब्दप्रतिपाद्यानांब्राह्मणक्षत्रियवैश्यानां ब्रह्मविष्णुरुद्रचिन्हांकनरूपनिषेध
परंशातातपस्मृतौनांकयेन्नदहेद्गात्रंदेवतायुधलांछनैःअंकयेद्यदिवामोहात्पतत्येवनसंशयइतियमस्मृतौनांकयेन्नदहे
द्गात्रंदेवतायुधलांछनैःदहनाल्लेखनाद्विप्रःपातित्यंयातितत्क्षणात् इतिवौधायनस्मृतौनांकनायदहेद्देहंदहेच्चेत्कामका
रतःनाधिकुर्वंतिदग्धांगान्श्रौतस्मार्तेषुकर्मस्वितिति अन्यत्रापि ततश्चक्रधराश्चैवपंचायुधधराअपि पाखंडाःसर्वएवैते
सर्वकर्मवहिष्कृताइतिस्मृतिसारसंग्रहे चैडालंपतितंव्यंगंतप्तचक्रधरंद्विजं सूतिकामग्निदंदृष्ट्वासवासाजलमाविशेदि

तिर्य्यग्योन्यंतरे कुक्कुटश्चवराहश्चतप्तचक्रधरस्तथा। रजस्वलाचषंडश्चपंचैतेश्राद्धदूषकाः चक्रांकितायदत्तानिहव्यक
व्यानियानिवै रक्षांसितानिगच्छंतिनपितृन्नचदेवताः पाखंडिनश्चपतितायेचचक्रांकिताद्विजाः पुण्यकर्मणितेषांवै
सन्निधिर्नेष्यतेक्कचित् तप्तचक्रांकितंविप्रंनपश्येत्पुण्यकर्मणि तंदृष्ट्वाचद्विजोभूमावशुद्धिंसहसाप्नुयात् अज्ञाना
दथवालोभादंकितोवासुदर्शनम् धत्तेकुलघ्नंतंदृष्ट्वासवासाजलमाविशेत् भुजाग्रेसलिलैनैवविलिखेद्यः सुदर्श
नम् वेदशास्त्रविनीतोऽपिदहत्यासप्तमंकुलमिति चक्रांकिततनुर्वाऽपिराजन्लिंगांकितोपिवा। नाधिकारीसविज्ञेयःश्रौ
तस्मार्तेषुकर्मसु शंखचक्रंचलिंगंचयोमूढोधारयत्यसौ पाखंडःसहिविज्ञेयः सर्वकर्म्मवहिष्कृतः पाखंडिनंपा
शुपतंविकर्मस्थंनिरीश्वरम् विवासयेत्स्वराष्ट्रात्तुसर्वानेतानवैदिकानिति ताम्ररौप्यसुवर्णादिकृतचक्रादिलांछनम्
विधीयतेहिशूद्राणांनद्विजानांकथंचनेति नारदवचनं आदित्यपुराणे वेदेषुयज्ञभागेषुयस्यनास्त्यधिकारिता स
तापयित्वाचक्रादिधारयेत्स्वभुजद्वयमिति शंखचक्राद्यंकनंचनृत्यगीतादिकंतथा एकजातेरयंधर्म्मोनजातुस्याद्
द्विजन्मनः यथाश्मशानजंकाष्टमनर्हंसर्वकर्म्मसु तथाचक्रांकितोविप्रः सर्वकर्म्मसुगर्हितः शंखचक्रंमृदाय
स्तुकुर्य्यात्तप्तायसेनवा सशूद्रवद्बहिःकार्य्यःसर्वस्माद्द्विजकर्म्मणइति किंच लीलयापिलिखेद्यस्तुवाहुमूलेसु
दर्शनम् कुलकोटिंसमुद्धृत्यसगच्छेद्वैष्णवंपदमित्यादिमानवादिवचनैः स्वतंत्रफलार्थत्वविहितस्य सुदर्शनधारण
स्यपांचरात्राद्यागमविहितदीक्षाकर्तृसंस्कारकत्वेप्रमाणाभावः नचप्रकरणात्तदवगमः प्रकरणापेक्षयावलीयसा
वाऽन्येनफलार्थतयाविनियुक्तस्यदुर्वलेनप्रकरणेनविनियोगासंभवात् किंचात्रप्रकरणमेवनसंभवति परस्पराकां
क्षालक्षणंहिप्रकरणं नचफलार्थत्वेनविनियुक्तस्यमुशलधारणस्यस्वोपकार्याकांक्षास्ति नचचक्रलांछनस्यविफली
क्रियते पूर्वोक्तवचनेनतांत्रिकजांगत्वेष्वस्त्वितिवाच्यं अतःक्रियाशब्देनफलसाधनपंचरात्राद्यागमविहितहोम दि

क्रियायाअभिधानेन पूजादेः क्रियाशब्देनाभिधेयत्वेनतदंगत्वेप्रमाणाभावात् नचवैष्णवत्वस्यसिद्ध्यर्थमित्यादि
वचनैर्दीक्षांगत्वावगमः तत्रवैष्णवत्वस्यासिद्ध्यर्थसंभवेनवैष्णवत्वस्यविष्णुभक्तेर्व्यंजकत्वस्यैवप्रतीतेः नचोपनी
तादिवद्धार्याः शंखचक्रगदादयः तंत्रमार्गप्रवृत्तस्यवैष्णवस्ययथाविधीतिवचनेन तांत्रिककर्मांगत्वावगमः
तद्वचनस्य शंखचक्रादिधारणे तंत्रमार्गप्रवृत्तवैष्णवरूपकर्तृविधायकत्वात् शुद्धतांत्रिकविषयत्वेन मिश्रमा
र्गप्रवृत्तवैष्णवविषयत्वाभावाच्च एवंचसुदर्शनंधारयित्वावन्हितप्तंद्विजोत्तमः उपनीयविधानेनपश्चात्कर्म
सुयोजयेदितिवचने त्वाप्रत्ययः कालमात्रविधायकः नत्वंगत्वबोधकोपिदर्शपौर्णमासाभ्यामिष्ट्वासोमेनयजे
तेतिवत् वस्तुतस्तुचक्रांकिततनुर्वापिराजन्लिंगांकितोपिवा नाधिकारीपरिज्ञेयः श्रौतस्मार्त्तेषुकर्मस्विति
वृहदाह्निकवचने चक्रांकिततनोः श्रौतस्मार्त्तकर्मस्वधिकारनिषेधःप्रतीयते चक्रांकिततनुश्चतंत्रदीक्षासंस्कृतएव
तस्यच वैदिकंतुपुरस्कृत्वापश्चात्तंत्रंसमाचरेदितिवचनेनवैदिकधर्माधिकारप्रतीतेर्मिश्रमार्गप्रवृत्तानांस्फुटंविकल्प
सिद्धानिनचकेवलतंत्रमार्गप्रवृत्तानामपिविकल्पःस्यादितिवाच्यं वैदिकाधिकारिणामेवनिषेधविधिविषयत्वेन
तत्रैवविकल्पौचित्यात् वैदिककर्माधिकारशून्यानामेवकेवलंतंत्रमार्गाधिकारात् एवंताम्ररौप्यसुवर्णादिकृतंचक्रा
दिलांछनं विधीयतेहिशूद्राणांनद्विजानांकथंचनेत्यादित्यपुराणवचने कथमपीति कथंचनेतिपदेनघटितेतांत्रिक
दीक्षासंस्कृतत्वेपिचक्रादिधारणनिषेधापत्तेः तस्मात्केवलवैदिकैःशंखचक्रादिधारणंनकार्यं प्रापकप्रमाणाभावा
त् मिश्रमार्गप्रवृत्तैः पूर्वोक्तदिशादिविकल्पेनानुष्ठेयं केवलतंत्रमार्गप्रवृत्तस्तुनियमेनानुष्ठेयमितिसमासाप्रकृता
नुकृतिपरंपरयेत्यलंव्यवस्था अथमत्स्यपुराणोक्तंविभूतिद्वादशीव्रतं नंदिकेश्वरउवाच शृणुनारद वक्ष्यामि
विष्णोर्व्रतमनुत्तमं विभूतिद्वादशीनामसर्वामरविभूषिता कार्तिकेत्वथवैशाखेमार्गशीर्षेतुफाल्गुणे आषाढेवैदशम्यां

तुशुक्लायांलघुभुङ्नरः कृत्वासायंतनींसंध्यांगृण्हीयान्नियमंबुधः एकादश्यांनिराहारःसमभ्यर्च्यजनार्दनं द्वाद
श्यांद्विजसंयुक्तःकरिष्येभोजनंततःतदविघ्नेनमेयातुसाफल्यंमधुसूदन ततःप्रभातेवोत्थायकृतस्नानजपःशुचिपूजयेत्
पुंडरीकाक्षंशुभमाल्यानुलेपनैः विभूतिदेनमःपादौविशोकायेतिजानुनी नमःशिवायेत्यूरूचकटिंवैविश्वरूपिणे कं
दर्पायनमोमेढ्रमादित्यायनमःकरौ दामोदरायेत्युदरंवासुदेवायचस्तनौमाधवायेत्युरोविष्णोःकंठमुत्कंठिनेनमः श्री
धरायमुखंकेशान्केशवायेतिनारद पृष्ठंशार्ङ्गधरायेति श्रवणौवरदपाणये शिरःसर्वात्मनेब्रह्मन्नमइत्यभिपूजयेत् म
त्स्यमुत्पलसंयुक्तंहैमंकृत्वातुशक्तितः उदकुंभसमायुक्तंह्यग्रतःस्थापयेद्विभोः गुडपात्रंतिलैर्युक्तंसितवस्त्राभिवेष्टितं रा
त्रौजागरणंकुर्यादितिहासकथादिकं प्रभातायांतुशर्वर्यांब्राह्मणायकुटुंबिने सकांचनोत्पलंदेवसोदकुंभंनिवेदयेत्
यथानमुच्यतेविष्णुःसदासर्वविभूतिभिः तथामामुद्धराशेषदुःखसंसारकर्दमात् दशावताररूपाणिप्रतिमासंक्रमा
न्मुने दत्तात्रेयंतथाव्यासंमुन्यन्नेनसमन्वितं प्रतिमासंतुकर्तव्यामूर्तयःकाचनेनवै कांचनस्यैवपद्मस्यसंस्थाप्योपरि
पूजयेत् पुष्पधूपादिनैवेद्यैर्भक्ष्यभोज्यैःसदीपकैः वस्त्रैराभरणैश्चैवयथाविभवसारतः रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतनृ
त्यादिभिर्नरः ततःप्रभातेविमलेकृतस्नानादिकाक्रियः उपदेष्टेतुदातव्यंसर्वमेतत्समाहृतंप्रतिमासंपुराणज्ञेवेदवेदांग
पारगे ततःसंवत्सरांतेचविश्वेशंशक्तिपूर्वकं शक्तिपूर्वकमिति सविभूतिपुरःसरंकृत्वासंपूज्यलवणपर्वतेनसमान्वि
तं लवणपर्वतदानविधिस्तुदानखंडेऽन्वेषणीयः शय्यांसोपस्करांश्रेष्ठांगांचैवोपस्करान्वितां ग्रामंदेशपतिर्दद्यात्
क्षेत्रंग्रामपतिस्तथा निवर्तनंक्षेत्रपतिर्भवनंत्वसमृद्धिमत् एवंविभवसारेणपूजयित्वेदृशंगुरुं अन्यानपियथाशक्त्या
तर्पयित्वाद्विजोत्तमान् वस्त्रान्नगोहिरण्यादिसत्वमास्थायचोत्तमं यत्रसत्वंतत्रहरिस्तोषमायात्यसंशयं यश्चातिनिः
स्वःपुरुषोभक्तिमान्माधवंप्रति पुष्पार्चनविधानेनसत्कुर्याद्वत्सरत्रयं अनेनविधिनायस्तुविभूतिद्वादशीव्रतंकुर्यात्स

पापनिर्मुक्तःपितॄणांतारयेच्छतं सप्तजन्मन्यसौमर्त्योविभूतिंप्राप्नुयात्परां रोगदौर्गत्यपापानांभाजनंनोपजायते भ
क्तिश्चयज्ञपुरुषेतस्यजन्मनिजन्मनि प्राप्नुयादच्युतंस्थानमच्युतस्यप्रसादतः इयंचाखंडितंकार्याविभूतिद्वादशीन
रैःसर्वपापप्रशमनीसर्वफलप्रदायिनी इतिकलुषविदारणंजनानांपठतिसदाथशृणोतिवोत्तिभक्त्यामातिमापिचददाति
देवलोकेवसतिचिरंचसपूज्यतेऽमरौघैः इतिमत्स्यपुराणोक्तविभूतिद्वादशीव्रतं ॥ ॐ अथस्कंदपुराणोक्तंदेवशय
यन्येकादशीव्रतं तथाचपद्मपुराणे युधिष्ठिरउवाचआषाढस्यसितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् कोविधिःकेनवाचीर्णा
किंपुण्यंचवदस्वमे श्रीकृष्णउवाच कथयामिकथांपुण्यांस्वर्गमोक्षप्रदायिनीं कामिकानामनाम्नेतिसर्वपापहराप
रा यस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंभवेत् सत्यंसत्यंमयाप्रोक्तंनातःपरतरंनृणां पापिनांपापनाशायतृणदावान
लोपमा अतःपरंनरश्रेष्ठनैवमोक्षप्रदायिनी यस्मात्तत्कारणाद्राजन्श्रूयतांगतिरुत्तमा वैष्णवैर्ममभक्तैश्चसततंश्रुति
पोषकैः आषाढेवामनोयैस्तुपूजितस्तैर्जगत्त्रयं वामनःपूजितोयेनकमलैःकमलेक्षणः तेनार्चितंजगत्सर्वंत्रयोदेवाः
सनातनाः एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्यंहरिवासरं युधिष्ठिरउवाच संशयोऽस्तिमहाभागश्रूयतांमेजनार्दन कथं
सुप्तोसिदेवेशकथंत्वंवलिमानदः संतुष्टःपृथिवीदेवाकिंकुर्वंतिजनास्तदा किंव्रतंकोविधिश्चैवचातुर्मास्येसमागते एत
द्विस्तरतोदेवसंशयंछिंधिमेप्रभो श्रीकृष्णउवाच श्रूयतांराजशार्दूलकथांपापहरांपरां वलिर्वैदानवःपूर्वमासीत्त्रेतायु
गेतथा पूजयंश्चैवमांनित्यंमद्भक्तोमत्परायणः यज्ञैस्तुविविधैःसूक्तैर्जपन्नास्तेसनित्यशः द्विजानांपूजकोनित्यंयज्ञकृ
द्धर्मकृत्ततःपरंसात्विंद्राविद्वेषादिंद्रलोकमजीजयत् मद्दत्तमिंद्रलोकंतज्जितंतेनदुरात्मना एवंविधोवहुधास्तुतंइंद्रेण
सूक्तिभिः गुरुणादैवतैःसार्धंवहुधापूजितोह्यहं ततोवामनरूपेणअवतारेतुपंचमे अत्युग्ररूपेणतदासर्वब्रह्मांडरू
पिणा वालकेनजितःसोपिसत्यमालंव्यतास्थिवान् मयाव्याप्तंचतत्सर्वंत्रैलोक्यंसप्तसागरं एवंरूपंतदाकृत्वा

श्रूयतांराजसत्तम संकल्पमात्रेणकृतंपदत्रयमिदंक्रमात् प्रार्थ्यमानेमयितदासंकल्पःपतितःकरात् भूर्लोकेतुपदंन्य
स्यभुवर्लोकेतुजानुनी स्वर्लोकेतुकटिंन्यस्यमहर्लोकेतथोदरं जनलोकेचहृदयंतपोलोकेचकंटकम् सत्यलोकेमुखं
स्थाप्यउत्तमांगंतदूर्ध्वके सूर्यचंद्रग्रहाःसर्वेनक्षत्रायोगसंयुताः देवाःसेंद्राश्चनागाश्चममतस्थुस्तथोदरे स्तुवंतोवे
दसंभूतैःसूक्तैश्चविविधैस्तदा करेगृहीत्वातुबलिंत्रिपादैःपूरितामही अर्धंतुतस्यपृष्ठेवैतदान्यस्यपदंत्वहं क्षिप्तोरसा
तलेराजन्दानवोममपूजकः क्षिप्तेतुदानवेचैवकिमकुर्वंततःपरं विनयावनतोसातुप्रसन्नोहंजनार्दनः आषाढशु
क्लपक्षेवैकामिकाहरिवासरः तस्यामेकाचमेमूर्त्तिर्बलिमाश्रित्यतिष्ठति द्वितीयाशेषपर्य्यंकेक्षीराब्धौसागरोत्तमे सुप्ते
मयिहृषीकेशेयावच्चायातिकार्तिकी तावदेतद्भवेत्पुण्यंसर्वपुण्येषूत्तमोत्तमं एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्यासाप्रय
त्नतः नातःपरतराकाचित्पवित्रापापनाशिनी यस्यांप्रसुप्यतेदेवःशंखचक्रगदाधरः श्रीयुक्तंपूजयेद्देवंत्रैलोक्यस्य
पितामहं रात्रौजागरणंकृत्वाभक्त्यायुक्तोविशेषतः एवंयःकुरुतेराजन्नेकादश्याविधानकं सर्वपापहरंचैवभुक्तिमुक्ति
प्रदायक शृणुयाच्चैवयोमर्त्यःकथांपापहरांपरां अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ॥

॥ इतिश्रीस्कंदपुराणेदेवशयनीकामदैकादशीव्रतकथा ॥

अस्यामेवाषाढशुक्लैकादश्यामन्वादितिथिस्तत्रः श्राद्धंकर्तव्यं तत्रैकादशीमध्याह्नव्यापिनीग्राह्येति ॥ *
प्राक्मन्वादिकृत्येभिधानात् आषाढशुक्लैकादशीकृत्यनिर्णयः अत्राषाढशुक्लद्वादश्यामनुराधायोगरहितायांपारणं
कुर्य्यात् तदुक्तंहेमाद्रिभविष्ये आभाकासितपक्षेषुनत्रश्रवणरेवती संगमेनहिभोक्तव्यंद्वादशीव्रतमाचरेत्॥अस्या
र्थः आषाढभाद्रपदकार्तिकशुक्लद्वादशीष्वनुराधाश्रवणरेवतीयोगे एकादशीव्रतस्यपारणंनकुर्य्यात् आसुत्रिसू
त्त्वप्येकादशीषूपवासव्रतकर्तव्यतोक्ता तथाचभगवद्वचनं मच्छयनेतुमदुत्थानेमत्पार्श्वपरिवर्तने नरोमूलफलाहा

रोहादिशल्यंममार्पति यदाषाढद्वादश्यांमैत्रेणाष्टयामात्मकीयोगस्तदोपवासद्वयप्रसंगादशकादिभिर्मैत्राद्यपादयो गएवपारणेवर्ज्यः तदुक्तंविष्णुधर्मोत्तरे मैत्राद्यपादेस्वपितीहविष्णुः पौष्णांत्यपादेप्रतिबोधमेति श्रुतेश्चमध्येप रिवर्तमेतिसुप्तिप्रबोधपरिवर्तनमेववर्ज्यमिति इदंत्वनुराधायोगेपारणवर्जनंकृतादियुगांतरविषयं तथाचज्योतिर्नि बंधेमहाभारते आभाकानांसितपक्षेमैत्रांत्यश्रुतिरोहिणी संगमेनैवभोक्तव्यंद्वादशद्वादशीहरेत् मैत्रर्क्षेतुकृतेत्याज्यं त्रेतायांरेवतीत्यजेत् अथपुनरपिदेवशयनमुपक्रम्य सर्वेषांदेवतानांशयनकालःप्रदर्श्यते वामनपुराणे एकादश्यां जगत्स्वामीशयनेपरिकल्पयेत् शेषाहिभोगपर्यंकेकृत्वासंपूज्यकेशवं कृत्वापवित्रकंचैवसम्यक्संपूज्यचद्विजान् ॥ अनुज्ञांब्राह्मणेभ्यश्चद्वादश्यांप्रयतःशुचिः लब्ध्वापीतांबरधरःस्वास्तिनिद्रांसमापयेत त्रयोदश्यांततःकामःस्वपि तेशयनेशुभे कदंबानांसुगंधानांकुसुमैःपरिकल्पिते चतुर्दश्यांतथायक्षाःस्वपंतिसुखशीतले सौवर्णपंकजकृतेसु खास्तीर्णोपधानके पौर्णमास्यामुमानाथःस्वपितेचर्मसंभवे वैयाघ्रेसजटाभारंसमुद्ग्रंथ्याथचर्मणा यदादिवाक रोराशिंसमायातिचकर्कटं ततोमराणांरजनीभवतिदक्षिणायनं नीलोत्पलमयेशुभ्रेब्रह्माप्रतिपदितथा तल्पेस्व पितिलोकानांदर्शयन्मार्गमुत्तमं विश्वकर्माद्वितीयायांतृतीयायांगिरेःसुता विनायकश्चतुर्थ्यांतुपंचम्यामपिधर्म राट् षष्ठ्यांस्कंदःस्वपितिहिसप्तम्यांभगवान्रविः कात्यायनीतथाष्टम्यांनवम्यांकमलालया दशम्यांभुजगेश श्चस्वपंतेवायुभोजनाः एकादश्यांतुकृष्णायांसाध्याब्रह्मन्स्वपंतिच ॥ एवमेकादश्यांशयनपरिकल्पनं द्वादश्यां निद्रोदयः इतिवामनपुराणात् अत्रविभुद्वादश्यांलवणपर्वतदानमुक्तंपाद्मे उत्तमःषोडशद्रोणैःकर्तव्योलवणाचलः मध्यमःस्यात्तदर्द्धेनचतुर्भिरधमःस्मृतः वित्तहीनोयथाशक्त्याद्रोणादर्ध्वंतुकारयेत् चतुर्थांशेनविष्कंभपर्वतान्कारये त्पृथक् अत्रपृथगित्युक्तेःप्रत्येकमेरुद्रव्यचतुर्थांशपरिमितेनलवणेन विष्कंभपर्वतचतुष्कमयंधान्यपर्वतवत्

विष्कुंभवत्तेषुज्ञेयमितिमदनः अत्रविधानंधान्यपर्वतवत्ज्ञेयं मंत्राश्च सौभाग्यरससंभूतोयतोयंलवणोरसः तदा
त्मकत्वान्मांपाहिपापात्तस्मान्नमोनमः यस्मादन्नरसाःसर्वे नोत्कृष्टालवणंविना प्रियंचशिवयोर्नित्यंतस्माच्छां
तिंप्रयच्छमे विष्णुदेहसमुद्भूतंयस्मादारोग्यवर्द्धनं तस्मात्पर्वतरूपेणपाहिसंसारसागरात् अनेनविधिनाय
स्तुदद्याल्लवणपर्वतं उमालोकेवसेत्कल्पंततोयातिपरांगतिं संकल्पश्च कल्पपर्यंतमुमालोकप्राप्तिसमनंतरपरम
गतित्वकामईश्वरप्राप्तिकामोवालवणाचलदानमहंकरिष्ये एवमेवदानविधानंइतिलवणाचलदानम् ॥ अथचातुर्मा
स्येधारणापारणाव्रतविधानं भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच शृणुकौंतेयवक्ष्यामिधारणापारणाव्रतं बांधवादिवधं
दोषसर्वोपद्रवनाशकम् चातुर्मास्येतिथावादौमासिकौंतेयसुव्रत पुण्याहंकारयेत्पूर्वमेकादश्यांशुभेदिने पश्चात्स
कल्प्यनियमंतदारभ्यव्रतंचरेत् आदौमासितथाचांतेचातुर्मास्यमथापिवा एकस्मिन्धारणंकार्यंपारणंचतथा
परं उपवासोधारणंस्यात्पारणंभोजनंभवेत् धारणाद्यदिनेप्राप्तेअर्घ्यंपूर्वंनिवेदयेत् पारणंतुततःकार्यंमंत्रमष्टाक्ष
रंजपेत् अष्टोत्तरशतंदद्यादर्घ्यंदेवायतन्मनाः समाप्तेमासिराजेंद्रकुर्यादुद्यापनबुधः चातुर्मास्यव्रतंचाथमा
सेमासेतुकारयेत् उपवासदिनेप्राप्तेपुण्याहंकारयेत्पुरा आचार्यंवरयेत्पश्चाद्ब्रह्माणंतुततःपरं कुर्यात्तुप्रतिमांत
त्रलक्ष्मीनारायणस्यच पूर्णकुंभेतुतांस्थाप्यपूजयेन्निशिभूमिप पंचामृतैस्तथापुष्पैस्तुलसीदलसंयुतैः माल
तीकेतकीभिश्चमल्लिकाकुसुमैस्तथा रात्रौजागरणंकुर्यात्पुराणपठनादिभिःप्रातःकालेतुसंप्राप्तेब्राह्मणांस्तुनिमंत्रयेत्
मासेविप्राःपंचदशद्विमासेद्विगुणान्नृप चातुर्मास्येतथाराजन् तथात्रिंशत्भूसुरान् आनीयसंख्ययाराजन्ब्राह्म
णांस्तान्निमंत्रयेत् पश्चात्पूजादिकंकृत्वादेवपूजांसमाचरेत् पश्चादग्निंसमाधायहोमंकुर्याद्यथाविधि निषसीदेति
मंत्रेणजुहुयाच्चातिलोदकं अराजिकेशामंत्रेणजुहुयाच्चतिलोदकं अष्टाक्षरेणमंत्रेणपायसंजुहुयात्ततः लक्ष्मीनारा

यणोदेवः स्थानत्रयेपिदेवता पूर्णाहुतिंततोहुत्वाहोमशेषंसमापयेत् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चादाचार्यंपूजयेत्ततः एवं कृत्वामहाभागब्रह्महत्यादिपातकैः मुच्यतेनात्रसंदेहस्तस्मात्कुरुमहाव्रतं सुग्रीवस्तुपुराराजन्कृत्वावालिनमाहवे नारदोपिपुराराजन्पूर्वजन्मनिशूद्रजः द्विजेभ्यउपदेशात्तुसकृद्धारणपारणं होमादिकंविनाचापिव्रतस्यास्य प्रभावतः जितेंद्रियस्ततोभूत्वाब्रह्माभूद्ब्रह्मवादिनांवरः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनधारणंपारणंकुरु इंद्रियाणांवशार्थायसर्वपापापनुत्तये तस्मात्त्वमपिराजेंद्रकुरुष्वेदंव्रतोत्तमं किंदानैस्तपसासाध्यैःकिमन्यैश्चव्रतैर्यमैः धारणंपारणंकुर्याद्व्रतानामुत्तमंव्रतं सर्वयज्ञेषुतीर्थेषुसर्वदानेषुयत्फलं तत्फलंसमवाप्नोतिकृत्वाधारणपारणं इदंव्रतंमहापुण्यंतपसामुत्तमंतपः यज्ञानामुत्तमोयज्ञोव्रतानामुत्तमंव्रतं तस्मात्त्वमपिराजेंद्रकुरुष्वविधिपूर्वकं बांधवादिवधैर्दोषैर्मुच्यसेनात्रसंशयः इतितंसंप्रभाष्याथकृष्णःस्वांचपुरींययौ दृश्यमानःपौरजनैःसमस्तैःपांडुपुत्रकैः युधिष्ठिरोपिराजर्षिश्चकारेदंमहाव्रतं विमुक्तःसर्वपापेभ्योवंशपश्चतथाभवत् इतिभविष्योत्तरेधारणपारणव्रतम् अस्यामेवद्वादश्यांकृत्यांतरं नारदीये आषाढशुक्लद्वादश्यांविप्रान्द्वादशभोजयेत् मधुरान्नेनरं पूज्यपृथग्गंधादिभिःक्रमात् तेभ्योवासांसिदंडांश्चब्रह्मसूत्राणिमुद्रिकाः पात्राणिवददेद्भक्त्याविष्णुर्मेप्रीयतामिति महाभारते दानधर्मेषु आषाढेमासिद्वादश्यांवामनेतिचपूजयेत् नरमेधमवाप्नोतिपुण्यंचलभतेमहदिति आषाढशुक्लत्रयोदशीमारभ्यपंचदिनात्मकमुमामहेश्वरमूर्त्तिपूजाव्रतं नारदीये शुचिशुक्लत्रयोदश्यामेकभक्तंसमाचरेत् पूजयित्वाजगन्नाथाउमामाहेश्वरीतनू हेम्न्यौरौप्यौमृण्मयौवायथाशक्तिविधायच सिंहोक्षस्थौदेवगृहेगोष्ठेब्राह्मणवेश्मनि स्थापयित्वाप्रतिष्ठाप्यदेवमंत्रेणनारद ततःपंचादिनंपूजाचैकभक्तव्रतंतथा स्रीवापिदिवसेप्रातःस्नात्वासंपूज्यतौपुनः समर्पणीयौविप्रायवेदवेदांगशालिने वर्षेवर्षेततःपश्चाद्विधेयंपंचवर्षकं तदंतेधेनुयुग्मेनसहितौतौप्रदापयेत् इत्थंनरो

वानारीवाकृत्वाव्रतमिदंशुभं नैवदांपत्यविच्छेदंलभतेसप्तजन्मसु ॥ इतिसोद्यापनमुमामाहेश्वरव्रतं आषाढत्रयोद
श्यांजयापार्वतीव्रतं भविष्योत्तरे श्रीलक्ष्मीरुवाच देवदेवजगन्नाथभुक्तिमुक्तिप्रदायक कथयस्वप्रसादेनलोकानुग्र
हकाम्यया नारीणांयद्व्रतंचैवअवैधव्यकरंशुभं येनचीर्णेननारीणामखंडफलदंभवेत् श्रीभगवानुवाच सत्यमुक्तंत्व
यादेविनचमिथ्यात्वयोदितं तद्व्रतंकथयिष्यामिनाख्यातंकस्यचित्पुरा येनचीर्णेननारीणामवैधव्यंप्रजायतेअकथ्यं
परमंगुह्यंपवित्रंपापनाशनं आषाढेचैवकर्तव्यंशुक्लपक्षेत्रयोदशी गृह्णीयान्नियमंतत्रदंतधावनपूर्वकं तत्रदंत
धावनमंत्रः आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजापशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचतन्नोदेहिवनस्पते नियमात्फलमाप्नोतिनि
ष्फलंनियमंविना तस्मात्सर्वप्रयत्नेनव्रतंनियमपूर्वकं एवंभक्तव्रतंचैवकरिष्येविधिनाधुना स्वादुराहितधान्येन
तेनपापंव्यपोहतु उमामहेश्वरौकार्यौसुवर्णरजतादिभिः अथवामृण्मयौसिंहवृषदेहोपरिस्थितौ गौरीदेवा
लयेवापितथावाब्राह्मणवेश्मनि स्थापयेद्वेदमंत्रेणप्रतिष्ठांतत्रकारयेत् तद्दिनेदंतकाष्ठंचयूथिकयावरानने कुंकुमा
गुरुकस्तूरीसिंदूरैरष्टगंधकैः चंपकैःसप्तपत्रैश्चयूथिकायाम्रतोद्भवैः श्रीवासूत्रेणदूर्वायाःपूजयित्वाविधानतः अर्घ्ये
णचातिशुभ्रेणचोत्तरीययुगेनवै श्रीवृक्षद्राक्षादाडिमैस्तथाजातीफलेनच आद्यादेवीचशर्वाणिशंकरस्यसदाप्रिये
अर्घ्यंगृहाणदेवेशिममोपरिकृपांकुरु इतिपूजाप्रकर्तव्याकथांशृणुद्विजोत्तमात् श्रीलक्ष्मीरुवाच अच्युतायनमस्तु
भ्यंपुरुषादिस्वरूपिणे व्रताध्यक्षमहाप्राज्ञस्वंवृद्धिक्षयकारक कथयस्वप्रसादेनव्रतानांव्रतमुत्तमं केनचादौपुराची
र्णंमर्त्यलोकेप्रकाशितं एतत्सर्वंप्रसादेनब्रूहिमेजगदीश्वर श्रीभगवानुवाच अथातःसंप्रवक्ष्यामिपार्वत्यास्तेक
थामिमां यांश्रुत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः आसीत्पुराकृतयुगेकौंडिन्यनगरेवरेब्राह्मणोवसतेतत्रसत्यशौ
चपरायणः गुणवाञ्छीलसंतोषीवामनोनामनामतः तस्यभार्याप्रियासत्या रूपलक्षणसंयुता धनाढ्यावेदवि

दुःषोगृहेवैसर्वसंपदः केनकर्मविपाकेनसंतानरहितोभवत् अपुत्रस्यगृहंशून्यंश्मशानसदृशंभवेत् दंपतीतेनदुः
खेनक्षामौजातौशरीरतः एकदाकालयोगेननारदोगृहमागतः अर्घ्यंपाद्यंकृतंतेनकथांचक्रेमुनासह वामनउवाच
नारदत्वंमुनिश्रेष्ठसर्वज्ञानपरायण कथयस्वप्रसादेनकथंदुःखंप्रशाम्यति दानेनकेनदेवर्षेव्रतेननियमेनच तीर्थे
नकेनदेवर्षेसंतानंमेभविष्यति नारदउवाच शृणुविप्रप्रवक्ष्यामिसंतानंतुभविष्यति वनस्यदक्षिणेपार्श्वेबिल्ववृ
क्षस्यमध्यतः विधुलिंगंचविख्यातंभवानीसहितंपरं सपर्य्यांकुरुयत्नेनतुष्टोदास्यतिसंततिं अपूज्यंलिंगमभ्य
र्च्यपूज्यस्यचप्रदीयते अनाथप्रेतसंस्कारंकोटियज्ञफलंलभेत् इत्युक्तानारदःस्वर्गंगतोवैमुनिपुंगवः वनमध्यग
तौद्वौतौदंपतीपुत्रकांक्षिणौ बिल्वमध्यगतंदृष्ट्वाशिवलिंगंपुरातनं बिल्वपत्रेणजीर्णेनलिंगंतत्रैवछादितं विहायबि
ल्वपत्राणितदादायविलेपनं पंचामृतेनप्रक्षाल्यपूजांकृत्वामनोरमां नित्यंनियमसंयुक्तंपूजयन्परमेश्वरं पंचा
ब्दंपूजितस्तेनपार्वतीसहितोहरः एकदातुगतोसौहिपुष्पार्थंब्राह्मणोत्तमः कुसुमंगृह्यतेयावत्तावद्दष्टस्तुपन्नगैः
पतितस्तद्वनेघोरेसिंहव्याघ्रसमाकुले तृतीयेनमुहूर्तेनतद्भार्याचिंतयत्तदा केनापिकारणेनाद्यकथंनायातिमेप
तिः पार्वतीतुसमायातायत्रतिष्ठतिब्राह्मणी क्रंदमानांचतांदृष्ट्वापार्वतीवरदाभवत् सुधाशीकरहस्तेनविप्रवक्त्रं
प्रासिंचती उत्थितोब्राह्मणस्तत्रनिशीथेनिद्रयायथा तावत्स्यचरणौदेव्याग्रहीत्वाविनयान्वितौ पार्वत्योक्तमिदंवाक्यं
वरंवरयसुव्रते ब्राह्मण्युवाच त्वत्प्रसादेनरुद्राणिलब्धंतुवांछितंमया संतानंचैवमेनास्तिएतद्दुःखंचमेनुद पार्व
त्युवाच व्रतंकुरुविधानेनममनाम्नाचविश्रुतं जयाममव्रतंनामत्रैलोक्येपावनंपर जयापार्वतीव्रतंचैतदाषाढेचारु
लोचने स्वादुरहितधान्येनलवणरहितेनचभोक्तव्यंपंचकदिनंकर्तव्यंतुदृढव्रतं त्रयोदश्यांसमारभ्यंतृतीयायांसमा
पनं शुक्लपक्षेसमारभ्यकृष्णपक्षेसमापनं पंचाब्दंपावनाःस्तुव्रतंकार्यंप्रयन्ततः पंचाब्दंतुपवैश्चैवव्रतं